Business and Economic Reporting
Covering Companies

By Halima Kazem

San Jose State University
Afghanistan Journalism Enhancement and Education Project

February 2013

San Jose State University - AJEEP
Business and Economic Reporting – Covering Companies
Professor Halima Kazem

Course Description

This course will introduce students to Business and Economic Journalism with a focus on reporting on companies.

Course Goals and Student Learning Objectives

Students will become well versed in business and economic concepts. Students will learn how to find business news story ideas, research the ideas, interview sources, and write business news stories.

Course Content Learning Outcomes

Upon successful completion of this course, students will be able to:

LO1 Recognize the main sources of business news around the world

LO2 Understand how and where to find business news story ideas.

LO3 Identify key sources of information and interviews for covering business news in Afghanistan.

LO4 Write basic business news stories with multiple sources

Required Texts/Readings

Textbook

No textbook will be required.

Other Readings

Read three business news sources everyday
Please see specific class material for suggested readings.

Other Equipment / Material Requirements (Optional)

None

Assignments and Grading Policy

Each week, beginning with the second class, an assignment will be due at the start of the class. Quizzes may be given during live classes. The quizzes may be given at the last minute to see if students are reading and understanding the material. Each lesson plan contains specific articles that students should read in advance of that day's class.

Take home assignments due second through sixth week will be worth 10% each, or 50% of final grade. The final assignment, which is due at the seventh class, will be worth 30% of final grade. Participation will be worth 10% of final grade. In class assignments will be worth 5 to 10%. This should total 100%.

There is no extra credit available. Late papers will be marked down, depending on when they are received. A passing grade for the course is 50% of the points in the class.

There is no final exam.

Course Name / Course Schedule
This schedule is subject to change with fair notice, which will be provided via email.

Class	Date	Topics, Readings, Assignments, Deadlines
1		**Lecture:** Introduction to Business and Economic Journalism and business sectors. History of the Business Press. Main sources of global business news. Elements of a good business story **In Class Assignment:** Finding the Business Angle **Assignment #1** – Critique 3 business news stories using handout "Elements of a Good Business Story." Visit 10 business news websites and select one good example.
2		Assignment #1 Due **Lecture:** Review of 3 critiques stories. Story ideas for each business sector. **Assignment #2** – Write 500 word essay on how business affects your life.
3		Assignment #2 Due **Lecture:** Source for business news stories. Research methods. Developing story ideas. **In Class Assignment:** Localizing Global Stories **Assignment #3:** Develop 3 business news story ideas.
4		Assignment #3 Due **Lecture:** Review of story ideas. Interviewing techniques and preparation. **In Class Assignment:** Develop question list on one story idea. **Assignment #4:** Conduct 5-7 interviews for selected story idea. Write interview summaries for each interview
5		Assignment #4 Due **Lecture:** Review interview summaries. Writing leads and eliminating jargon. **Assignment #5:** Write Draft of 1000 word story.
6		Assignment #5 Due - Draft of Stories. **Lecture:** Read drafts in class and critique using "Elements of a Good Business Story". Math for Journalists. **Assignment #6:** Write final draft of story
7		Assignment #6 Due **Lecture:** Public and Private Companies. Challenges of Covering Business News in Afghanistan. Business Journalism Ethics

Vocabulary

Multi-national Corporation - a corporation that is registered in more than one country or that has operations in more than one country.

Electronic Commerce - commonly known as **e-commerce**, is a type of industry where buying and selling of product or service is conducted over electronic systems such as the Internet and other computer networks.

Wall Street - Wall Street is the financial district of New York City. It is the home of the New York Stock Exchange, the world's largest stock exchange by market capitalization of its listed companies.

Globalization - the tendency of investment funds and businesses to move beyond domestic and national markets to other markets around the globe, thereby increasing the interconnectedness of different markets.

State-Owned Enterprise - a legal entity that is created by the government in order to partake in commercial activities on the government's behalf. A state-owned enterprise (SOE) can be either wholly or partially owned by a government and is typically earmarked to participate in commercial activities.

Private Company - a company that is usually owned by one person (the founder) or by a small group of people.

Public Company - a company that anyone can buy a share of on a public stock exchange.

Venture Capital – Money provided by investors to startup companies and small businesses with perceived long-term growth potential. This is a very important source of funding for new companies that do not have access to capital markets.

Stock Market - a marketplace in which securities, commodities, derivatives and other financial instruments are traded. The core function of an exchange - such as a stock exchange - is to ensure fair and orderly trading, as well as efficient dissemination of price information for any securities trading on that exchange. Exchanges give companies, governments and other groups a platform to sell securities to the investing public. An exchange may be a physical location where traders meet to conduct business or an electronic platform.

Stock - The capital stock (or stock) of an incorporated business constitutes the equity stake of its owners.

Annual report - An annual report is a comprehensive report on a company's activities throughout the preceding year. Annual reports are intended to give shareholders and other interested people information about the company's activities and financial performance.

Lesson 1: Introduction to Business and Economic Journalism – Covering Companies

Business and economic journalism is a branch of journalism that tracks, analyzes, and interprets changes in the economic state of a society. This branch or beat of journalism has become very important in the last 15 years as people want to know more about the companies that they buy products and services from. Additionally, growth of **multi-national companies** and **e-commerce** has broadened the customer base for many companies who in the past would sell their products and service to small local markets.

Just like journalists who cover politics and government are supposed to hold public officials accountable for their actions and have a responsibility to find the truth and report it to the people, business and economic journalists have the same responsibility.

The business and economic journalism branch can be further divided into a beat that covers companies and another beat that covers the general economy.

Business reporting is mainly about covering companies. Every country has companies both large and small that play a significant role in the economy. Everyday people pay their hard earned money to buy products and services that companies produce. A successful business reporter pays attention to what products and services people in the community are using, where the product came from, what company made it, how much did cost, and many other important questions.

The cell phone in your pocket or purse can be the starting point of a great business story. Where did you buy the phone? Why did you buy that brand? How much did you pay for it? Who makes the phone, a local or global company? Who distributes the phone? Good business stories are all around us!

Numbers and specific data are critical in business stories. A good reporter always starts with the basic questions of who, what, where, when, why, and how (also known as the 5Ws and 1H). However a business reporter takes these questions further and asks "how much" and "how many". Successful business reporters are not afraid to ask how much things cost, where the money is coming from, and who it is going to?

A story about the sale of a company, for example, must include the sale price, the number of employees, and who the new owners are – otherwise, the story is incomplete.

As another example: If a new medicine for arthritis goes on the market a journalist working on a general story may look into the effects of the medicine, it's ingredients, and the case studies that have been done on the medicine. However the business reporter will look at the numbers in the story and ask: How much does the new medicine cost? How does that cost compare with the price of the other medicines on the market? Who is making money from this new medicine—the doctors, the manufacturer, the pharmaceutical company?

Once again: Successful business reporters are not afraid to ask how much things cost, where the money is coming from, and who it is going to?

As in every good news stories, a strong business story will always show the human element. Often times beginning business reporters will focus so much on the numbers and technical information of a business story that they forget to include how these changes in the business environment affect everyday people. Consumers are the driving force of business and without paying customers businesses will close up. Every successful business story shows how the topic of the story will affect its buyers, suppliers, producers, and the general public.

Business Press

During the last 25 years the number of newspapers, magazines, television stations, radio stations, and websites covering business and economic news have increased. Hundreds of media organizations that specifically write about business and economics make up what is called the business press. The term financial news is also used to describe news stories and organizations that cover business and economic topics.

Investigative business journalists have uncovered some very important issues like poor conditions for factory workers or companies falsifying earnings. Many good business stories have lead to or even forced governments to change their policies or enact new laws affecting businesses and protecting consumers. Business journalists have won awards for their reporting, including the prestigious Pulitzer Prize.

History of the Business Press

From Bizjournalismhistory.org

According to various journalism histories, newsletters were used in the Middle Ages to help well-known trading families communicate with each other. In the German city of Augsburg, for example, the Fuggers family published a newsletter of business information related to its financial business. Such newsletters, which were published between 1568 and 1604, had information about the availability and the price of goods. The newsletters had the same goal as many business newspapers and media outlets of today: To transmit important information about the markets and to analyze that information. Among the topics discussed in the Fugger newsletters were deaths of kings and queens, wars, the arrival and departure of ships, and the burning of the exchange in Antwerp.

Following this, British newspapers began publishing advertisements for merchants in the 1700s. The first business related information they gave was about the vessels and cargo arriving and departing from their ports. In 1750s, dissemination of business information took a new form with the first time "price current" appearing in newspapers. Price current would list the prices of goods available in a town or city.

The New Hampden Journal was the first U.S. business paper, which started publishing in 1793. Following this, the New York Herald started dedicating one page to business in its newspaper in 1835.

History of Business Journalism - Timeline
Source: www.Bizjournalismhistory.org

1568 – Fugger family begins its newsletter system of informing its customers of news that might impact European economies.

1700s – British newspapers begin publishing advertisements for merchants.

1700s – Newspapers in both England and the American colonies run information about ships entering and leaving ports and their cargos.

1750s – First "price current" appears. These newspapers list the prices of goods available in a town or city.

1793 – The New-Hampden Journal, also known as the Farmers' Weekly Museum, begins publishing. It is the first U.S. business paper.

1795 – The New York Price Current begins publishing. This business newspaper continues for 100 years and later adds stock prices.

1827 – Journal of Commerce founded in New York.

1827 – Journeyman Mechanics' Almanac begins publishing in Philadelphia. It is considered the first labor newspaper in the United States.

1835 – The New York Herald begins publishing a money page in its newspaper. The page is considered the first business section in a daily newspaper.

1843 – Scottish hat maker James Wilson founds The Economist newspaper in England to fight the Corn Laws and promote free trade.

1849 – Julius Reuter founds Reuters business news service in Europe.

1861 – Intercontinental telegraph line is completed, improving speed of news.

1870 – Thomas Edison introduces improved stock ticker machine.

1876 – Alexander Graham Bell invents the telephone, which will eventually improve the speed at which news is delivered.

1882 – Charles Dow, Edward Jones and Charles Bergstresser begin a wire service that delivers news to investment houses along Wall Street.

1884 – Dow Jones publishes its first stock average. It includes nine railroad companies and two industrial stocks.

1889 – The Wall Street Journal begins publishing.

1902 – Financial World magazine starts. It will last until the 1990s.

November 1902 – Ida Tarbell's series of stories on the Standard Oil Co. begins in McClure's magazine. It will last for 19 issues.

1907 – The U.S. Chamber of Commerce starts Nation's Business.

1911 – U.S. Supreme Court orders breakup of Standard Oil Co.

1915 – New York Federal Reserve Bank begins holding weekly news conferences.

1917 – Bertie Forbes begins publishing his business magazine called Forbes. The United States enters World War I.

1919 – The Wall Street Journal starts Barron's, a weekly business newspaper named after its current editor.

1923 – W.M. Kiplinger publishes the first issue of Kiplinger's Washington Letter.

September 1929 – The Business Week begins publishing shortly before the October stock market crash. The "the" would later be dropped from the name, and the magazine would eventually become one word.

October 1929 – Stock market crash sends country into a Depression. Many business publications downplayed the severity of the market's drop.

February 1930 – Henry Luce begins publishing Fortune.

1933 – Federal government creates the Securities and Exchange Commission to regulate public companies and the stock market.

1938 – New York Financial Writers Association is founded.

1942 – BusinessWeek develops a weekly column called the "War Business Check-List" that is a digest of new federal rules and regulations affecting business.

1947 – W.M. Kiplinger creates the first personal finance magazine. It's called Changing Times, The Kiplinger Magazine.

1951 – CBS begins its news show See it Now. It handles a number of business topics.

1955 – Fortune publishes its list of the top 500 industrial companies for the first time. General Motors tops the first list.

1957 – Loeb Awards created to honor business journalism's best.

November 1960 – Sylvia Porter appears on the cover of Time magazine. She is the only business journalist ever to appear on the cover of a major U.S. magazine.

1964 – Society of American Business Editors and Writers is founded.

1967 – Institutional Investor is founded. It was early to recognize that investment capital was increasingly concentrated in the hands of big institutions like bank trust departments, pension funds and insurance companies rather than in the hands of individuals, and that this development would trigger massive changes in the nature of capital markets.

1968 – Reuters expands its business news service into United States.

September 1968 – CBS begins running 60 Minutes. The news magazine show will be an aggressive reporter of corporate wrongdoing.

1970 – Louis Rukeyser begins a weekly television show on PBS called Wall Street Week.

1971 – Forbes begins publishing list of highest-paid executives.

1972 – Time Inc. starts Money magazine to complement Fortune.

1978 – New York Times begins standalone business section.

1979 – Nightly Business Report begins airing on public television stations across the country.

1980 – CNN begins airing a show called Moneyline featuring Lou Dobbs.

1984 – Investor's Business Daily begins publishing.

1988 – Wall Street Journal adds Money & Investing section.
1989 -- Public radio's popular business program American Public Media's "Marketplace" hit the air on Jan. 2, 1989, to bring news about money, the financial system, and the economy to a wider public.

1989 – CNBC launches as a cable business news network by NBC.

1990 – Michael Bloomberg starts Bloomberg Business News. The name later changes to Bloomberg News.

1994 – Marketwatch.com starts posting business news online.

1995 –The Wall Street Journal launches WSJ.com. It increasingly becomes the home of breaking news by Journal reporters.

November 1996 – TheStreet.com begins running stories online after being founded by hedge fund manager James Cramer. It goes public in 1999.

March 2001 – Fortune publishes critical article about Enron by Bethany McLean.

April 2001 – Internet stock bubble bursts, ending decade-long period of often laudatory business coverage.

2009 -- Bloomberg LP acquires BusinessWeek from McGraw-Hill and renames it Bloomberg Businessweek.

Overview of Business Sectors

Business stories can be found almost anywhere. But an organized division of subject areas or beats can help editors and reporters keep track of stories and sources.

Here is a list of the major news-producing sectors in business journalism. In our next class we will discuss the various types of stories you can cover in each sector.

Banking and Finance
Real Estate
Retail
Hospitality and Tourism
Health Care
Agriculture
Transportation
Energy, Utilities, and Mining
Manufacturing
Media and Advertising
Sports
Technology
Telecommunications
Mining

In Class assignment:
Look at this breaking news story. What is the business angle of this story? What sources should the business reporter be looking for and what should he/she be asking about this story.

Fire Engulfs Hundreds of Shops in Kabul's Main Commercial District

TOLOnews.com
Sunday, 23 December 2012

Kabul's main commercial district, Mandawi, was engulfed in a fire overnight that destroyed about 600 stores and inflicted millions of dollars of damage, officials said.

The incident happened Saturday night at about 11:00 PM, Kabul police chief Gen. Mohammad Ayub Salangi said.

Desperate shopkeepers, many of whom had rushed out of bed, scrambled to their shops to salvage their wares but were prevented by the police from entering the burning buildings.

Firefighters rushed to the scene soon after the fire was reported, but struggled to control the conflagration, which continued until Sunday morning. Smoke is still billowing from the marketplace.

Gen. Salangi said that the fire was caused by shopkeeper neglect and that there were no reports of casualties.

Kabul police says that they have started investigating the incident.

Here is a list of well-known business and economic news organizations. Some are only websites and others are print publications or television stations that also have websites. Good business reporters keep up with what other business news sources are writing about. Try to follow at least three business news sources a day.

1. The Wall Street Journal www.wsj.com
Leading business news website in US, also the largest paid-subscription business news site in the world.

2. Financial Times www.ft.com
Based in the United Kingdom, the *FT* specializes in UK and international business and financial news. Ft.com has more than 2.2 million daily readers.

3. Economist www.economist.com
The UK headquartered magazine and website reports high quality international business, political and cultural news.

4. BusinessWeek www.businessweek
An American weekly business news magazine with stories and blog posts on business, finance, technology and more

5. Forbes www.forbes.com
An American biweekly magazine is well known for its lists, including its lists of the richest Americans (the Forbes 400) and its list of billionaires. The motto of *Forbes* magazine is "The Capitalist Tool."

6. Fortune www.fortune.com
A US based bimonthly magazine. A theme of *Fortune* is its regular publishing of researched and ranked lists. Founder of the Fortune 500 rankings.

7. Barrons www.barrons.com
Barrons is weekly financial magazine. It covers U.S. financial information, market developments, and relevant statistics. Each issue provides a wrap-up of the previous week's market activity, news reports, and an informative outlook on the week to come.

8. Bloomberg www.bloomberg.com
New York based business news wire service, which mainly focuses on business and financial market news.

9. Marketwatch www.marketwatch.com
A financial news website which offers personal finance news and advice, tools for investors and access to industry research. *MarketWatch* produces the syndicated *MarketWatch Weekend* television program

10. Entrepreneur www.entrepreneur.com

A business news magazine and website aims to help to start, grow and manage small businesses.

11. Inc   www.inc.com
Inc. is short for the world incorporated, which means the act of forming a legal corporation or business. Inc. is a US based magazine and website for entrepreneurs and business owners. Inc. 500, ranks the fastest growing privately held companies in the United States.

12. Chief Executive   www.chiefexecutive.net
Business news website for Chief Executive officers.

13. CFO   www.cfo.com
Website providing news and insights for chief financial officers and financial executives of businesses.

14. SmartMoney   www.smartmoney.com
Provide business news, real time stock market quotes and advice to assist people to invest, spend and manage their personal finance.

15. Fast Company   www.fastcompany.com
A business website reporting on innovative business ideas, technology, leadership, design and more.

16. Strategy Business   www.strategy-business.com
A website for business executives with commentary, research, and practical ideas that bridge the gap between theory and practice in contemporary global business.

17. Wired   www.wired.com
A monthly magazine focusing on technology including the business side of technology.

18. Wharton Business Knowledge   www.knowledge.wharton.upenn.edu/
An online business and analysis journal developed by the University of Pennsylvania's Wharton School of business.

19. Journal of Commerce   www.joc.com
A trade journal focusing on transportation, trade, international logistics, and supply chain management.

20. Kiplinger   www.kiplinger.com
A business website about personal finance and business forecasting.

21. CNBC   www.cnbc.com
CNBC, which is short for Consumer News and Business Channel is a satellite and cable television business news channel in the US. The network and its international spinoffs

cover business headlines and provide live coverage of financial markets. The combined reach of CNBC and its siblings is 390 million viewers around the world.

22. CNN Money   www.money.cnn.com
CNN's business website. Includes the online versions of Money and Fortune Magazines.

23. The Street   www.thestreet.com
The Street is a website which follows the stock market, especially Wall Street very closely.

27. Investor's Business Daily   www.investors.com
Investor's Business Daily (*IBD*) is a national newspaper in the United States, that covers international business, finance, and the global economy. I*BD* provides detailed information about stocks, mutual funds, commodities, and other financial instruments aimed at individual investors.

28. International Business Times   www.ibtimes.com
The *International Business Times* is an online global business newspaper, comprising 10 country editions and published in seven languages.

29. The Business Journals --- www.Bizjournals.com
A newspaper chain, which publishes weekly business journals in 40 metropolitan cities in the US. Each journal covers local business and economic news.

30. RTT News --- www.RTTnews.com
RTTNews is an Internet-based business newswire service and news aggregator

31. Quote.com
Quote.com is a website that delivers financial content and trading tools to active traders and individual investors.

Financial/ Business Sections of Major Newspapers or other Media Organizations

32. New York Times – Business Section ---
http://www.nytimes.com/pages/business/index.html

33. Gulf News – Business Section
http://gulfnews.com/business

34. Tolo News – Business Section
http://www.tolonews.com/en/component/news_portal/?view=category&id=3

35. Pajhwok Afghan News – Business and Economic News Section
http://www.pajhwok.com/en/business-economics

36. Financial Post   www.financialpost.com

Financial section of the Canadian newspaper called the National Post. Primarily covers finance and business in Canada.

37. Reuters – Finance - www.reuters.com/finance

News portals such as Google News and Yahoo News have specific sections for finance, business, and economic news. These news portals bring together news stories from various sources, including ones that are listed above in the list of 25 business sources.

News Portals

38. Yahoo! Finance www.finance.yahoo.com/
39. Google News – Business – www.news.google.com

Elements Of A Good Business Story

Here are some key questions to ask when writing a business story

- Are opinions and controversial pieces of information attributed to sources?

- How many sources does the story have? Every story is different but generally a 500-word story should have 3-5 sources, 1000-word story 5-7 sources, and investigative stories more than 10 sources.

- Is there balance in the story? Are all sides of an issue represented?

- Do any of the sources repeat each other? Is there any information in the story that can be eliminated without weakening the story?

- Is there a human element in the story? Does the story explain how the business story affects people, especially customers or users?

- Does the story have direct quotations for people who were interviewed for the story? Or is the story full of numbers and technical information?

- Does the story explain technical business and economic terms in easy to understand language? Does it avoid jargon?

- Does the story answer the 5 W's and 1 H? Does it also answer "how much?" and "how many?"

- Does the story include statistics, prices, wages, and other necessary numbers?

- Do the numbers make sense and are they explained clearly? For example when numbers are said to be higher or lower, is it clear what the number is being compared to?

- If the story mentions a company, does the story clearly explain what the company is and what it does?

- Does the story give context? Does it mention the size of that market and it's competitors. For example, if the story is about a new flight an airline is starting, does the story mention what other airlines have the same flight, how much their flights are, and what the total size of the airline industry is in that country or region?

- Does that story have photos, graphics, or charts to help readers/ viewers understand the story?

Assignment #1:

Part A:
Handout 3 assigned stories. Grade the story using the list of criteria. "Elements of A Good Business Story."

Part B:
Look at 10 websites listed above and bring in one story that you thought was well written and one that you thought was poorly written.

Pajhwok Afghan News

BUSINESS & ECONOMICS,SOCIAL

Herat shoemakers protest, seek govt support

By *Sharafuddin Stanikzai* Jan 23, 2013 - 15:26

HERAT CITY (*PAN*): Owners of shoemaking firms on Wednesday staged a protest in western Herat province, asking the authorities to support domestic products and increase taxes on footwear imports.

Nearly, 200 protestors gathered in front of the governor's office, chanting "support domestic products." They claimed imported shoes, which were of low quality, sold at lower prices in the province.

The current situation had lowered demand for domestic products, forcing local shoemakers to wind up their business, one protesting factory owner told Pajhwok Afghan News. Abdul Wahab said all his 10 workers had become jobless.

The Baradaran factory owner added: "We have 40-year experience of making a variety of shoes. But Chinese and Pakistani products have immeasurably damaged our business."

Another protestor, Ghulam Sakhi, said 65 of the 200 shoemaking firms were still operational in the province. Up to 15 workers were employed by each factory, he said, accusing the government of failing to honour its commitments.

Another protestor, Khalil Ahmad, claimed producing high-quality shoes for women, selling each pair for 230 afghanis (less than $5), compared with180 afghanis that Chinese footwear cost.

Mohammad Shoaib Masumi, the governor's spokesman, said the governor had been in talks with representatives of protestors to seek a resolution to their problems.

On Jan. 13, the Association of Shoemaking Companies in Kabul warned the government of a series of protests if their demand for reviving the industry was ignored.

Mohammad Asif Jamee, head of the Kabul-based association, told a news conference there were 2,000 such companies in the country 11years ago. But the number has dropped to 200 due to inadequate of attention from the government to leather and shoe firms. He called for imposing high taxes on imports of low-quality shoes from China and Pakistan.

Send

تجارت و اقتصاد,اجتماعی

بوت دوزان در هرات مظاهره کردند

By *شرف الدین ستانکزی* Jan 23, 2013 - 12:29

هرات (پژواک،٤دلو۹۱): بوت دوزان شهر هرات، در اعتراض به تورید بوت های خارجی و سردشدن بازار تولیدات داخلی، مظاهره نموده و خواستار محصول گمرکی بوت های خارجی شدند.

آنها که تعداد شان به بیش از ۲۰۰ تن میرسید، امروز در مقابل ساختمان ولایت هرات تجمع نموده و شعار(حمایت از تولیدات داخلی) را سر می دادند.

آنها می گویند که بوت های خارجی، به علت محصول نشدن با وجودی که کیفیت خوب ندارد، ارزان فروخته می شود و به همین علت، کارخانه های بوت دوزی در هرات، درحال ورشکسته شدن است.

عبدالوهاب مسوول کارخانۀ بوت دوزی برادران، به آژانس خبری پژواک گفت: "بوت دوزی، کسب پدری ام اس و سابقه چهل ساله دارم؛ اما بوت های ایرانی و چینایی، به ما ضربۀ زیاد زده و ما ورشکست شده ایم."

وی افزود که درکارخانۀ خود ۱۰ کارگر دارد؛ اما حالا همۀ آنها بیکاراند.

غلام سخی مالک کارخانۀ کوچک دیگر گفت که دو سال قبل، ۲۰۰ کارخانۀ بوت دوزی در هرات فعالیت داشت؛ اما حالا به ٦٥ کارخانه رسیده و دیگران بسته شده است.

به گفتۀ وی، در هر کارخانه پنج تا ۱۵ کارگر، کار می کنند.

این بوت دوز، علاوه کرد که حکومت بارها وعده نموده که از تولیدات داخلی حمایت می کند؛ اما چنین نکرده و این کار، باعث ورشکست شدن کارخانه های داخلی شده است.

خلیل احمد، بوت دوز دیگر گفت که او بوت زنانه می دوزد و مواد خام آن را از ایران وارد می کند؛ این بوت که با کیفیت است، ۲۳۰ افغانی عرضه می گردد؛ اما بوت های مشابه ایرانی و چینایی که کیفیت هم ندارد، ۱۸۰ افغانی فروخته می شود و مردم هم، جنس ارزان را می خرند و در فکر کیفیت آن نمی باشند.

وی افزود: "موادخام ما محصول می شود و برای ما گران می افتد؛ اما بوت خارجی قاچاقی می آید و محصول نمی شود."

این بوت دوز علاوه کرد که دولت، باید از تورید بوت های خارجی جلوگیری کند و یا از آن، محصول بگیرد تا بازار تولیدات داخلی، از حالت ورشکست شدن براید.

محمد شعیب معصومی مسوول دفتر مطبوعات ولایت هرات، به پژواک گفت که هم اکنون نمایندگان بوت دوزان، با والی مصروف صحبت اند تا به مشکلات آنان رسیدگی شود.

وی افزود که آنها از صنف بوت دوزان و تولیدات داخلی، حمایت نموده و صدای آنها را به ادارات مربوطه به کابل می رسانند.

این درحالی است که هفتهٔ گذشته اتحادیهٔ بوت دوزان کابل، هشدار داد که اگر دولت در یکماه آینده، برنامه های حمایتی را از این صنعت اعلام نکند، تظاهراتی را برپا خواهند کرد.

محمدآصف جامعی رییس اتحادیه بوت دوزان شهرکابل، در نشست خبری گفت که ۱۱ سال قبل، حدود ۲۰۰۰ دستگاه بوت دوزی در کشور فعالیت داشت؛ اما امروز این رقم به ۲۰۰ دستگاه کاهش یافته است.

به گفتهٔ وی، عدم توجه دولت در ۱۱ سال گذشته به رشد فابریکه های چرم سازی و تولید بوت، سبب ورشکستگی صنعت بوت دوزی گردیده است.

گزارش های مربوطه:

بانک جهانی ۵۵میلیون دالر به افغانستان کمک کرد
قیمت تیل و بوره کاهش اما قیمت طلا افزایش یافته است
تفاهمنامهٔ گاز ایران و پاکستان شاید جلو "تاپی" را بگیرد
حشر پاکسازی شهر مزارشریف آغاز شد
تفاهمنامهٔ تدویر نمایشگاه های تجاری افغانستان و ترکیه امضا شد

Keywords: هرات

Login to post comments

Like Be the first of your friends to like this.

شرایط استفاده از خدمات | اشتراک | تماس | درباره ما

News - Business

Ariana and Kam Air to Merge

Saturday, 19 January 2013 21:45
Last Updated on Sunday, 20 January 2013 20:28
Written by Shahla Murtazawi

Ariana Afghan Airlines will merge with the privately-owned Afghan airline Kam Air, airline officials said Saturday, although the final agreement has not been inked.

Kam Air president Zmarai Kamgar said the merging of the two Afghan carriers makes sense in the face of the stiff competition from international airlines.

"We pioneered the merger," he said. "A suggestion was sent from Kam Air to the Council of Ministers, following which, it was sent from the Council to the president. The council, fortunately, then confirmed the merger of Kam Air and Ariana."

"The result is yet not clear, but talks between Ariana and us continue," he added. "Once the companies merge, the ministers of Finance, Economics, and Transport will be bound to find ways to improve their work."

"According to the new act by the Council of Ministers, the air industry is experiencing problems, and to resolve these issue the Council has decided it would be better if Kam Air and Ariana merge," Ariana president Naseer Ahmad Hakimi told TOLOnews.

"We reviewed the act and there have been two meetings at the Ministry of Aviation and Transportation, but no steps have been taken yet," he added.

Meanwhile, the High Office of Oversight and Anti-Corruption confirmed that the office received a report indicating the Council of Ministers have decided to merge the two airlines.

"I received a report which showed the Council of Ministers has decided to merge Kam Air with Afghanistan's air company, Ariana Afghan Airlines which has been taking the Afghan flag to different countries for more than fifty years," Azizullah Lodin, Head of High Office of Oversight and Anti-Corruption said.

"The report mentioned that works for the matter are underway. They have written how much the losses would be. I reviewed it and wrote a letter to the president to review the matter as well," he added.

Ariana Afghan Airlines is believed to have millions of properties both inside and outside the country.

خبر ها - بازرگانی

شرکت های هوایی کام ایر و آریانا مدغم خواهند شد

شنبه ۳۰ جدی ۱۳۹۱ ساعت ۲۱:۴۵

آخرین به روز رسانی در پنجشنبه ۱۹ دلو ۱۳۹۱ ساعت ۲۱:۳۲

نوشته شده توسط Shahla Murtazawi

مسؤولان شرکت آریانا روز شنبه گفته اند که، بربنیاد مصوبه شورای وزیران برای بهبود کار و مساعی مشترک، شرکت کام ایر
شرکت کام ایر، که پیشنهادکنندۀ این طرح بوده، گفته اند که گفتگوها دراین باره جریان دارند و تاکنون نتیجۀ آن روشن نشده اسد

رییس عمومی شرکت هوایی آریانا، نصیراحمد حکیمی گفته است که: « به اساس مصوبۀ شورای وزیران، صنعت هوانوردی درم
آن، شورای وزیران فکر کرده است که اگر کام ایر با آریانا مدغم شود شاید بهتر باشد. ما هم مصوبات را خواندیم و دو بار در وزا
اقدامی مشخصی صورت نگرفته است.»

درهمین حال شرکت خصوصی کام ایر گفته است که، شرکت های خارجی در افغانستان رقابت ناسالم را انجام می دهند و شرکت ه
شوند.

رییس شرکت هوایی کام ایر، زمری کامگار گفته است که: « ما پیشگام شدیم، و پیشنهادی را ازسوی کام ایر به وزارت ترانسپورد
به ریاست جمهوری پیشکش کردند و در نتیجه شورای وزیران خوشبختانه تأیید کردند که آریانا و کام ایر یکجا شوند، و با یکجاشدن
تا راۀ بهبود کاری پیدا کنند تا با چه شرایطی یکجا شویم.»

وی افزوده است که: « هنوز نتیجه معلوم نیست و مذاکرات میان ما و آریانا دوام دارد.»
این درحالی ست که ادارۀ عالی مبارزه با ارتشاء و فساد اداری گفته است که، گزارشی که به این اداره رسیده است نشان می دهد ک
کار برای ادغام شرکت خصوصی کام ایر با شرکت آریانا جریان دارد.

رییس ادارۀ عالی مبارزه با ارتشاء و فساد اداری، عزیزالله لودین گفته است که: « برای من یک راپور آمد که تصمیم مجلس محتر
و پنجاه تا شصت سال است که بیرق افغانستان را در کشورهای گوناگون انتقال می دهد، را با کام ایر مدغم سازند، و به این راپور
را بکنند، و دلایلی را نوشتند که چقدر به ضرر تمام می شود. من این موضوعات را هم بررسی می کنم. من نوشته کردم و به حض

کنند.»

شرکت دولتی آریانا، با داشتن بیش از پنجاه سال سابقۀ کاری، یکی از شرکت های هوایی است که گفته شده است میلیاردها افغانی .

Fox – Charlotte News

Potential Airline Merger Could Mean Higher Prices

by Terrance Bates
Bio I Email

Story Created: Jan 11, 2013 at 10:59 PM EST

Story Updated: Jan 11, 2013 at 11:30 PM EST

Talk to any passenger at the airport, and the price of their ticket is bound to come up... "You expect to pay like a thousand dollars going out of the country anywhere," says Gardner-Webb University student Chelsea Price. That's about what she spent for a ticket to London for her study abroad this semester. She says domestic fares are high too.

Airline industry expert and UNC Charlotte professor Dr. Peter Schwarz says, in 2013, prepare to dig even deeper into your pocket. He says airline mergers are largely to blame. "In order for the airlines to become financially sound," he says, "there has to be consolidation, there have to be fewer seats available and that means there have to be higher prices."

While that appears to be bad for travelers, he says, you have to look at the bigger picture: "It also is likely to give consumers less concerns that the airline is trying to cut maintenance costs." Bankrupt American Airlines and Charlotte-hubbed U.S. Airways are the latest major carriers talking about joining forces. "All signs are pointing towards a merger," adds Schwarz.

U.S. Airways spokesperson Davien Robinson declined to talk about that, but was quick to point out, "One of the most exciting things we have to offer our customers coming up in 2013 is our new service to Sao Paulo in Brazil from Charlotte."

More destinations? Experts say that's generally a by-product of airline consolidation.

But back to the bottom line, both for airlines and you... "80 to 85 percent of the seats are taken," says Schwarz, "so they really are at the point where they don't have to concern themselves too much with price as far as giving people a bargain."

Which is disconcerting for Chelsea Price, but not a deal breaker. "I'll think about traveling a little less," she says, "but I'll still want to. I don't think it'll deter me from going places I want to go." And she likely won't be alone.

-

Lesson 2

Instructor's Notes: Take the first half of the class and review the news stories you assigned at the end of the class and asked students to critique using the handout "Elements of A Good Business Story." Below are assessments you can use to help guide your discussion about the three assigned stories.

Assessment of:
"Herat Shoemakers Protest, Seek Government Support"
January 23, 2013
By Sharafuddin Stanikzai
Pajhwok Afghan News

Elements Of A Good Business Story

Here are some key questions to ask when writing a business story

- Are opinions and controversial pieces of information attributed to sources? - yes

- How many sources does the story have? Every story is different but generally a 500-word story should have 3-5 sources, 1000-word story 5-7 sources, and investigative stories more than 10 sources. – 6 sources

- Is there balance in the story? Are all sides of an issue represented? – no balance because owners Chinese or Pakistani shoe companies or their Afghan distributors were not included in the story.

- Do any of the sources repeat each other? Is there any information in the story that can be eliminated without weakening the story? – no repeating sources or information

- Is there a human element in the story? Does the story explain how the business story affects people, especially customers or users? – story explains how the Afghan shoe companies are affected but doesn't talk about how customers are affected. A lower price usually benefits the customer so the customer is very important to this story.

- Does the story have direct quotations for people who were interviewed for the story? Or is the story full of numbers and technical information? – story has direct quotations from sources

- Does the story explain technical business and economic terms in easy to understand language? Does it avoid jargon? – story avoids a lot of technical terms but can do a better job of explaining how increasing taxes on the foreign companies would benefit the Afghan companies and what this would do to consumer prices. This may be obvious to a reader who has some knowledge about business and economics but it is not very clear for someone who is new to the topics.

- Does the story answer the 5 W's and 1 H? Does it also answer "how much?" and "how many?" – the story answers the 5 w's and 1 H. the story tells us how much the foreign-made shoes costs and how much the Afghan made shoes cost. The story could offer more detail about the difference in prices of the shoes and the difference in quality (material, craftsmanship, etc.)

- Does the story include statistics, prices, wages, and other necessary numbers? – story includes the necessary numbers for the Afghan companies. Story does not include numbers for the foreign shoe companies.

- Do the numbers make sense and are they explained clearly? For example when numbers are said to be higher or lower, is it clear what the number is being compared to? – the numbers that are provided in the story are explained.

- If the story mentions a company, does the story clearly explain what the company is and what it does? Only one company is identified in the story. Need to mention more, especially when the story says "65 of the 200 shoemaking firms were still operational." Reader wants to know more about the companies that are affected.

- Does the story give context? Does it mention the size of that market and it's competitors. – the story gives very little context about the total shoe market in Herat, the western region, or Afghanistan. It would be good to know how many shoe stores there are, how many sell Afghan shoes and how many sell foreign made shoes.

- Does that story have photos, graphics, or charts to help readers/ viewers understand the story? – story has a photo of the protest. Story would benefit from including photos of the Herati shoemakers, shoe stores with foreign-made shoes, comparison of afghan and foreign-made shoes. Maybe a graphic comparing shoe prices.

Assessment of:
"Ariana and Kam Air to Merge"
January 19, 2013
By Shahla Murtazawi
Tolo News

Elements Of A Good Business Story

Here are some key questions to ask when writing a business story

- Are opinions and controversial pieces of information attributed to sources? Yes, quotes are attributed to sources, however there are too many quotes and not enough explanation or analysis from the writer's voice or other sources.

- How many sources does the story have? Every story is different but generally a 500-word story should have 3-5 sources, 1000-word story 5-7 sources, and investigative stories more than 10 sources. – three sources are mentioned in the story

- Is there balance in the story? Are all sides of an issue represented? – yes, both companies and a third source are represented.

- Do any of the sources repeat each other? Is there any information in the story that can be eliminated without weakening the story? Yes, most of the quotes say the same thing in the story. Some quotes can be shortened or eliminated.

- Is there a human element in the story? Does the story explain how the business story affects people, especially customers or users? No, the story doesn't quote any customers or explain the effects of the merger on the consumer.

- Does the story have direct quotations for people who were interviewed for the story? Or is the story full of numbers and technical information? The story has direct quotations but does not have any numbers or statistics.

- Does the story explain technical business and economic terms in easy to understand language? Does it avoid jargon? The story avoids technical business and economic terms.

- Does the story answer the 5 W's and 1 H? Does it also answer "how much?" and "how many?" the story answers who and what but fails to clearly address where, why, and how (how much).

- Does the story include statistics, prices, wages, and other necessary numbers? The story doesn't mention necessary numbers like what the merger will cost each company, how much the debt the companies are in, or what the merger will mean to prices for the consumer?

- Do the numbers make sense and are they explained clearly? For example when numbers are said to be higher or lower, is it clear what the number is being compared to? No numbers are mentioned in the story. In the last sentence of the story “millions of properties” is mentioned but it is unclear what the journalist is saying here.

- If the story mentions a company, does the story clearly explain what the company is and what it does? The story doesn’t clearly identify the companies and tell the reader if these airlines fly domestic or international flights, how many fleets they have, how many employees the have, are they completely Afghan owned or have international partners?

- Does the story give context? Does it mention the size of that market and it’s competitors? No, the story does not provide much context of the Afghan airline industry such size of the market, competitors, relevant regulations, etc.

- Does that story have photos, graphics, or charts to help readers/ viewers understand the story? Yes there is a photo of a plane owned by one of the Afghan carriers that the story is about.

Assessment of:
"Potential Airline Merger Could Mean Higher Prices"
January 11, 2013
By Terrance Bates
Charlotte News

Elements Of A Good Business Story

Here are some key questions to ask when writing a business story

- Are opinions and controversial pieces of information attributed to sources? Yes

- How many sources does the story have? Every story is different but generally a 500-word story should have 3-5 sources, 1000-word story 5-7 sources, and investigative stories more than 10 sources. – 3 sources

- Is there balance in the story? Are all sides of an issue represented? – consumer, industry analyst, and company spokesperson are quoted

- Do any of the sources repeat each other? Is there any information in the story that can be eliminated without weakening the story? no

- Is there a human element in the story? Does the story explain how the business story affects people, especially customers or users? Yes, the first person quoted in the story is a student who has been affected by increasing airfare costs.

- Does the story have direct quotations for people who were interviewed for the story? Or is the story full of numbers and technical information? There are direct quotations in the story and some numbers. However this story could use examples of average airfare prices as well as more financial details about the merger.

- Does the story explain technical business and economic terms in easy to understand language? Does it avoid jargon? Yes, the article is written in a very reader friendly way

- Does the story answer the 5 W's and 1 H? Does it also answer "how much?" and "how many?"

- Does the story include statistics, prices, wages, and other necessary numbers?

- Do the numbers make sense and are they explained clearly? For example when numbers are said to be higher or lower, is it clear what the number is being compared to?

- If the story mentions a company, does the story clearly explain what the company is and

what it does?

- Does the story give context? Does it mention the size of that market and it's competitors. For example, if the story is about a new flight an airline is starting, does the story mention what other airlines have the same flight, how much their flights are, and what the total size of the airline industry is in that country or region?

- Does that story have photos, graphics, or charts to help readers/ viewers understand the story?

Understanding the Various Business Sectors

Business stories can be found almost anywhere. But an organized division of subject areas or beats can help editors and reporters keep track of stories and sources.

Instructor's Notes: Use this opportunity to get students to brainstorm about various business sectors. You can have them work in small groups and come up with a list of sectors or you can do the exercise with the whole class. You can also use the attached Power point Presentation

Among the major news-producing sectors in business journalism are:

Banking and Finance – loan policies, interest rates, development of new banks, banking scandals

Real Estate – sales and transactions of private, public, or commercial property, new construction of buildings

Retail – supermarkets, clothing and shoe stores, beauty salons, toy stores, appliance and furniture stores, any stores where people buy everyday household goods.

Hospitality and Tourism – new hotels, new efforts to attract tourists

Health Care – the business of running hospitals and clinics, drug and medical equipment manufacturers, health insurance companies, pharmacies, doctors and nurses fees

Agriculture - droughts, grain prices, companies that manufacture farming equipment, companies making fertilizer and pesticides, companies distributing/modifying seeds

Transportation – opening or closing of airlines, changes in flight destinations, new fleet of planes, plane crashes (cost and compensation), automobile sales, motorcycles,

Energy, Utilities, and Mining – silver, gold, oil, mining contracts, energy suppliers

Manufacturing – labor unions, factory conditions

Media and Advertising – sponsorship of public events or athletes, marketing technology, advertising tactics

Sports – business of sport teams and leagues, ticket prices, sports marketing and sponsorship, memberships, player salaries

Technology – new products, computing, software, consumer electronics, biotechnology, some military technologies such as drones

Telecommunications - telecommunications; the Internet, “new” media and “social” media;

Stock Market – prices, fluctuations, initial public offerings

Assignment #2

1. Write a 500-word essay explaining how business has affected your life, from the products and services you purchase to where your friends and family members work. How would your life be different without one or two of those businesses being in operation?

Lesson 3

In lesson 2 we listed the various business sectors and potential reporting topics for each sector. Today we will brainstorm the various sources for story ideas and story information.

Here are some sources to start off with.

Instructor's Notes: Ask your students to name more sources in each category.

Private Afghan Companies: Roshan, AWCC, Kam Air, Alkoyzai Tea, Azizi Hotak Oil, RANA Technologies. There are more than 10,000 private sector companies in Afghanistan.

Multinational companies doing business in Afghanistan: Nokia, LG, Etisalat, Fed Ex, DHL, Western Union

Small Stores/ businesses: Gold sellers, petrol sellers, construction material sellers, carpets stores, grocery stores, clothing stores

Private Banks: Afghanistan International Bank, Azizi Bank, New Kabul Bank, Alfallah Bank, Saray Shazada

Farmers

Afghanistan Chamber of Commerce and Industries

Business Associations - 25 major business associations in Afghanistan

- Afghanistan Builders Association (ABA)
- Afghanistan Industrialists Association (AIA)
- Federation of Afghan Craftsman and Traders (FACT)
- Afghan Women's Business Federation (AWBF)
- Union of Kabul Food Grain Traders (UKFT)
- Afghanistan Leather and Tanneries Association (ALTA)
- Afghan Carpet Exporters Guild (ACEG)
- Afghan Money Changers Association (AMCA)
- Afghanistan National Food Association (ANFA)
- Association of Afghan Freight Forwarding Companies (AAFCO)
- Afghanistan Exporters Union (AEU)
- Afghanistan Bankers Association (ABA)
- Afghanistan Dry Fruit Exporters Association (ADFEA)
- Afghanistan Masonry Industrialist and Traders Association (AMITA)
- Afghanistan Marble and Granite Producers Association (AMGPA)
- Afghan Marble Industrialists Association(AMIA)
- Afghanistan Economic Reporters Association(AERA)
- Association of Kabul Carpet Producers (AKCP)

· Afghanistan Women Business Council (AWBC)
· Afghanistan Importers Association (AIA)
· Afghan Consulting Companies Association (ACCA)
· Eastern Zone Transporters Association (EZTA)
· Afghanistan Housewives Business Association (AHBA)
· Afghanistan Pharmaceuticals Producers & Importers Association (APPIA)
· Afghanistan Women Business Association (AWBA)

Labor Unions

Governmental Sources:

Ministry of Finance

- Department of Income Tax
- Customs Collection Department
- National Budget Preparation Office

Ministry of Economics
Ministry of Mining and Industries
Ministry of Agriculture
Central Bank: Da Afghanistan Bank
Central Statistics Office
Afghanistan Investment Support Agency

Other governmental banks: Pashtuny Tejarity Bank, Agricultural Bank, Milli Bank

International Finance Organizations: World Bank, International Monetary Fund (IMF)

Economists

Building Your Knowledge Base

One of the biggest complaints about business journalists is that they don't know enough about the topics they are covering. This can lead journalists to take a company's press release and "cut and paste" the text into their story. Such "cut and paste" jobs give companies free publicity and consumers no real information to evaluate what the company is saying about their work or products. It is a one-sided story.

Every business journalist should read at least three business news sources everyday. These can be local business newspapers, foreign news magazines, or a business news radio/ television programs. If a business journalist has a specific beat or area of focus (for example transportation or telecommunications), then they should read articles about their beats with great detail and even keep a personal archive of the news stories that pertain to their beat.

Business journalists should also keep up with industry reports and research about the various business sectors they report on. For example, if you are reporter covering telecommunications in Afghanistan, you should read any publications or reports from the Afghan Ministry of Telecommunications and as many industry reports that you can find. When you read these reports you should be aware of who is paying for the research and publishing the information. The information maybe reliable but you may have to check the facts or analysis with other sources. To avoid one-sided stories, every business story needs multiple sources that address various points of view.

Finding experts

Successful business journalists are always looking for experts in the sectors they cover. Experts can be business executives, university professors, business analysts, managers, government officials, and anyone who researches or works in the industry you are writing about.

Ways of getting information

Introduce yourself to key business and economic sources. Tell them that you will be following the Business and Economic news beat for your media organization. Ask to be on their press contact list to receive press releases and event information. Build a relationship with the source and make weekly follow up calls.

- visits the company's headquarters
- visits to the company's factories and distributors
- interviews with public relations and marketing representatives for the company
- interviews with top executives, managers, and other employees
- interviews with board members or advisers for the company
- reading of company financial reports, press releases, brochures, annual reports and other publications
- interviews with suppliers and distributors
- interviews with labor unions representing workers at the company
- interviews and connections with competitors
- interviews with major shareholders
- regular visits to the company's website for updates
- following company on social media (facebook, twitter, youtube, etc.)
- interview with government regulators or ministries that oversee the company
- following the stock of the company
- interview with consumers using company's products

News Story Categories

Similar to general news stories, ideas for business news stories evolve in one of three patterns.

Spontaneous

The first category is spontaneous or breaking news. These spot news stories cover events that happen without prior knowledge during the news cycle. In business news, sudden changes or "crashes" of a stock market could be considered breaking news. If a factory burns down or a plane crashes, general assignment reporters will try to figure out "what happened, who did it, why did it happen", and other general information about the story. However, a business reporter will start reporting and researching the story and look at the economic or financial impact of the incident. The business reporter will look at how much the damage will cost the company, insurance claims or issues, and how the incident will production of a product.

Planned

The second source of business news ideas is planned stories. While the overriding concept of news is "new," the bulk of daily business stories are known well in advance of the actual program. Announcements of a product launch (a new product announced by a company), financial reports of a company (quarterly or annual earnings), ribbon-cutting ceremonies, and any events scheduled in advance are essentially planned business news events. If a reporter knows the time, location, and the principal players and agenda items, the story can be scheduled into a news day. The biggest variable is the actual outcome of the event, interviews following the event, or press conference.

Enterprise – Investigative

The third category of stories is the enterprise or investigative business report. These are the stories that a reporter generates independently of preplanned meetings or breaking news situations. Instead, the news reporter begins an investigation of documents, asks questions in a factory or company, and constructs a story from the ground up. Business reporters who deliver enterprise stories are highly valued by both the news team and the viewer, simply because they dig up the data and numbers behind a regular news story and report on the economical and financial effects of a news story. The best mark of an enterprise story is when competing news organizations quotes the research in the enterprise story or follows it with a similar story a day or two later. Analysis stories are enterprising stories.

Developing Story Ideas
Knowing which story to research is a vital skill for a business journalist to have. The first and most important skill is knowing the difference between a story and an issue.

When a story is not a story
Journalists write stories about things, which have happened. Academics, historians, writers and poets write about subjects. But news means something new has happened. It is a dynamic description of action and movement, as opposed to a static description of a general situation.

Instructor's Notes: Refer to PowerPoint slide titled Issue or Story Idea.

Standing Issue (Static, no action)	News Story (dynamic, action)
The transportation sector is growing in Afghanistan	East Horizon Airlines is starting two new domestic routes in Afghanistan.
There is no electricity in most of Khost province.	Haseeb Electrics (a company) is developing a solar powered battery for under 1000 AFs.
Southern Afghanistan is facing a major drought.	Anaar Company's (a pomegranate juice company) profits dropped by 40 percent last quarter because severe droughts in their growing region.
Afghans are worried about the Kabul Bank corruption scandal.	Ahmad Amin, owner of Qismat dried fruit company lost much of his company's savings in the Kabul Bank scandal.
Roashan Telecom is a big Afghan company.	With a new 3G contract, Roashan telecom is poised to over its competitors.

Localizing Global Stories

Global business stories and other events can give you an opportunity to link a local business issue to and make into a timely and relevant news story. Localizing a story means taking information about an international event and finding local examples and sources to tell the story. This technique allows a journalist to make an international story more relevant to its reader.

Global stories can be localized by answering the following questions:

- Who in the local community is affected by this story? If a globally company shuts down, how will the local distributors be affected?
- Are there local experts on the global issue or topic?
- What is the human impact or universal human interest of the story?
- If it is the destruction of a large oil field, then what are the effects of this incident on oil prices in your country or town?

Tips on Local Experts:

- Develop a full list/ log of local experts
- Universities and research facilities (think tanks) are full of local experts
- Local experts should have technical and professional knowledge and experience about the topic or issue
- Build a habit of checking in with local experts who work on issues or topics you routinely cover (sources for your beat)
- Politicians or parliamentarians are not experts about all topics

In class assignment:
Localize the following international news headlines:

1. Coca-Cola Co., the world's largest soft-drink maker, said fourth-quarter profit rose 13 percent as sales of non-carbonated drinks in North America such as Powerade helped counter lower demand in Europe. Net income climbed to $1.87 billion, or 41 cents a share, Atlanta-based Coca-Cola said today in a statement.

2. In two actions, Toyota is recalling a little over one million vehicles, including 752,000 for air bags that could be set off by electronic interference, the automaker has informed the National Highway Traffic Safety Administration.

In a letter dated Wednesday, Toyota told the safety agency that the company was recalling the 2003-4 Corolla, Corolla Matrix and Pontiac Vibe, a mechanical sibling of the Matrix, because of the problem.

3. The price of oil rose slightly Tuesday, following stocks and continuing a run-up that began two months ago. Benchmark crude for March delivery rose 80 cents to finish at $96.66 on the New York Mercantile Exchange. Nymex floor trading was closed on Monday for the Presidents Day holiday in the U.S. The contract fell $1.45 on Friday. Oil prices have been rising since mid-December, when oil traded around $87 per barrel. Analysts noted that investors have bought into oil markets speculatively in recent weeks on hopes for a stronger recovery in the global economy.

Assignment #3 – Write up 3 business story ideas, about ½ page for each idea. Tell me what the idea is and what business sector it falls under? What is new about the idea? Where will you go to research and get data for the story? Who will you interview for the story?

<u>Lesson 4</u>

Instructor's Notes: Review story ideas in class. Each person reads ideas and class gives feedback. Make sure there is something new in the story idea and it is not a static issue.

Interviewing

Interviews are the main sources of information for journalists, for many reasons. Direct quotes in an article, or real voices and faces on air give the story credibility. They are evidence that you have done your research and asked credible sources about the topic you are covering. Good interviews and quotes increase your credibility as a journalist, because it lets the reader see that you have put in a lot of time to understand the issue from the right sources so that you can explain it to them. Also, interviews give voice and character to financial documents, which can be dry and boring to read about. As we discussed in the previous lesson, having a good list of experts to call on when you need deeper knowledge about a financial topic is important. As a journalist, you are not an expert, so you must know whom to call to get answers to your questions. This is of course, after you have done as much research as you can on the topic so that your questions are informed and to the point. A source will know right away if you haven't done your research.

The way you conduct an interview will depend on your aims and what you want to find out. You may have one or more aims, and your approach will vary according to your aims:

If you want general information then you ask the questions that you ask for every story; the 5 Ws + H

You are most likely to ask straightforward, 'who', 'what', 'when', 'where', 'why' questions, for example, "Who was involved?" "How did it happen?" "How many people were present?" "What time did it start?" and so on.

Effective business stories will always identify how much something cost or how many employees are being laid off. The numbers in the story will be critical for the reader to be able to understand the impact of the news.

If you are investigating, probing or challenging —

The information you want is much deeper, and interviews of this kind can become quite hostile.

For example, if you are reporting on a tea company that has been accused of adding regular grass to black tea bags and trying to trick the consumer, you might interview a company executive and follow up information with more probing questions:

“Why was this allowed to happen?”
“Who was responsible for the product standards?”
“How much does it cost to make a box of 20 count tea bags?
“Where (country/ region) do you buy your black tea from?
You might ask for comment: “In your opinion, shouldn’t the consumer know exactly what is in their tea?”

If you want background and contextual information
You are likely to ask questions like, “How many people do you have working your quality control team?”
“Whom does the quality control team report to?”

You might want analysis or interpretation —
Your questions will be more about meaning:
“How will the recall of 1 million boxes of black tea affect the level of trust your customers will have about the company?
“What challenges will the company face in implementing its new quality control procedures?

Or a personal interview —
You will include questions about the person’s history, character, opinions and experience. You could also include emotional questions, like, “What were your initial thoughts when you heard that dozens of people became ill from drinking the bad tea?”

Tips for interviewing business sources

Be prepared – Golden Rule

Business people are very busy and won’t allow time for general questions like “What does your company do?”

You should have already done your homework and know what the company produces, how long it has been in business, and any other basic information.

Know whom you are interviewing

What kind of a person is the source?
What is his/her position in the company?
What has s/he said before about the issue?

Know the issue you are covering – don’t come into an interview thinking your story idea will develop while you are interviewing the source. – Sources can usually tell when a journalist is doing this.

What is the story idea? What is your lead?
What is the official line?

What are the statistics, prices, data, and other numbers around the story and possibly of the industry?

Know what you don't know
In your notebook – write down what numbers, statistics, information you are sure of and what you are less clear about.

You can only challenge an official source if you know your facts; if you make a mistake, you will look like a novice and the official source may dismiss further questions. If you are not prepared, you may be misled by your source and risk reporting half-truths

Prepare your strategy; draft an interview guide

Write down all of your questions but be open to surprises in the interview?

Pay attention to answers so you can ask good follow up questions. Quickly compare statistics or numbers and go back to an answer if a following answer contradicts it.

Take your notes to the interview and refer to them in your interview. Business have a lot of numbers and it is better to have the numbers in front of you while you are asking questions.

Use points brought up in other interviews to formulate a questions. If an analyst said something about a new product of a company, ask the company's representative what he/she thinks about what the analyst said. You may or may not want to say the name of the analyst.

For example:
"You say that the company cares deeply about the work conditions in your Wardak factory but two local labor union representatives told me that they have received 27 complaints about the freezing temperatures inside the factories and the company's failure in repairing the heating systems. What is your response to that?"

Stay in control of the interview
Company executives may seem intimidating but if you are prepared then you should be able to keep control of the interview.

In class assignment

Developing List of Questions

Of the three story ideas you brought to class today. Take one and begin to brainstorm the kinds of information you need from your sources. Write a list of questions you will want to ask your sources. You should have already done some basic research about the story idea but if you have general questions about the story, write them down too.

Now take your questions and break them up into three categories:

Category 1 – questions you can answer by researching it yourself via the Internet or library? These are usually basic questions like what are quarterly earnings or what product does the company make?

Category 2 – questions that you can't find answers to and must ask from a source? Name the possible sources for each of these questions

Category 3 – questions that you found some answers to but need to verify with another source.

Assignment #4 – Research your selected story idea. Conduct 5-7 interviews for your selected story idea. Write up interview summaries for each interviewee. The interview summaries should include 5-10 main points of the interview. Each point should be one or two sentences.

Format for Interview Summaries:

Name of interviewee
Date and Time of Interview
Location of Interview
Job title of Interviewee
Phone number and email address of Interview
Main points of Interview

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Lesson 5

Instructor's Notes: Discuss Interview Progress in class – review a few interview summaries with students. Have a few students read their interviews summaries to the class or write them on the white board.

Reviewing your interview summaries will allow students to figure out the angle and lead of their stories and what pieces of information they are missing to complete their stories.

The interview summaries should include 5-10 main points of the interview. Each point should be one sentence. Don't accept full paragraphs for the main points. The purpose of this exercise is to get your students to understand how to summarize information from their interviews.

Format for interview summaries:

Name of interviewee
Date and Time of Interview
Location of Interview
Job title of Interviewee
Phone number and email address of Interview
Main points of Interview

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Determining your Lead

The structure of a business news story is the same as any news story. The story is divided into lead, body and then conclusion. The lead is the beginning, the most important structural element of a story and attempts to answer as many as the five Ws and 1 H as possible without being too long or confusing. Writing leads for business news stories can be tricky because there are more numbers and statistics involved than in a regular news story. Business news stories can be divided into hard news or feature stories. Hard news stories usually lead with hard news leads, which usually summarize the most important points of the story and include the most important numbers (statistics, stales figures, earnings, etc) in the story.

Feature business stories lead with soft leads, which can profile a person or an event that relates to the overall theme of the story.

Examples of Leads

Hard leads – Breaking News
WASHINGTON — General Motors Corp. and Chrysler LLC laid out in stark terms Tuesday the costs of a bankruptcy filing amid the mounting financial woes of the domestic automakers.

Detroit - Late Friday night, the UAW and General Motors reached a deal on a tentative labor agreement covering 49,000 U.S. workers that gives a long awaited glimpse into what the post-bankruptcy Detroit auto industry — and union — will look like.

Soft leads - Profiles, features,
St. Louis - Nineteen years after leaving federal prison, Darain Atkinson is a wealthy man. He and his family own luxury cars, boats, vacation homes and a $17 million mansion under construction that will be the biggest in St. Charles County.

Los Angeles - Tiffany Lee wanted a car. She was weary of the two-hour bus ride to her job at a UCLA Health System clinic. She hated having to ask friends to drive her 7-year-old son to his asthma treatments. But as a single mother with three children, bad credit and a $27,000-a-year salary, she couldn't find a bank or dealership willing to give her a loan.

Common mistakes:

1. **Hiding the lead - The Hidden Lead.** Does the focus on the most important news, or is the real heart of the story (and therefore a better lead) hidden elsewhere in the story?
2. **Too much in the lead.** Does the lead have too many of the W's and H? Does it have too many numbers or too much data?
3. **The boring lead.** Does the lead grab the attention of the reader or draw them into the story?

Simplifying business terms or concepts

The best business stories explain financial and economic terms using simple language. At the beginning of the course I provided you with a list of vocabulary words. These are words that you should know the meanings of but you shouldn't expect your readers to know what they mean. A good business journalist will research a term or word that they don't know and then explain the term briefly and clearly to the reader.

Assignment #5 – Take your interview summaries and write the first draft of your 1000-word business news story.

Lesson 6

Instructor's Notes: Read draft of stories in class. To review story drafts you can break the class up into small groups and ask them to read and review each others stories using the story assessment checklist you handed out in the first class.

If you have a small class you can ask every student to come up to the front of the class and read their story to the class. The class can assess the story using the checklist.

If you have a very large class – more than 25 – you can ask a few students to read their stories in class and the class can assess the story using the checklist.

Pay attention to how the students use numbers in their stories. Can you catch any mistakes in the numbers or calculations? The next part of today's lesson will go over basic math skills every journalists should have, especially business journalists.

Doing the Math for your Story

As business journalists you will be working with numbers in almost every story. Therefore you should be comfortable with calculating averages, percentage change, ratios and other basic mathematically computations. Remember to use a calculator and always double or triple check your work.

Percentage Change –

Determining percentage changes is one of the most important skills for a business journalist. Salaries, wages, budgets and other numbers all go up and down.
Percentage change (or percent change) measures the difference in value using percentages. Percent change is one means of demonstrating program impact or conveying the magnitude of a change. It shows the difference between the after vs. before values. Percentage change can be positive or negative.

$$\frac{\text{New value} - \text{old value}}{\text{old value}} \times 100 \qquad \frac{p2 - p1}{p1} \times 100$$

Example:

What is the percentage change for Najia Carpet Company's 1382 and 1383 annual revenue?

Revenue for Najia Carpet Company	1382	1383
	49,500,000 AFA	55,252,715 AFA

$$\begin{array}{r} 55{,}252{,}715 \\ -\ 49{,}500{,}000 \\ \hline 5{,}752{,}715 \end{array} \qquad \frac{5{,}752{,}715}{49{,}500{,}000} = 0.1162 \times 100 = 11.6216 = 12\%$$

Najia Carpet Company's annual revenue increased by 12% in 1383 compared to 1382

Ratios

Rates per thousands

When calculating percent, you multiply by 100 because that is what percent means: per 100. If calculating a rate per 1,000 people or per 10,000 people, we multiply by that number.

Example:

Rate per thousands
Your city has a population of 275,000 people and there 82 babies born in 1389. What was the birth rate per 100,000 people?

82/ 275000 = 0.000298 (round up to 0.0003)

0.0003 x 100,000 = 30

The birth rate was 30 births per 100,000 people
This way different cities' rates can be compared

Other ratios

· Lets say your car used 12 gallons to go 250 miles. Compute the miles per gallon for your car.

Amount of miles (250) divided by amount of gas (12) equals miles per gallon
250 / 12 = 20.83 (round up to 21) miles per gallon.

Rounding Numbers

In order to make numbers easier for readers to understand, you can round the numbers up or down. Rounding means reducing the digits in a number while trying to keep its value similar. *The result is less accurate, but easier to use.*

- Decide which is the last digit to **keep**
- Leave it the same if the **next digit** is less than 5 (this is called *rounding down*)
- But increase it by 1 if the next digit is 5 or more (this is called *rounding up*)
- A rounded number has **about the same value** as the number you start with, but it is **less exact.**

For example for $2,769,000 you can round up to $2.77 Million or to $2.8 Million. You don't want to round up too much to $3 million because there is $231,000 being left out and that is a significant number to leave out of the story.

In the examples above we rounded 20.83 to 21 and 0.000298 to 0.0003.

The Mean or Average
In general, you calculate the mean or average of a set of numbers by adding them all up and dividing by how many numbers you have. This can be defined as follows:
For a set of numbers, $\{x1, x_2, x_3, ... x_i\}$ the mean or average is the sum of all "x" divided by "j".

Examples of Calculating the Mean
Example 1:
Calculate the mean of the following set of numbers:
1, 2, 3, 4, 5

To do this, add up the numbers and divide by how many numbers you have (5 of them, in this case).
mean = (1 + 2 + 3 + 4 + 5)/5
mean = 15/5
mean = 3

Example 2:
Calculate the mean of the following set of numbers:
25, 28, 31, 35, 43, 48

How many numbers are there? 6. So, add together all of the numbers and divide the total by 6 in order to get the mean.

mean = (25 + 28 + 31 + 35 + 43 + 48)/6
mean = 210/6
mean = 35

Assignment #6 – conduct additional research and interviews for the story idea that you wrote your first draft about. Write final version of 1000 word story. The assignment is due the beginning of the next class.

Lesson 7

Public and Private Companies
There are two main categories of companies, public and private. A private company is usually owned by one person (the founder) or by a small group of people.

A public company is a company that anyone can buy a share of on a public stock exchange.

In most countries all companies have to report financial, legal or other information to the government. However a public company has to report the information to its shareholders and to the public because it is a public company.

Many companies start off as private companies, which means that they get their initial investments from individuals or groups of investors called venture capital firms. When a private company reaches a certain size and stage in its life, it may "go public" and open up its shares to other people.

Researching public companies is a lot easier than researching private companies because there is more information about public companies. In the US, there is a government body called the Securities and Exchange Commission (SEC). This governmental organization requires public companies to files specific reports including annual and quarterly financial reports.

Private companies do not file financial reports with the SEC and have no obligation to report their financial information to the public. Private companies are still obligated to report their taxes to the government and are monitored by other government agencies dealing with private companies.

If you go onto any public stock exchange website you can see the stock prices of public companies. A public stock market or exchange is a marketplace in which securities, commodities, derivatives and other financial instruments are traded. The core function of an exchange - such as a stock exchange - is to ensure fair and orderly trading, as well as efficient dissemination of price information for any securities trading on that exchange. Exchanges give companies, governments and other groups a platform to sell securities to the investing public. An exchange may be a physical location where traders meet to conduct business or an electronic platform.

The capital stock (or stock) of an incorporated business constitutes the equity stake of its owners.

In Afghanistan, there are no public companies yet. There are state-owned enterprises which are owned by the Afghan government and there are private companies. There is no public stock market yet in Afghanistan but according to a recent news report a stock market maybe started soon in Afghanistan. Here is a story from Tolo News:

News - Afghanistan

Afghanistan Stock Market Planned for 2014: AISA

Thursday, 06 December 2012 17:54
Last Updated on Thursday, 06 December 2012 19:08
Written by Zabihullah Jhanmal

Afghanistan may have a national stock exchange as early as 2014, head of the Afghanistan Investment Support Agency (AISA) Wafiullah Eftekhar has claimed.

AISA is working with relevant government organs to prepare the regulations of the stock market after major companies said they wanted to be able to publicly sell shareholdings in their companies, Eftekar told TOLOnews.

"It's one of the basic solutions for the financial crisis of the companies in Afghanistan. They can get huge benefits from selling or buying parts of their shares," Eftekhar said Wednesday.

A stock market allows companies to raise funds by selling shares of ownership in the company to a public market. However, its feasibility depends strongly on trust in the financial system, the transparency of transactions, and robust regulations to control the release of company information.

With the recent banking scandal of Kabul Bank and high levels of corruption in the country, 2014 may prove to be an ambitious start date.

Meanwhile, Eftekar claimed that investment in Afghanistan increased about 20 percent in the current year.

"We have had a 20 percent increase in investment in 2012. Considering to the willingness of traders, there should be more investments in the next year," he added.

It comes despite concerns that the withdrawal of foreign forces in 2014 from Afghanistan will lead to an economic crisis.

خبر ها - افغانستان

ایجاد بازار سهام تا یک سال دیگر در افغانستان

پنجشنبه ۱۶ قوس ۱۳۹۱ ساعت ۱۷:۵۴
آخرین به روز رسانی در پنجشنبه ۱۶ قوس ۱۳۹۱ ساعت ۱۹:۰۸
نوشته شده توسط Zabihullah Jhanmal

مسؤولان ادارۀ حمایت از سرمایه گذاری ها روز چهار شنبه گفته اند که تا یک سال دیگر بازار سهام در کشور فعال خواهد شد.

این مسؤولان گفته اند که، بر طرح قوانین و لایحه های بازار سهام کشور، ادارات مختلف حکومت کار می کنند و بربنیاد همین قوا
شد.

مسؤولان ادارۀ حمایت از سرمایه گذاری ها افزوده اند که در حال حاضر بسیاری از شرکت های معتبر در کشور وجود دارند که
داشت تقاضاهای شماری از شرکت ها و افراد برای ایجاد بازار سهام در کشور تلاش میکنند که این بازار را بزودی ایجاد کنند.

آماده کردن ساز و کار لازم ، قوانین و نیز نظارت جدی حکومت بر فعالیت های بازار سهام در کشور از نیازمندی های مهم این با
گذاری ها گفته است که در این باره با نهاد های مختلف حکومتی و خصوصی کار را آغاز کرده است.

رییس ادارۀ حمایت ازسرمایه گذاری ها، وفی الله افتخار گفت:« ایجاد بازار سهام در حال حاضر نیاز اساسی برای حل مشکلات ما
افراد نیز میتوانند سود ببرند.»

هرچند نبود قرضه ها با تکتانه های کم، مشکلات مالی شرکت ها، توسعه سرمایه گذاری ها و حل مشکلات مالی سرمایه گذاران و
از مشکلاتی اند که با ایجاد بازار سهام حل خواهند شد اما شماری از مردم با توجه به مشکلات در نهاد های دولتی و نبود قوانین لا
باور ندارند.

گفتنیست که با ایجاد بازار سهام در کشور مالک یک شرکت میتواند برای حل مشکلات مالی بخشی از سهمش را به افراد و یا شرک
سهم کسانی که آن را خریده اند، سود میبرند،از سوی دیگر این شرکت با حل مشکلات مالی میتواند با زیان اندک سهمش را دو بار

از سوی دیگر رییس اداره حمایت از سرمایه گذاری ها (آیسا) افزوده است که، سرمایه گذاری ها در جریان سال روان میلادی ۲۰

وفی الله افتخار گفت:« ما در جریان سال دو هزار و دوازده میلادی بیست درصد رُشد سرمایه گذاری ها را داشتیم و با توجه به عا
سرمایه گذاری های زیادی صورت خواهند گرفت.»

این در حالی ست که با نزدیک شدن سال ۲۰۱۴ میلادی و بیرون شدن نیروهای خارجی از کشور، نگرانی ها برای کاهش سرمایه
نُخستین باریست که مسؤولان ادارهٔ حمایت از سرمایه گذاری ها برای بهبود سرمایه گذاری ها، در سال های پیش و پس از ۲۰۱۴

Challenges of Reporting on Companies in Afghanistan

Since most companies in Afghanistan are private companies, they don't offer much information about their finances to the public and to journalists. If you visit the websites of some of the biggest Afghan companies like Roshan Telecom, Alkozay Tea, and others, they don't have any information about their earnings, profits, or investments on the website.

Some information about companies can be found through the ministry of commerce or the Afghanistan Investment Support Agency (AISA). AISA is the government body that registers private businesses in Afghanistan and manages business licenses.

There are many challenges to covering business news in Afghanistan. The Afghanistan Chamber of Commerce and Industries published a report titled "National Business Agenda for Afghanistan" in 2011. The report details the challenges entrepreneurs and business owners face in Afghanistan. The report also offers recommendations and specific legislative reforms to improve the business climate in Afghanistan. Journalists covering business and economic news in Afghanistan should read this report.

Code of Ethics for Business Journalists

Media ethics refers to a system or a set of guidelines that help media professionals determine right from wrong in their voluntary conduct. Media ethics is a broad area and includes broadcast media, film, theatre, print media, and the Internet. Journalism ethics and standards is branch of media ethics and refers to a system of guidelines to help journalists determine right from wrong in their news story selections, sources, interviewing techniques, terminology, use of video, and many other areas.

News can manipulate people's thinking and affect the choices people make. At the same time governments, corporations, and even media outlets can manipulate news. Without specific journalistic ethical guidelines and standards, it would be difficult to tell the difference between news and advertising.

In Afghanistan, development and implementation of journalistic codes of conduct have begun but only 1-2 or two news outlets actually have a written code. Often times owners and editors will say their journalists follow their judgment and know what is right or wrong, but when a code of conduct is not written down it is difficult to implement.

It is especially important for business journalists to follow a strict code of ethics so that companies giving away free products or services do not influence their stories. Companies may try to give gifts to journalists in order to have the journalist write a favorable article about them. The Society of American Business Editors and Writers has a strict Code of Ethics. Read the code to your class and discuss.

Society of American Business Editors and Writers - Code of Ethics

Statement of Purpose:

As business and financial journalists, we recognize we are guardians of the public trust and must do nothing to abuse this obligation.

It is not enough that we act with honest intent; as journalists, we must conduct our professional lives in a manner that avoids even the suggestion of personal gain, or any misuse of the power of the press.

It is with this acknowledgment that we offer these guidelines for those who work in business and financial journalism:
Personal investments and relationships:

- Avoid any practice that might compromise or appear to compromise objectivity or fairness.
- Never let personal investments influence content. Disclose investment positions to your superior or directly to the public.
- Disclose personal or family relationships that might pose conflicts of interest.
- Avoid active trading and other short-term profit-seeking opportunities, as such activities are not compatible with the independent role of the business journalist.
- Do not take advantage of inside information for personal gain.
- Sources:
- Insure confidentiality of information during the reporting process, and make every effort to keep information from finding its way to those who might use it for gain before it is disseminated to the public.
- Do not alter information, delay or withhold publication or make concessions relating to news content to any government.
- Gifts and favors:
- In the course of professional activity, accept no gift or special treatment worth more than token value.
- Accept no out-of-town travel paid for by outside sources.
- Carefully examine offers of free-lance work or speech honoraria to assure such offers are not attempts to influence content.
- Disclose to a supervisor any offer of future employment or outside income that springs from the journalist's professional activities or contacts.
- Accept food or refreshments of ordinary value only if absolutely necessary, and only during the normal course of business.
- Editorial Integrity:
- Publishers, owners and newsroom managers should establish policies and guidelines to protect the integrity of business news coverage.
- Regardless of news platform, there should be a clear delineation between advertising and editorial content.
- Material produced by editorial staff should be used only in sections, programming or pages controlled by editorial departments.

- Content, sections or programming controlled by advertising departments should be distinctly different from news sections in typeface, layout and design. Advertising content should be identified as such.
- Promising a story in exchange for advertising or other considerations is unethical.
- Using outside material:
- Using articles or columns from non-journalists is potentially deceptive and poses inherent conflicts of interest. This does not apply to content that is clearly labeled opinion or viewpoint, or to submissions identified as coming directly from the public, such as citizen blogs or letters to the editor.
- Submissions should be accepted only from freelancers who abide by the same ethical policies as staff members.
- Technology:
- Business journalists should take the lead in adapting professional standards to new forms of journalism as technologies emerge and change.
- The business journalist should encourage fellow journalists to abide by these standards and principles.

ACCI

Afghanistan Chamber Of Commerce & Industries

اتاق تجارت و صنایع افغانستان

دافغانستان د سوداگری او صنایعو اتاق

National Business Agenda

FOR

AFGHANISTAN

March 27,2011

The Afghan Business Agenda Advisory Committee

The Afghan Business Agenda Advisory Committee

Is an ad hoc coalition of 11 Afghan business associations and chambers of commerce interested in improving the business environment throughout Afghanistan. The coalition was formed to engage a broad spectrum of Afghanistan's business community in a consultative process to identify their concerns, and promote constructive solutions to policy leaders in the form of a National Business Agenda.

ACCI

Afghanistan Chamber Of Commerce & Industries

اتاق تجارت و صنایع افغانستان

دافغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

National Business Agenda

FOR

AFGHANISTAN

March 27,2011

TABLE OF CONTENTS

I. FORWARD 4

II. INTRODUCTION 6

III. RECOMMENDATIONS

1. TAXATION, TARRIF REFORM, AND INSURANCE 9
- A. TAX POLICY
- B. TARRIF REFORM

2. LACK OF LAND AND HIGH RENT FOR BUSINESSES 13

3. LACK OF CREDIT AND OTHER BANKING REFORMS 15

4. TRADE FACILITATION 18

5. BURDENSOME LAWS, REGULATION, AND ADMINISTRATION 21

6. LACK OF INFRASTRUCTURE 23

7. SPECIFIC SECTOR REFORM 25
- A. AGRICULTURE
- B. CONSTRUCTION
- C. HANDICRAFT/CARPET INDUSTRY

IV. ACKNOWLEDGEMENTS 29

I. FORWARD

A National Business Agenda (NBA) is an advocacy tool created by the business community, in a given country, to improve the commercial environment in which businesses operate. NBAs identify laws and regulations that hinder business activity and thwart economic growth and job creation. They also offer concrete policy recommendations and specific legislative or regulatory reforms to remove these barriers and improve the business climate. The key element of an NBA is the active participation of the business community in formulating it and then advocating effectively for the implementation of its recommendations. The NBA enables businesses from across the country to formulate and to articulate the challenges they face and their policy needs in a democratic way. It offers a mechanism that can used to approach relevant officials in line ministries and members of parliament to inform them of the challenges facing the country's businesses and to promote sensible reforms to remove those barriers.

This National Business Agenda for Afghanistan is the result of a partnership between the Afghanistan Chamber of Commerce and Industry (ACCI), the national apex chamber of commerce in the country, and a coalition of 10 other mostly sectoral Afghan business associations. The associations making up the coalition represented the major sectors of the formal Afghan economy including women entrepreneurs. An Advisory Committee was established, chaired by ACCI, but with representation from each of the other 10 participating associations. The Advisory Committee was charged with providing strategic guidance for the NBA process, with overseeing its work and approving the set of recommendations contained in this final NBA report.

To ensure that this NBA reflects the views of common Afghan businesses, the Advisory Committee hosted five regional NBA meetings held between November 2 and December 28, 2010. These meetings were held in Herat, Kandahar, Kabul, Jalalabad, and Mazar-e-Sharef, with a total attendance of over 1,300 business people. All of the meetings were marked by vigorous discussion and debate among the participants. During each meeting, participants were divided into sectoral committees reflecting the major commercial sectors prevalent in that particular region. These sectoral committees were tasked with identifying specific issues that negatively affected the business enabling environment in their region and to provide specific policy recommendations that should be taken to remedy those issues.

Many of these recommendations address issues that affect the business community generally, across sectors and in numerous regions. Other issues presented may adversely affect only particular key Afghan business sectors or predominantly apply only to particular regions – but with serious detrimental effect to those areas. In selecting the items listed in the final NBA report, the Advisory Committee took great care in highlighting issues around which a broad segment of the business community could rally, as it is ultimately the responsibility of the business community itself to advocate directly with relevant government officials to see that these recommendations are acted upon and fully implemented. It also took into account ensuring that all key sectors and all the regions of Afghanistan canvassed had a stake in seeing the NBA recommendations implemented.

Regrettably, there were some issues of importance to significant numbers of businesspeople that could not be included in this report for various reasons. We trust that there will be future opportunities to tackle those problems.

While the participants recognize that it is unlikely that all of the recommendations contained herein will be implemented, it is our sincere belief that these issues are among the highest policy priorities that our government could be considering at this time, and these recommendations deserve the genuine and considered attention of officials throughout the government as well as a commitment by those same officials to act, in an expeditious manner, on as many of the recommendations as possible.

II. INTRODUCTION

While the Afghan economy as a whole has shown fairly solid growth rates since the Taliban was removed from power, that growth has not been broad-based across all industrial sectors or widely felt by the population. With many adult Afghans still unemployed or underemployed, and with a significant percentage of the population being youth who will need jobs in the near future, it is imperative that the country's economy grow at a pace fast enough to provide the economic opportunity, jobs and livelihoods that the Afghan people need. There are many issues that prevent the Afghan economy from reaching its full potential, and we have outlined a number of those challenges in this NBA.

Over the past nine years, the Government of Afghanistan has enacted a series of reforms designed to improve the business climate for both domestic industry and foreign investment. Nevertheless, the business environment remains one of the most dangerous, dysfunctional and difficult in the world. For instance, the 2011 World Bank Doing Business Indicators for Afghanistan show the nation ranked 167 out of 183 countries, including ranking in last place on three of the criteria (protecting investors, trading across borders, and closing a business).

Business people in Afghanistan, however, do not need business climate surveys to tell them how difficult the commercial environment is. We live it each and every day. However, this NBA enables us, the Afghan business community, to tell our own story about the many challenges we face in operating our businesses and the changes in policies we want our government to make.

The major goals of this National Business Agenda (NBA) are the following:

- Attract greater involvement of business people and associations, from all of the major commercial sectors, in proposing changes in public policies that will result in a more favorable business environment in Afghanistan.

- Create a legal and regulatory environment that will contribute positively to the faster development of those elements of the private sector that are most important for generating commerce, economic growth and job creation.

- Provide a strong rationale for these policy changes and demonstrate how they would bring about more predictable and sustainable opportunities for investments, business creation or expansion, and economic growth that benefit all Afghans.

In order to achieve these objectives, this NBA presents a number of policy recommendations in relation to Afghanistan's business environment that can help to remove key obstacles to commerce and business growth. Specifically, the NBA will provide recommendations in the following major areas:

- Tax and Tariff Reform
- Lack of Land and High Rent for Businesses
- Lack of Credit and Other Banking Reform
- Trade Facilitation
- Burdensome Laws, Regulations and Administration

- Lack of Infrastructure
- Sector Specific Reforms

While the specific policy recommendations in these areas will be explained in later chapters, there are some broad issues that dramatically affect the business environment that do not lend themselves to specific policy recommendations or legal and regulatory changes. Nevertheless, they deserve serious attention and consideration.

First, insecurity remains a chief concern throughout all sectors of the Afghan business community. Transporting goods and construction material has become extremely difficult and dangerous. Hundreds of business people have been kidnapped over the past several years. Some were held for ransom; others were simply killed. This insecurity has also created tremendous challenges for women-led businesses and women employees who wish to participate in the economy and contribute to their family's earnings. Fear, intimidation and other types of gender harassment have created a deleterious effect on women's involvement in commercial activity, trade and economic development.

While the business community cannot truly dictate to government and security officials how best to improve the security situation for businesses and commercial activity, those participating in the NBA regional meetings emphasized the great degree to which criminality and violence was negatively affecting the business environment in their regions. Given how important economic growth and job creation is to Afghanistan's development progress, business people are demanding that the government look more closely at what actions they can take to do a better job of protecting businesses and commerce and to take the steps necessary to improve the security environment in which businesses operate.

Second, Afghanistan has repeatedly been shown to be a nation affected by major corruption problems. While numerous surveys have been released over the past couple of years – including CIPE's 2010 Afghanistan Business Survey – documenting how big a problem this is, one particular survey result tells the full story: In a 2010 Transparency International study, Afghanistan was ranked as the second most corrupt nation in the world. That is an issue the government must immediately address and resolve. There are many causes and sources of corruption, as well as many participants in its conduct. While this NBA is not specifically designed to address corruption, we believe that many of the reforms included in our policy recommendations would have an impact on lessening corruption in this country.

For example, it is well-understood that over-bureaucratization often creates an environment that perpetuates corruption. The excessive amount of paperwork and the numerous administrative procedures and interactions with government officials required for starting or operating a business provides for many opportunities for corruption to occur. Likewise, the confusing array of taxes in Afghanistan offers additional incentives for businesses and government officials to manipulate the system by engaging in corruption.

While it is our sincere belief that adoption of the reforms outlined in the NBA will reduce corruption, it will certainly not eliminate it. There are many other areas in which government actors, including law enforcement officials, are involved in corruption. Such examples include police officers reportedly stopping trucks loaded with goods and requesting money, the nepotism and

favoritism that exists in filling government positions at all levels and corruption that exists in government contracting. Unless these and other corruption issues also are solved, even resolving the corruption related items identified in this NBA will not fully remedy this terrible problem. And, until the corruption problem is minimized, the business climate in Afghanistan will never reach its full potential.

Finally, many of Afghanistan's business people lack adequate knowledge and skills regarding fairly basic business practices such as business plans, bidding, contracts, technical and financial requirements, memorandums of understanding, and joint ventures. Even with the massive amount of development dollars flowing into Afghanistan, most Afghan businesses lack the capacity to compete favorably for this work. The Afghan government and the donor community should work with business associations in the country to fashion educational and training programs to build the capacity of Afghan business people to compete for and win not only contracts from the government and international donors but for foreign investment and partnerships as well.

III. RECOMMENDATIONS

1. TAX AND TARIFF REFORM

A. Tax Policy

A few years ago, the Ministry of Finance appointed a committee to point out what are known as "nuisance taxes and illegal taxes." This committee was reportedly able to find roughly 30 such taxes and gave their recommendation for the abolishment of them. To our knowledge, no action was ever taken with respect to these items. For a starting point, we call on the Ministry of Finance to revisit the issues identified in this committee's findings, and to act on the recommendations, eliminating these "taxes" that serve no useful purpose or that perpetuate corruption.

As for more fundamental questions of tax policy, businesses in Afghanistan are confronted with a convoluted taxation system consisting of a wide range of different taxes. According to many Afghan business people, determining actual tax liability and which taxes apply to you is extremely difficult. Furthermore, Afghanistan's system of taxes is considered not only complex and confusing, but it is believed by many business people to be excessive and unpredictable. Reportedly, even paying taxes is a very complicated process; the tax forms in Afghanistan are described as intricate and difficult to prepare. In such an environment, opportunities for corruption are numerous.

Perhaps the most common taxation complaint registered at the NBA regional meetings was the process of submitting "balance statements" to tax authorities for the purposes of calculating tax liability for businesses. Several concerns were raised in this regard. People complained that the rules are complicated and that the appropriate forms are often not available. There is little understanding of the actual rules, and easily understandable manuals for guiding people in filling out the forms and navigating the process are not available. Likewise, the supply of capable and affordable accountants who could assist people in preparing their tax forms is quite limited.

There is also the matter that when people do take their statements to the "mustofiyat" (i.e. tax authorities); there are ample opportunities for corrupt practices to take place. Officials often take bribes to lower the tax liability owed or to avoid or "resolve" challenges by the tax officials to the information contained in the statements.

People also often feel that they have paid "income" taxes at many other junctures, including up-front business receipt taxes to customs officials at the border and numerous other legitimate and unofficial "taxes" throughout the year. They often believe that these taxes are not credited to their overall tax liability – as the tax laws require – and, therefore, they feel that their overall tax burden becomes excessive and unfair.

Some business people advocate for eliminating the balance statement process entirely. Many others believe that emphasis should be placed on simplifying the preparation of the statement and the procedures for filing it with the authorities. At the very least, efforts should also be made to root out opportunities for corruption that occur when businesses interact with the mustofiyat and to ensure

that businesses get appropriate credit for all the different taxes they pay in order to ensure they are not, in the end, unfairly overcharged.

At the present time, we in the business community feel that there is not enough credibility, transparency, and accountability in the bureaucracy of the tax officials to enable meaningful reforms of the balance statement system to take place. We urge the Ministry of Finance and other relevant tax officials to implement programs and administrative reforms to eliminate corrupt activities and actors and to streamline the procedures involved while also making the whole process more transparent.

Until such reforms can be implemented, it is recommended that in lieu of the requirement of profit and loss statements from businesses, a fixed tax be charged to all imported items while import duty is being collected. Such a system will avoid the numerous hardships that the business community is facing from the tax collector staff. Once there exists an atmosphere where corruption has been minimized, more transparency and credibility has been established in the system, and certain administrative simplification measures have been instituted, the business community would then be ready to accept a return to the taxation system relying on balance statements and to discuss a comprehensive overhaul of the taxation system in Afghanistan.

The business community also feels very strongly about re-establishing some form of "tax holiday" for new companies. While tax holidays, exempting new companies from tax liability during their first few years in operation, were part of the early investment and commercial reforms enacted by the post-Taliban Afghan government, those exemptions were later removed with the introduction of a new investment promotion tax regime. At the urging of the International Monetary Fund, the Government of Afghanistan replaced the tax holidays with Articles 42 and 47 of the Income Tax Law, allowing for capital loss carryover rules and accelerated depreciation for investments in businesses, respectively.

Many business people at the NBA regional meetings expressed concern and frustration that there were not enough new businesses being created in Afghanistan. Participants repeatedly emphasized that the Afghan Constitution requires the government to support and protect domestic industry. They implored the government to address this through both stronger tariff and trade policies designed to protect domestic production but also through more favorable tax treatment for new businesses. It is not enough simply to protect those Afghan businesses that are currently operating. Many new businesses are needed as well. The government should reinstitute a tax holiday for new businesses for a period from three to five years.

B. Tariff Policy

The issue of tariff policy sparks considerable debate within the business community in Afghanistan. The fundamental question to answer has been: Should the primary objective of the tariff policy be to protect domestic industries or to promote Afghanistan as a vibrant trading hub?
At this stage, the consensus within the business community is that tariff policy should be supportive of domestic industries and production, and it should be aligned with the guidance of the Ministry of Commerce and Industry and ACCI. The tariff of the imported commodity, which is also locally produced, should be generally higher, whereas the tariff for machinery, raw materials, medicines and other resources needed for production should be very low or even zero.

In fact, a Presidential Decree dated 26/07/1385 (more than 5 years ago) ordered the exemption of import duties on all kinds of threads and the decrease of imports duties of all raw and half raw materials needed by key Afghan industrial sectors. However the mechanism and procedures for getting this benefit to the covered businesses is complicated and burdensome. In some cases, even when eligible companies do apply for compensation, they never receive it.

For the long run, the government should make a clear decision regarding whether Afghanistan is to become industrially self-sufficient or to be a trading country. This is important since it is doubtful that a tariff policy can be found that can serve both purposes. So any tariff policy can only swing the future growth in a single direction. That is, lower tariffs will result in importation of cheap foreign products, most of which will be "re-exported" to the neighboring countries, often in a semi-illegal manner. By contrast, higher tariffs will encourage domestic industry, and domestic consumption of those products, and reduce activities related to trade.

At present, the bulk of the trade is in the hands of a few dozen families. By its nature and due to prevalent nepotism, benefits from trade remain in the hand of the immediate family circles of these tradesmen. By contrast, a thriving domestic industry can provide livelihood to hundreds and thousands of families.

As for tariff rates, the Ministry of Finance (MoF) already engages ACCI in periodic reviews regarding the classification of goods imported into the country and to the appropriate tariff charged on those commodities. We understand that such matters are under the authority of the MoF to change unilaterally, without parliamentary approval. Therefore, we recommend that the sectoral associations work in tandem with ACCI to identify specific goods and materials that deserve review, and that ACCI work with the MoF to find ways to reduce the tariffs on those items. We also recommend that this continue to be an ongoing initiative.

TAX AND TARIFF REFORM		
Existing situation	**Proposed Change**	**Rationale**
Ministry of Finance created a commission to find "nuisance taxes and illegal taxes" that served no valid or legitimate purpose. While the commission identified roughly 30 such taxes, to date there has been no action taken to eliminate them.	Ministry of Finance should immediately take action on eliminating the nuisance taxes and illegal taxes identified by their own commission.	Businesses in Afghanistan are already faced with a wide array of taxes that impose a significant financial and administrative burden on them. There is no rational or legitimate reason that additional nuisance taxes or illegal taxes be allowed to exist. It only makes it more difficult to start and maintain businesses.
Too many different taxes with complicated assessment, filing and collection procedures. Also, over-bureaucratization increases opportunities for corruption to occur.	Simplify the tax code, streamline the process for calculating, filing forms and paying taxes, and introduce more transparency and less bureaucracy in the system. Create manuals to assist business people in	Will reduce the administrative burden on businesses while also eliminating many of the opportunities for corruption to occur.

	understanding what taxes apply to them and how to file.	
Article 75 Tax Law and the system of balance statements create an excessive financial and administrative burden on business people contributing to a business climate that hinders business growth. It also creates many opportunities for corruption as the business people interact with tax officials.	The taxation law should be revised, particularly Article 75 of the Tax Law and the balance statements. However, until the necessary administrative reforms are in place creating a taxation regime that is more transparent, honest, reliable and accountable, the Afghan business community believes the use of balance statements should be suspended and replaced with a system of fixed taxes on the importation of goods.	The current system does not serve business well. It is arbitrary, burdensome and predatory. Businesses are unsure of what their real tax liability is or whether they are actually receiving credit for taxes paid earlier when the final tax assessments are figured. This environment perpetuates corruption in dealings between the tax officials and businesses. It is better to have a tax system that is fixed and predictable, even if it is too blunt and not equitable. At least businesses will know what to expect and will be subjected to fewer predatory practices.
The creation and growth of new businesses is minimal even as many existing businesses have already disappeared or are barely maintaining their existence. There needs to be better incentives to starting new businesses.	Government should reintroduce "tax holidays" for new firms and discuss with the business community the appropriate duration of such a holiday and any limitations placed on sectors, business size or other factors.	Business growth, increased commerce and job creation are keys to Afghanistan's successful economic and political development. At this time, when it appears the rate of new business starts has slowed considerably, the government must take the initiative to create the incentives necessary for entrepreneurs to take on the many risks in starting a new business.
Tariff policy is generally not designed to promote and protect domestic production which is required under Afghanistan's Constitution and is the stated policy of the current government. Tariffs on finished good that compete with domestically produced goods should be raised.	The tariff policy should be examined and revised to ensure that the proper balance is created between support for domestic industries while not creating shortages of goods for consumers and businesses that need such products.	Afghanistan needs to develop some manner of domestic industry rather than simply be a trading hub for the merchandise from other countries. The trading sector in Afghanistan is controlled by a small group of powerful families whereas the development of domestic industry will lead to the employment of many thousands of Afghans who are seeking jobs, livelihoods and prosperity.

Raw materials and other basic commodities needed by Afghan firms are priced too high thanks in part to tariffs on many of those products. The old industry law, which provides exemption and support to these materials, should be restored.	Tariffs for raw materials, equipment needed for factories and other basic commodities necessary for Afghan industries and businesses should be reduced.	The lower cost of raw materials and other basic industrial supplies will boost production and provide additional incentives for new business growth.
Current Afghan tariffs do not always reflect the needs of the various business sectors affected by them.	The Ministry of Finance should continue to work with ACCI in evaluating the classification of particular products and the resulting tariff assigned to those classes of products to ensure the rates align with the economic policies of the country.	Afghanistan needs to chart a course for its economic growth and business development. Government policies, such as tariffs, should align with that strategy and support it. Having policies that undermine the real development strategy of the country is counterproductive and hurts the businesses and working people it should be supporting.

2. LACK OF LAND AND HIGH RENT FOR BUSINESSES

While land and property rights reforms are sorely needed within Afghanistan generally, the business community is distinctly and very adversely affected by the legal ambiguity that exists with respect to owning and leasing land as well as with the capricious and predatory treatment by those who do control access to land. Despite repeated requests to provide business people with the necessary land to enable them to operate their businesses, the government has not yet met these needs.

One contentious issue involves the lack of land required for establishing and conducting business – even in those areas specifically set aside for commercial or industrial use. Many areas reserved for businesses have been illegally occupied and subsequently used for other purposes. For example, business people who attended the NBA meeting in Mazar-e-Sharif claimed that approximately 35 plots have been illegally taken in Dasht-i Shadyan, also located in Balkh Province, and as many as 380 houses built in areas reserved for business. Similar claims were made by businesses at the Kandahar meeting who said that land designated for industrial parks had been usurped for private use. The government needs to enforce the laws and take back these plots that have been usurped for private use. At the very least, the government should obtain fair compensation from those who have illegally taken over these plots and then find an equivalent amount of suitable alternative land to provide for businesses at reasonable rates and terms.

At the same time, many areas are simply lacking in any land set aside for industrial use and many existing industrial parks do not have sufficient infrastructure facilities either to make them attractive for businesses to locate or functional for businesses already there. (Note: The subject of infrastructure within industrial parks is covered in a later section.) In all of the regional meetings,

there were pleas for government to provide more land to industry and to do a better job of organizing industrial parks to meet certain sector specific needs and to think strategically about how to appropriately distribute land and services among key sectors. At the Jalalabad NBA meeting, a plea was even made to open an industrial park in neighboring Laghman province.

Women entrepreneurs specifically expressed frustration that, due to security issues or cultural considerations, they are often not able to operate in industrial parks also populated by businesses predominantly run or staffed by men. These women asked for the establishment of industrial parks dedicated solely to women's businesses or at least for sections of existing parks to be set aside exclusively for their use.

Where businesses are able to obtain land from the government or its agents, these businesses often find that the rents are exorbitant, the leases are too short, and the resulting cost and uncertainty makes opening, operating and growing a business extremely difficult. The government must ensure that lands under its control are rented at reasonable rates and that the leases are of sufficient length to allow businesses some assurance of stability and predictability.

When existing leases expire, any increases should be kept fair and reasonable. The government should also enact a policy whereby, after leasing land to a business for a certain period of time, the government is obligated to offer the land to that business for permanent sale at a reasonable price. This would accomplish several positive results. It would increase private landholding and strengthen private property rights. It would provide to those businesses able to purchase their land with an asset and collateral, enabling them to leverage additional capital to grow their business. When the business in question outgrows that particular plot of land, it would enable the owner to sell his land to another aspiring business person, so that he or she can obtain the land necessary to start or grow their business.

Of course, if the lease contracts or land titles to these plots of lands are not respected, if government officials or their agents can rescind these contracts at will or extort money from proper lease or title holders who fear losing their land, then any such reforms will, in the end, be meaningless. Therefore, we urge the government to enact the necessary legal and administrative reforms necessary to ensure that real estate leases and land titles are enforceable, respected by authorities, and are protected from capricious and predatory actions.

LACK OF LAND AND HIGH RENT FOR BUSINESSES		
Existing situation	**Proposed Change**	**Rationale**
Government lands intended for commercial lease and use have already been usurped for private use, whether as personal homes or other uses not intended.	Government should reclaim land designated for business use that has been usurped for other purposes. Or government should require those using it for other purposes to reimburse government for its value and then find other suitable land, of similar size, to provide for business use only.	This will encourage business predictability and development, as well as preventing illegality and corruption.

Too much government ownership of land leads to high rents and real estate prices, which discourages investment, business start-ups or expansion and leads to increased uncertainty for business climate and opportunities for corruption.	Leases from government to businesses should be from at least five to ten years with reasonable rates. Also, the government-owned land on which individual businesses sit should be offered for sale at a very reasonable price to said businesses after a predetermined period of time being leased by an individual business.	Promotes predictability for businesses as well as strengthening property rights, private ownership of land, and the ability of businesses to access capital and financing for expansion.
Women-led businesses complain that there are no industrial parks designated solely for their use, thus complicating their ability to find suitable land to run their businesses.	The government should establish certain industrial parks for exclusive use by women's businesses or set aside portions of existing parks solely for businesses run and staffed by women.	Promotion of legitimate business activity should be of the highest priority for the government, and supporting the needs of Afghan women-led businesses should be no different.
Because of poor rule of law and ineffective judicial system, valid leases or land titles can be ignored, allowing legitimate business people to lose the land on which their business sits or allowing bad actors to extort money from them in order to continue to use the land.	Government must ensure that valid leases and land titles are respected and protected. Those who attempt to capriciously void valid leases for land a business uses or who usurp land rightfully belonging to a business or extort money from a business to allow them to continue to use the land must be punished.	Promotes predictability for businesses allowing them to plan for their future operations. Will incentivize businesses to invest and to expand their operations, creating more commerce and jobs.

3. LACK OF CREDIT AND OTHER BANKING REFORMS

During the past nine years in Afghanistan, more than 17 banks, including 300 of their branches, have been established with more than US$3.5 billion in deposits. Nevertheless, the country continues to face an array of problems concerning the availability of credit on reasonable terms. Many businesses are unable to obtain capital due to the punitive interest rates and collateral requirements imposed by the vast majority of banks. However, even if the rates were made more favorable, many businesspeople would still refuse to consider obtaining a loan because interest violates Islamic principles. In CIPE's 2010 Afghanistan Business Survey, 73 percent of the 738 businesses surveyed said that they had not sought, in the past year, to borrow funds to start or expand a business. Twenty-six percent of those same individuals stated they had not attempted to borrow funds because it is prohibited in Islam – the second most common reason cited.

These issues directly affect almost all sectors. Because credit is so difficult for Afghan entrepreneurs to obtain, a constant refrain from the business people participating in the regional NBA meetings was for the establishment of a development bank specifically for small businesses that is governed and managed based on Islamic banking policies so as to ensure that transactions be conducted

without interest. Many Afghan business sectors also demand that sector-specific investment funds be created to meet the needs of the key commercial sectors in the country. A third recommendation is to establish an investment fund for larger businesses with a guaranteed interest rate cap which is substantially lower than the current market rate of up to 24 percent.

It has been urged specifically that the former Agriculture Development Bank should be reactivated to provide interest-free or lower interest loans to farmers. The Agricultural Development Bank had been a largely successful institution in past years, until it was shuttered because international donors felt that the new commercial banks in Afghanistan could fill the need. However, in part for the reasons described above, that has not been the case. Now, the donors, under the lead of the U.S. Agency for International Development, appear prepared to re-create a new development bank specifically catering to agriculture.

Agriculture accounts for, by most estimates, 80 percent of the Afghan economy. The NBA calls on the Afghan Government to, at the very least, ensure that this objective is met in the near future. We would also like to see other investment funds set up for the sectors outside of agriculture, much like the "enterprise funds" being currently proposed by the United States for Egypt and Tunisia.

There are also problems concerning the bidding of projects in conjunction with banks acting as guarantors for company bids. Because the amount of the required guarantees is so high – often 25 percent of the project value – and because the length of time the guarantee is held is so long – often three months for all bidders – this places an enormous financial burden on any company seeking to obtain a contract and it makes it financially prohibitive to seek more than a couple of contracts at a time.

Winning companies often have to wait many months before receiving payment for invoices that the contract stipulates will be paid within 30 days, which places an enormous financial hardship on even those companies fortunate enough to win a contract. Companies often do not have enough funds to properly carry out a project after winning a bid. This is because a large portion of their funds are held by the guarantor bank. Consequently, many companies become insolvent or are at least unable to bid for other projects because their funds are tied up in the guarantees.

While many of these contracts are with international donors and not the Afghan government, the government should assist Afghan businesses in pushing donors to change these requirements, as they hurt the ability of these companies to compete for business and place undue hardship on them for even trying. For instance, bank guarantees for bidding on contracts should be held no longer than two weeks after the winning company is selected. Surely, there can be no reason why losing companies should continue to have their guarantee held by the banks. Their money should be released immediately if they were not selected. Similarly, the value of the guarantee itself should be reduced so not to burden these companies' finances excessively. Local banks should be eligible to serve as guarantors, not only overseas or non-Afghan banks. How can one reasonably expect a small or medium sized Afghan company to be opening numerous bank accounts around the world just to enable it to compete for contracts and business?

Other issues concerning banks involve the bank's transferring of money. In most cases, the banks, despite their assurance, fail to transfer money in a timely manner. Greater government oversight on banks has been recommended. Specifically, the government should determine whether to renew the

license of any bank that has not provided service in accordance with Afghanistan's banking laws and regulations.

We acknowledge that some of the banking problems are the result of the current state of the court and legal system in Afghanistan, which makes it almost impossible for a lender to collect funds from a delinquent borrower or pursue restitution. Our judicial system lacks consensus about these issues. That is why the new mortgage law did not get near its intended goal. Not only is the price of collecting loans very high, but it is also impossible under the present legal system. While we did not include specific recommendations in this NBA to address this problem, we believe the business community must sit with the judiciary and discuss this problem face-to-face.

LACK OF CREDIT AND OTHER BANKING REFORMS		
Existing situation	**Proposed Change**	**Rationale**
Insufficient implementation of Banking laws. Afghanistan has been slow in implementing its banking laws, particularly Articles 42-52	Additional confidence building measures have to be institutionalized to increase confidence in banking systems and services, including enforcing Article 42-52 of the Banking Law	Improving the institutional mechanism for delivering credit, improving access to financial services for SMEs.
High interest rates and excessive collateral requirements exist in borrowing from financial institutions, with some interest rates estimated at over 20 percent.	The rate of interest should be made affordable, reduced to at least 5 percent. Align interest rates and other lending policies with needs and characteristics of the target group, including establishing investment support for small and medium-sized enterprises that complies with Islamic principles.	This will spur business start-up and expansion and economic activity, creating jobs and new income for many Afghan families.
New investment support institutions are needed to promote sound lending policies and to ensure that businesses in key sectors are able to obtain financing for business start-up and expansion. Such institutions can be sector specific, such as the Agricultural Development Bank, or they could be designed to support only small and medium-sized businesses that have a particularly difficult time obtaining financing.	Government should engage donors and business community on how best to resolve the pressing problem of the lack of credit available with reasonable interest rates and collateral requirements. Creative institutions must be established and instruments utilized to meet the unique needs and circumstances of Afghan business people.	Until Afghan business people have access to financing mechanisms that they trust and will use, there will continue to be very limited resources available to entrepreneurs to assist them to start and expand their businesses.

Bank guarantees required for businesses to bid on contracts are too burdensome. The amount of the guarantee is too high and the length of time it is held is too long. Even companies who fail to win the bid at issue have their guarantee continue to be held for months after the announcement of a winning bid.	Government should work with the international donors and other large private contractors to reform bank guarantee requirements in order to lessen the financial burden on companies seeking to gain new business and to increase the number of businesses able to compete for contracts.	Such burdensome bank guarantee requirements serve to limit the ability of most businesses to bid for multiple contracts and freeze otherwise precious working capital that could be used elsewhere. It helps to ensure that only a small pool of companies continue to win most of these contracts.
Banks often fail to transfer money in a timely manner often leading to businesses experiencing financial difficulties as they try to make do with funds they were expecting or even not being able to meet deadlines for products or services thereby costing them penalties or loss of business.	Ministry of Finance should conduct more aggressive oversight of banks and their practices to ensure that they are treating their customers properly and living up to their commitments and legal responsibility. Banks with poor performance records in these regards should be sanctioned and lose their license to operate if they do not improve.	Businesses cannot function properly or efficiently without a reliable flow of money. Banks are in business to facilitate flows of money and increase the reliability and timeliness of financial transactions. They should not be placing greater burdens on businesses which already have enough impediments to tackle.
Part of the reason banks do not lend money at more favorable terms is that it is extremely difficult, if not nearly impossible, given the state of rule of law and the weak judicial system, for them to collect from a delinquent borrower or pursue restitution.	Government should work with judiciary, banks and business leaders to reform the legal system to enable lenders to take effective legal action against defaulting parties who refuse to pay back their loans.	This will help to remove one of the major impediments to banks loaning out money on more favorable terms.

3. TRADE FACILITATION

Trade facilitation is a concept that considers the simplification, harmonization, standardization and modernization of trade laws, procedures and infrastructure. This includes utilizing documentation software and hardware that matches existing international best practices. Its principle aim is to reduce transaction costs and delays in international trade, especially those borne by businesses. While not quite a policy recommendation, we wish to emphasize how important it is for customs officials and others facilitating trade on behalf of Afghan companies to be well-trained, honest, capable, hard-working, and always professional in their duties. No matter how modernized the system is or how well-equipped the customs facilities are, the system will never function properly if the staff is not of the highest caliber, and there will also be instances of corruption.

In the area of trade facilitation, the most commonly mentioned deficiency during the regional NBA meetings was the lack of adequate and modern storage facilities available at border crossing points

(BCPs) to warehouse shipments of goods being imported into or exported from the country. Demand for such storages is even greater around the BCPs because of the likelihood that such products may sit idle at the border for days or weeks due to administrative or transportation delays. Whether it is agricultural products in need of cold storage or carpets, handicrafts, and other goods requiring protection from the elements, traders frequently complain about the lack of adequate facilities, both in terms of overall storage capacity and the poor state of many of the storage facilities that do exist. In addition, traders also complain that customs officials do not take proper care of goods passing through their stations, often damaging them during the inspection process.

In addition to storage facilities, there is a widespread call for building modern laboratories in border areas for the purpose of testing products for their safety. It is not uncommon for products entering Afghanistan to be counterfeit, of substandard quality, with expired labels, or damaged. It is certainly important that such goods be identified and set aside for appropriate handling. However, businesses claim that even safe and authentic goods can remain stranded at BCPs because test results have to be sent to Kabul. Such delays can have a devastating impact on the goods being transported or on the business reputation of the company moving the goods.

A large number of businesspeople also complain about having to pay custom duties more than one time on the goods they import. Businesses operating in provinces with BCPs – especially Kandahar and Herat – complain that after being assessed customs charges and duties at the original point of entry in Afghanistan, they are subsequently charged again when they arrive at other customs checkpoints inside the country. These business people are demanding the elimination of duplicative customs charges being assessed as goods move to new jurisdictions and that any receipt obtained at the first BCP should be respected and accepted as valid and paid at all customs centers across the country. The failure to remedy this issue will simply lead to further financial injury to businesses and continued bouts of corruption.

Another major complaint near BCPs has been the abuse of power by the private transport officers of the Ministry of Transportation and Civil Aviation who create a monopolistic environment by giving clearances only to certain companies to transport goods to or from BCPs to other locations. Granting preferential treatment to certain companies to serve as "authorized" transport carriers not only hinders timely and cost-efficient trade, it also creates enormous opportunities for corruption to occur, forcing businesses to pay bribes in order to get their goods on the limited number of "authorized" carriers available and enabling transportation officials to use their positions to obtain or extort bribes. We call upon the Ministries of Finance and Transport to investigate such illegal arrangements and to work together to ensure that an open and competitive market exists for transport services for goods coming across the BCPs.

TRADE FACILITATION		
Existing situation	**Proposed Change**	**Rationale**
Many Border Crossing Points (BCPs), such as Aqina at the Turkmenistan border, lack modern infrastructure along with sufficient ICT	All BCPs should be equipped with necessary infrastructure, modern equipment and systems, and well-trained, trustworthy staff. Staff must be instructed to care for all	This will expedite the goods clearance process and expand trade and commerce. It will also help to ensure that proper care is taken of the goods that are

equipment, harmonious systems and talented staffing	goods properly, and they should be evaluated on this.	transiting the border.
Afghanistan lacks sufficient modern storage facilities, especially for agricultural products and other delicate goods such as carpets and handicrafts.	The government should commit itself to construction of adequate number of modern storage facilities near major BCPs where vital transit and trade occurs. It should undertake to build those facilities expeditiously.	This will support all businesses, especially farmers, carpet merchants, and others with delicate products.
Afghanistan lacks technical laboratories at BCPs. This means any labs tests that are conducted must be sent to Kabul for analysis. This can lead to lengthy delays for products sitting at the border causing them to deteriorate or upset the traders' timelines. The possibility of delay also invites opportunities for corruption.	Laboratories should be built at major BCPs and must be both adequately equipped and staffed with competent officers. The related laws, procedures and other regulations of the ANSA (Afghan National Standards Agency) should also be enforced with the required budgets and necessary equipments.	Such labs are needed at to test food and oil products, pharmaceutical items, construction materials, etc. for their safety. Too many substandard goods are entering the country at present. This will also eliminate lengthy delays while tests on good waiting at the border are sent back to Kabul for analysis.
Businesses complain that after being assessed customs charges and duties at the original point of entry in Afghanistan, they are subsequently charged again when they arrive at customs checkpoints in other provinces	The Ministry of Finance and Customs Department must ensure that anyone transporting goods into Afghanistan is given proper documentation confirming full payment of due fees at the point of entry and that this receipt is accepted at all subsequent customs checkpoints and further charges are not assessed.	Afghanistan charges many fees, taxes and duties at the border on goods coming into the country. It is intolerable that transporters would be assessed improper duplicative charges as the goods pass through the country. Such activities harm businesses and commerce and create many opportunities for corruption.
Government officials collude with certain transport companies and then only authorize those companies to transport goods within their jurisdiction or to specific BCPs thus creating major burden for companies seeking to ship their goods in or out of the country.	Ministry of Transportation must eliminate this practice by its officials and punish any officials who continue to operate this way. They should also take away the trucking licenses of companies that solicit government officials for favorable and exclusive treatment.	This collusion between government officials and transport officials is unacceptable. They are engaging in monopolistic practices that serve to burden businesses with delays, higher cost and foster corruption as businesses seek to get around these rules or get their goods on the limited number of "authorized" trucks available.

5. BURDENSOME LAWS, REGULATIONS, AND ADMINISTRATI0N

At the regional NBA meetings, many business people complained about municipalities setting prices for goods and services thereby ignoring the Cabinet Decree that was issued declaring such practices illegal and against the constitution. These business people are calling on the central government to demand clearly that municipalities adhere to that decree and stop setting prices on goods and services within their jurisdictions.

It has been argued that the municipal officials have taken this approach to combat price-fixing that has resulted from certain businesses engaging in monopoly or hoarding of particular products that are needed by the people. Many businesses are also harmed by price hikes for goods that result from monopolies or hoarding, usually many more so than stand to benefit. The proper response to the harm and disruption caused by hoarding and other monopolistic practices is to stop those engaging in hoarding or imposing monopolies – not to have government officials step in and decide what the fair price for products will be.

The Afghan constitution says that a market economy should prevail in the country. If monopolies and hoarding are creating inequities within the market, harming consumers and businesses alike, the government should punish the perpetrators and restore fair and open competition in the marketplace. However, the central government should not tolerate municipalities ignoring its decree and engaging in price-setting, no matter the rationale. It will only lead to greater distortions and disruptions in the market as well as people losing respect for government's authority.

In Afghanistan, business registration has generally been a very centralized process and the validity of business licenses is quite short in duration – only for one year. We applaud the decision of the Afghan Central Business Registry (ACBR) of the Ministry of Commerce and Industry to decentralize this burdensome process by establishing its office in the five major cities of Herat, Jalalabad Kandahar, Kunduz, and Mazar-e-Sharef. However, the license validity should be extended perhaps for five years to bring predictability and business continuity (principle of going concern) while preventing any shortfall to the income of the Afghan Investment Support Agency (AISA) or to tax payments collected by the Ministry of Finance.

Requiring businesses to renew their AISA licenses annually has also been criticized. The rationale reportedly stems from the Ministry of Finance requiring businesses to annually submit their balance statements. However, this reason may be inconsequential since those who do not submit their balance statements on time are already fined 500 Afs per day. Therefore, a longer duration of the AISA license is likewise being recommended in this report.

While we commend AISA's having opened regional offices in six major cities around the country, AISA should work harder to provide more real investment support rather than being essentially a business registry organ. This includes "pre-investment" support to those seeking to invest, whether market analysis, investment guidance, or the like. It should also include more "post-investment" support to existing businesses including marketing opportunities, match-making, and assistance with visas.

During the roundtable discussions, the manner in which construction contracts have been awarded has been criticized by the Afghan business community who urged that the bidding process be fair

and impartial. It is often the case that such contracts, awarded by foreign entities, are won by an exclusive group of companies. Construction contracts for the construction of hospitals' and schools' buildings are given to some foreign companies and this has received negative response from Afghan businesspersons.

If the price of a government purchase is to be over US$500,000, it is handled through a tender by the ARDS (Afghan Reconstruction and Development Services). ARDS follows the purchasing procedure of the World Bank. After a lot of hardship to both sides and costing much money and time to the bidders, the ARDS decides on a winner and announces the same to the government organization involved. The related organization can unilaterally decide to buy from another supplier who may not be the winner of the tender or even be a non-participant in the tender.

BURDENSOME LAWS, REGULATIONS, AND ADMINISTRATION		
Existing situation	**Proposed Change**	**Rationale**
Municipalities have engaged in setting prices for certain goods, ignoring the Afghanistan Constitution and the subsequent Cabinet decree declaring that the market should set prices. Some claim this is in response to monopolies and hoarding which artificially drive up prices for certain goods.	Cabinet should reiterate the message of this decree and demand municipalities stop setting prices for goods. Where monopolies or exist or hoarding is being practiced, and it is affecting prices or availability of goods, the proper authorities should be notified and the perpetrators punished.	People will continue to lose faith in and respect for the Government of Afghanistan if it does not uphold the constitution or if it allows provincial or municipal levels of government to ignore laws or decree passed by the central level. Businesses also prefer the dynamism of the market versus governments stepping in to set prices.
The validity of business licenses issues from both Afghan Central Business Registry and Afghanistan Investment Support Agency is too short – generally one year – which adds an unnecessary administrative burden to businesses and affects business stability and predictability.	Extend the validity of business licenses from the current one year to either three or five years.	It is an unnecessary hardship and cost on businesses to have to renew licenses on an annual basis. Extending the validity of licenses will also create more predictability and stability for businesses and eliminate opportunities for corruption.
AISA demands licensing fees while offering only very limited supporting services. Meanwhile, Afghan businesses often lack the business skills or capacity to compete for the business that currently exists in the country or to compete with some of the other players in the marketplace.	AISA should, as originally mandated, expand its supporting services beyond mere license issuance. It could focus on business support services, helping Afghan businesses build their skills and capacity to compete for contracts and investment.	Afghan businesses would obtain more work orders, contracts and investment if they had business skills and acumen that fit the business environment that currently surrounds them, such as international donor money, government contracting and joint ventures.

There is a lack of transparency, competition and participation in the bidding process in which huge contracts are given to companies especially construction companies who often sub-contract to other entities.	While the bidding process should be transparent, the ARDS (Afghan Reconstruction and Development Services) of the Ministry of Economy and the Large Procurement Unit of the Ministry of Finance should be given special attention. The practice of single source should be avoided.	This will foster transparency as well as ensuring equal treatment in business dealings.

6. LACK OF INFRASTRUCTURE

There has reportedly been more than US$2 billion in investment in the energy sector in Afghanistan the past 10 years for generating, importing, transmitting and distributing electricity. Nevertheless, there continues to be consistent complaints by the business community that too little quantity and reliability exists in the system for businesses to operate properly and efficiently. While a lack of reliable electricity is a huge problem for industrial parks, many parks are also lacking in other basic infrastructure needs.

For instance, two industrial parks in Balkh province – one located in Dasht Shadyan, south of Mazar-e-Sharif; the other is located in Dasht Gomar, east of Mazar-e-Sharif – lack infrastructure such as asphalted roads, running water, power, canalization, and health facilities. According to the business people attending the NBA meeting held in Mazar-e-Sharif, government authorities have not yet allocated any funds to the industrial parks directorate for the provision of such facilities and services at these parks.

There were also reports at the Kandahar NBA meeting that no electricity, potable water, culverts, bridges, and canalization were available in the Karandam industrial park. In addition, while a cold storage facility exists in Kandahar, it is not functional due to lack of electricity. There has been a lack of electricity, sewage treatment, and security in the industrial park in Herat. Business people at the NBA meeting there called on authorities to build a 50 megawatt substation dedicated for industrial park use there. At the Jalalabad NBA meeting, there were calls for reliable electricity supply to the Shaikh Misry industrial park as well as to another industrial park used primarily by carpet weavers.

Clearly the government must place a higher priority on making sure that the industrial parks that do exist are capable to adequately support the businesses that are operating there as well as to attract new businesses. In addition, many people also complain about the lack of planning in organizing industrial parks in terms of the sectors or industries to be included in a particular park and making sure the appropriate facilities exist to support those businesses. This is no doubt in part a result of the lack of support given to the industrial park directorate in terms of money, authority and technical competency. The government should immediately engage the business community in these provinces, as well as the international donors, and develop a detailed plan for making the necessary improvements to these parks so that more businesses will locate there and those industrial operations will be more productive.

Of course, even outside of industrial parks, deficiencies in infrastructure, particularly those relative to water and electricity have posed major obstacles for Afghan businesses for years. The country has suffered significant water shortages over the past few years and the agricultural industry in particular has been severely affected. But this affects many other businesses as well. And even when water levels are deemed as sufficient, Afghanistan has difficulty controlling water flow.

In areas where electricity is generally available, its allotment and pricing is often criticized as inequitable. For example, Balkh industrialists claim they pay nine Afghanis per kilowatt electricity while Kabul industrialists pay four Afghanis per kilowatt. There appears to be no rational basis for this discrepancy. Similar complaints of inequitable allotment exist in Jalalabad. Therefore, unless authorities distribute and invoice for power and electricity uniformly, allegations of unfair competition among industries and regions will continue and the price disparity will thwart business development in areas where these costs are significantly higher.

	LACK OF INFRASTRUCTURE	
Existing situation	**Proposed Change**	**Rationale**
Many existing industrial parks lack the basic level of infrastructure and service to enable businesses to operate efficiently and productively. Such elements include electricity, clean water, roads, canalization and security.	The Ministry of Commerce and Industries and AISA, with private sector input, should fulfill the ANDS commitment to develop and implement a strategy for ensuring that industrial parks have the infrastructure and services necessary in order for businesses located there to operate successfully.	Provides businesses with a functional and predictable environment in which to operate. Increases productivity and efficiency, enabling Afghan companies to be more competitive in the marketplace and to stay in business longer.
Existing industrial park directorates usually lack financial resources, authority and expertise to effectuate proper changes to the poor state of many industrial parks in Afghanistan.	Provide adequate financial support, operational authority and technical expertise to enable industrial park directorates to provide the level of infrastructure necessary to assist existing businesses in the parks be productive and successful and to attract new businesses to the parks.	This will encourage overall business development in the country and attract new businesses and investment to the parks.
Outside of industrial parks, infrastructure is also often lacking for businesses, especially reliable electricity and clean water.	Provincial and municipal development strategies should engage the private sector and review the state of infrastructure in their regions and how it impacts commerce and economic development. Projects should be undertaken to improve those areas that are severely lacking.	This will improve the productivity and efficiency of businesses that receive more reliable services and result in greater business activity, growth and jobs.

Electricity rates deviate significantly from location to location. Price per kilowatt in Balkh and Nangarhar provinces more than double the rate in Kabul significantly raising the cost of production in those areas.	Relevant government officials should examine such cost disparities to determine whether they truly exist and what the reasons for the disparities are. The government should take action if these disparities are the result of anti-competitive interventions in the market.	All businesses are entitled to fair and equitable distribution and pricing of electricity and other government goods and services. This ensures that businesses succeed or fail for business reasons not factors outside the entrepreneur's control.

7. SPECIFIC SECTOR REFORMS

A. Agriculture

With 80% of the country's workforce involved in agriculture, the sector is Afghanistan's largest by far. Significantly, 30 per cent of the agricultural workforce is comprised of Afghan women. Nevertheless, more logistical support to the country's agriculture sector is required. This can be done by digging more tub wells, constructing dams and seasonal water reservoirs. Additionally, reform of Afghanistan's regulations concerning water flow as well as water rights is necessary. Many farmers lack chemicals and medicines that prevent or combat crop diseases. It has been suggested that such items along with improved varieties of seed be distributed to farmers. Many farmers also require modern machinery and equipment to operate their businesses. The business community has long complained about the poor quality of agricultural materials being imported into the country. It has also suggested that agricultural experts examine plants regularly to ensure high quality crops.

Finding foreign markets for agricultural products is unquestionably vital to ensure long-term growth. Indeed, Afghanistan must increase the level of agriculture exports, particularly in international markets, while decrease taxes on agricultural products. With that said however, the country must reform and revise its domestic policies on promoting greater coordination between national agencies and farmers. In Herat for example, there is a lack of cooperation between the city's directories in providing electricity along with land for hatcheries and fish farms. There is also a lack of Afghan diary and protein product use and consumption among government and military personnel. This reinforces the notion among farmers and businesspersons that the government is not doing all that it can to promote preference for Afghan products.

AGRICULTURE **Existing situation**	**Proposed Change**	**Rationale**
Afghanistan has insufficient agricultural and livestock inputs. It needs improved seeds, natural and chemical fertilizer, tractors and other machinery, agricultural and livestock medicines, and insecticides	Afghan Chemical Fertilizer and Afghan Agricultural Bank should be revitalized and restructured, accordingly. An agricultural and livestock pharmaceuticals firm should be licensed to provide input to farmers and livestock owners	This will not only promote the production of agricultural and livestock's products and by products, but it

to expand agricultural and livestock production.		will increase employment and exports.
Afghanistan lacks affordable equipments and machineries as well as technical knowledge to process raw agricultural products such as wool, cashmere, cotton, animal skins, fruits and other products in the country to increase the capacity to export.	A state light industry policy for processing agricultural and livestock products and by-products has to be designed, implemented and monitored	This will attract foreign direct investment, save foreign currency, increase employment and move toward industrialization.
Low irrigation infrastructure, such as dams, canals, wells, water diversion mechanisms as well as poor overall water management	A comprehensive water management strategy with specific irrigation projects prioritized and funded.	This will increase production and lure more investment in agriculture

B. Construction

The construction industry is the fastest growing industry in Afghanistan since 2001 when the Taliban was ousted from power. According to the Afghan Builders Association, there are approximately 1,000 registered construction companies across the country but most of them are located in Kabul. These companies provide services not only to government agencies but also to NGOs and UN international organizations. Nevertheless, the industry lacks unified standards and regulations for construction companies, their work and the materials being used. It has been suggested that such regulations be drafted with the close cooperation of the construction industry.

	CONSTRUCTION	
Existing situation	**Proposed Change**	**Rationale**
Lack of appropriate standards and codes of conduct for construction works.	A standard for construction materials should be prepared and given to construction companies as soon as possible	Will standardize construction projects, including residential & commercial buildings.
Unhealthy and negative competitions in biddings.	Winning in bidding process should not be based only on the lowest price, but it should be based also on the standards, effectiveness and quality of work.	This will prevent low quality construction causing various hazards.

Change in the prices of construction materials during the course of the contract places an unfair financial burden on construction companies implementing the contract.	In case the rates of construction materials go up more than five per cent, the increases should be added to the allowable costs by the party paying the contract.	This will prevent project stoppages and ensure that companies who win projects are able to complete them as required by the contract.
Taking two per cent income tax from the construction companies before the project implementation starts or the income is determined	Taxes on construction materials are paid by the traders and the construction companies use the same materials, therefore, paying two per cent tax is inappropriate. This should not be taken.	This will prevent business interruptions and ensure that companies winning construction contracts do not experience financial difficulties in fulfilling their responsibilities.

C. Handicraft/Carpet Industry

The handicraft industry, which includes carpet weaving and trading, jewelry, wooden carvings, needlework, and leather goods, has been the traditional industry in Afghanistan for more than two thousand years. The Government has to initiate a project for the branding of Afghan products, especially handicraft such as carpets, clothing and jewelry so as to clearly identify such products as being made in Afghanistan.

The carpet industry is one of the most important sectors in this industry, employing more than 2 million people and earning more than a quarter of exports. Carpets which are globally recognized as visible and viable hand-made products have more than ten famous brands with different designs, production materials and dyes. The prolonged war, migration, competition, world economic crises, unmatched cutting and washing facilities in neighboring countries have hampered the development of this industry. The Afghan carpet's major competitors are Iran and Pakistan and its major markets are Europe and the US.

The carpet industry's chief concerns are that it lacks an adequate marketing strategy and that the government has not taken certain proactive steps to foster a better business environment. For example, Cabinet decision 17 (dated 20/4/1384) which involved the distribution of land to carpet industrials has not been implemented. Moreover, many local businesspersons do not have sufficient contacts with those seeking Afghan carpets abroad. Greater cooperation between the government and local carpet producers is required. Such cooperation calls for the government to provide training in carpet design and to create provincial centers for wool sorting and to promote silk worm farms.

It has been urged that international markets be identified, and central markets be established at regional and provincial levels. Greater coordination would also resolve the visa dilemma for Afghan carpet makers who have complained over their inability to market their carpets abroad. Also, greater government-business coordination would prevent logistical complaints such as a depletion of carpeting items including caustic soda, a substance used in washing carpets. In an effort to improve carpet and rug quality, it has been suggested that raw materials be evaluated by the producers' and exporters' unions. This is because of a rise of complaints over low-quality carpet-making materials imported to the country. The following recommendation may improve the carpet industry:

CARPET INDUSTRY Existing situation	Proposed Change	Rationale
Lack of implementation of cabinet decision No. 17, dated 20, 4, 1384, in regard with the distribution of lands to carpet industry resulting a lack of central locations for various phases of production, including cutting and washing which are mostly done in Pakistan	Integrating all phases of carpet production for globally demanded export quality.	It will reduce costs, increase value and function as one stop production
Shortage of capital fund for the expansion of carpet industry	Investment Fund and Specialized Micro-financing facilities	Carpet producers will not look for Pakistani investors
Specialized carpet designers and market specialist are needed to enhance the capacities of carpet weavers	The Government could grant technical assistance from India or other donors	It will provide alternative market appeal and designing trends
Carpet cutting and washing in Pakistan transfer the value to neighboring country	Government could attract big investors to invest in carpet cutting and washing to add value and increase employment domestically	It will add value and increase employment in the country
Lack of formal carpet weaving institute	A carpet weaving institute for weaving, designing and dying has to be established	This would increase the capacity and transfer of traditional carpet weaving techniques to future generation

ACKNOWLEDGEMENTS

The Afghan Business Agenda Advisory Committee appreciates the technical and financial assistance provided by the Center for International Private Enterprise (CIPE), a core institute of the National Endowment for Democracy and an affiliate of the U.S. Chamber of Commerce, in preparing, translating, launching and publishing this National Business Agenda document. The Advisory Committee and other associations, affiliates and staff of the ACCI recognizes the thoughts, comments, and contributions of participants in a number of roundtables that took place in major cities during November and December 2010. Special thanks goes to Professor Abdul Wassay Haqiqi for his role in compiling related information in such a format that attracts readers to understand major issues faced by the business community in Afghanistan.

CIPE Center for International Private Enterprise

NED National Endowment for Democracy
Supporting freedom around the world

www.acci.org.af

ACCI

Afghanistan Chamber Of Commerce & Industries

اتاق تجارت و صنایع افغانستان

دافغانستان د سوداګرۍ او صنايعو اتاق

اجندای ملی تشبثات

افغانستان

۲۷ مارچ ۲۰۱۱

کمیته مشورتی اجندای تشبثات افغان

کمیته مشورتی اجندای تشبثات افغانستان یک ائتلاف موقت ۱۱ انجمن تشبثات افغانستان و اتاق تجارت میباشد که غرض رشد و انکشاف فضای تشبثات در سراسر افغانستان کار و فعالیت مینمایند. این ائتلاف بخاطر دخیل ساختن یک بینش گسترده مجتمع تشبثات افغانستان در یک روند مشورتی تشکیل گردیده تا نگرانی های آنها را تشخیص داده و راه های حل سودمند را برای پالیسی سازان بشکل اجندای ملی تشبثات ارائه دارد.

انجمن تولیدی و صادراتی قالین کابل
Kabul Carpet Production & Export Association

شورای زنان تجارت پیشه افغانستان
Afghan Women's Business Council

اتحادیه میوه جات خشک کابل
Kabul's Dry Fruits Association

Federation of Afghanistan Craftsman Traders

Afghanistan Industrial Association

Afghanistan Ultrasound & Diagnostic Imaging Society

Afghanistan Builders Association

HEIK

فدراسیون زنان تجارت پیشه افغانستان
Afghan Women's Business Federation

Afghanistan Chamber Of Commerce & Industries
اتاق تجارت و صنایع افغانستان
دافغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

اجندای ملی تشبثات

افغانستان

۲۷ مارچ ۲۰۱۱

فهرست مندرجات

الف: پیشگفتار ۳

ب: مقدمه ۵

ج:سفارشات ۸

۱- ریفوم مالیه و تعرفه ۸

الف: پالیسی مالیات ۸

ب: ریفوم تعرفه ۱۰

۲- فقدان زمین و کرایه بلند برای تشبثات ۱۲

۳- فقدان قرضه دهی و ریفوم سایر ستیم های بانکداری ۱۵

۴- تسهیلات در تجارت ۱۸

۵- قوانین، مقررات طرزالعمل های غیر قابل تحمل ۲۱

۶- فقدان زیر بنا ۲۴

۷- ریفوم سکتور های ویژه ۲۶

الف: زراعت ۲۶

ب: ساختمانی ۲۷

ج: صنایع دستی و قالین بافی ۲۸

د اظهار امتنان ۳۰

I. پیشگفتار

اجندای ملی وسیله است برای دفاع ازمنافع سکتور خصوصی که توسط متشبثین کشور جهت بهبود فضای تجارتی که در آن امورتشبثات بخوبی به پیشبرده شود، ایجاد گردیده است. اجندای ملی تشبثات قوانین و مقرراتی راکه مانع پیشرفت فعالیت های تشبثاتی، رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال میگردد، تثبیت و مشخص میسازد. اجندای مذکور در مورد رفع مشکلات که سد راه امور و بهبود وضعیت تشبثاتی میگردد، پیشنهادات قوی را در مورد پالیسی ها و اصلاحات مشخص قوانین ومقررات پیشکش و ارائه مینماید. عنصر عمده اجندای ملی تشبثات عبارت از اشتراک فعالانه مجتمع تشبثاتی بوده و بعد از آن بشکل متداوم با جدیت و موثریت کامل از تطبیق پیشنهادات و نظریات طرح شده دفاع مینماید. اجندای ملی تشبثات، امور تشبثاتی را در سراسر کشورفعال ساخته تا در مورد چالش ها و نیازمندی های پالیسی شان به یک شیوه دیموکراتیک و به زبان منطق استدلال نمایند. اجندای ملی میکانیزمی را پیشنهاد مینماید که از طریق آن میتوان به مسئولین در وزارتخانه های ذیربط و اعضای پارلمان دسترسی یافته تا آنها را در مورد چالش های که سد راه امور تشبثات کشور قرار گرفته، متوجه ساخته و اصلاحات معقول را جهت برداشتن این موانع ، پیشکش و ارائه نماید.

اجندای مذکور در نتیجه مشارکت میان اتاق های تجارت و صنایع افغانستان، فعالیت های اتاق های تجارت در سطح کشور و ائتلاف 11 نهاد سکتوری تشبثات ، تهیه و ترتیب گردیده است. اتحادیه های مذکور متشکل از نهاد های میباشند که از سکتور های عمده و اقتصاد رسمی افغانستان بشمول مجمتع زنان تجارت پیشه ، نماینده گی مینماید. کمیته مشورتی ایجاد و توسط اتاق های تجارت و صنایع با اشتراک نماینده گان 10 سکتور تشبثات، رهبری میگردد. کمیته مشورتی وظیفه داشت تا رهنمود های ستراتیژیک را در قبال روند اجندای ملی تشبثات، نظارت از عملکرد آن و تصویب مجموعه پیشنهادات که در گزارش نهایی اجندای ملی تشبثات گنجانیده شده، ترتیب وارائه نماید.

جهت حصول اطمینان از اینکه آیا این اجندای ملی تشبثات نظریات عموم تشبثات کشور را منعکس میسازد و یا خیر؟ بناءً کمیته مشورتی پنج نشست ساحوی را در رابطه به اجندای ملی تشبثات از ۲ نوامبر تا ۲۸ دسامبر سال ۲۰۱۰ میلادی تدویر نمود. نشست های مذکور با اشتراک بیش از ۱۳۰۰ تن از متشبثین در کابل، جلال آباد، مزارشریف، هرات و کندهار برگزار گردید. در جریان تمام این نشست ها مباحثات و گفتگوهای داغ میان اشتراک کننده گان صورت گرفت. در جریان هر نشست اشتراک کننده گان به کمیته های سکتوری که درهمان حوزه حضور داشتند تقسیم گردیده بودند. کمیته های سکتوری مذکور موضوعات مشخص را که در راستای ایجاد ماحول تشبثاتی در ساحه مربوطه شان اثر منفی داشت مشخص و تثبیت نموده وجهت یافتن را ه حل های مناسب یک پالیسی مشخص را پیشنهاد نمودند.

اکثریت این پشنهادات بیانگر موضوعاتی اند که در کل بالای مجتمع تشبثاتی در همه سکتورها وعرصه های وسیع اثر گذار میباشند. سایر موضوعات مطرح شده ممکن تاثیر

منفی بالای یک تعداد سکتور های تشبثاتی مشخص و عمده داشته و یا به عبارهٔ دیگر صرف در مورد زون های معین صدق نموده که این امر در ساحات مذکور اثرات مضر را نیزدر قبال داشته است. در عرصه انتخاب مسایل و موضوعات گنجانیده شده در گزارش نهایی اجندای ملی تشبثات، کمیته مشورتی در مورد مشخص ساختن موضوعات منحیث محور وسیع و اساسی مجتمع تشبثاتی تمرکزو نهایت توجه نموده است و قسماً این مسئولیت مجتمع تشبثاتی میباشد تا مستقیماً در برابر مسئولین ذیربط دولتی از آن دفاع نموده و اطمینان خود را جهت عملکرد پیرامون پیشنهادات ارائه شده و تطبیق کامل آن حاصل نماید. این کمیته همچنان با در نظر داشت اینکه تمام سکتور های عمده درتمام زون های افغانستان دارای نمایندهٔگی باشند و از روند تطبیق پیشنهادات شامل اجندای ملی تشبثات نظارت به عمل آورند، خود را مطمین ساختند.

با اظهار تاسف، با وجود بعضی موضوعات مهم در رابطه به یک تعداد متشبثین، بنابر دلایل مختلف در این گزارش، مواردی گنجانیده نشده است. ما اطمینان داریم که در آینده فرصت های مهیا خواهد گردید تا بتوانیم این مشکلات را پیگیری نماییم.

با در نظر داشت این حقیقت که، اشتراک کننده گان درک نمایند که تطبیق تمام پیشنهاداتیکه در این سند گنجانیده شده، بعید به نظر میرسد، ولی بنابر باور و عقیده مخلصانه ما، این موضوعات مطرح شده اولویت های عالی در ساختار پالیسی پنداشته شده که هم اکنون دولت ما باید اکیداً به آن توجه نماید و این پیشنهادات نیاز به توجه خاص و دقیق مقامات در تمام سطوح بشمول تعهد مقامات صالحه برای اقدامات فوری پیرامون تعداد کثیر پیشنهاداتیکه امکان پذیر است، دارد .

II. مقدمه

در حالیکه اقتصاد افغانستان، بطور کل، بعد از سقوط رژیم طالبان میزان رشد و توسعه را نشان میدهد، اما اساس این رشد اقتصادی بشکل گسترده در تمام سکتور های صنعتی قابل دید نبوده و یا توسط تمام اتباع کشور بطور یکسان قابل لمس نمیباشد. اکثر مردم مستعد بیکار یا از بیکاری رنج میبرند ویا در کارهای غیر مسلکی مصروف اند ، فیصدی قابل ملاحظه نفوس کشور جوانان اند که در آینده بسیار نزدیک نیازمند وظایف مسلکی خواهند بود. این یک امر حتمی تلقی میگردد که رشد اقتصاد کشور باید بقدر کافی در حرکت باشد تا فرصت رشد اقتصاد، شغل و معیشت را برای مردم افغانستان که به آن نیاز دارند تامین نماید. بسیار موضوعاتی وجود دارد که باعث جلوگیری رشد بالقوه اقتصاد افغانستان میگردد که ما برخی ازین چالش ها را درین اجندای ملی تشبثات افغانستان مطرح نموده ایم.

طی نه سال اخیر ، حکومت افغانستان یک سلسله ریفورم های را بتصویب رسانده که اوضاع تشبثاتی را هم برای صنعت داخلی و هم سرمایه گذاری خارجی بهبود بخشیده است. با اینحال، ماحول تشبثاتی باز هم یکی از خطرناکترین، نا هنجار ترین و مشکلترین معضله حتی در جهان باقیست. بطور مثال، شاخص های اخیر اجراات بانک جهانی وضعیت تجارت در افغانستان را در سال (۲۰۱۱) در ردیف ۱۶۷ از ۱۸۳ کشور جهان نشان میدهد، بشمول جایگاه اخیری درسه معیار ذیل (حفاظت سرمایه گذاران، تجارت در امتداد سرحد و مسدود شدن یک تشبث).

به هر صورت، متشبثین در افغانستان کدام نیاز به سروی اوضاع تشبثاتی بخاطر اظهار اینکه ماحول بازرگانی در افغانستان چقدر دشوار است، را ندارند زیرا آنها خود هر روز شاهد تحولات در کشور میباشند. اما این اجندای ملی تشبثاتی، ما و اجتماع تشبثاتی کشور را قادر میسازد تا داستان خود پیرامون بسیاری از چالش های راکه ما حین فعالیت تشبثات به آن مواجه میباشیم شرح کرده و آوردن تعدیلات را در پالیسی از حکومت درخواست نماییم.

اهداف عمده این اجندای ملی تشبثاتی قرار ذیل میباشد:

- سهمگیری بیشتر متشبثین و شرکت ها از تمام سکتور های عمده تشبثات بخاطر درخواست تعدیلات در پالیسی های عامه که باعث ماحول مطلوب تشبثاتی در افغانستان میگردد.
- ایجاد یک ماحول قانونی و منظم که بطور مثبت در رشد و انکشاف سریعتر عناصر سکتور خصوصی مساعدت خواهد نمود که برای گسترش بازرگانی، رشد اقتصادی و ایجاد شغل و کار بسیار مهم تلقی میگردد.
- فراهم آوری یک منطق بسیار قوی برای تعدیلات در پالیسی و توضیح این مسئله که چطور تعدیلات فرصت های قابل پیشبینی و مثبت تری را برای سرمایه گذاری، ایجاد تشبث یا رشد اقتصادی که تمام مردم از آن برخوردار باشد، ممکن مینماید.

بخاطر نایل آمدن به این مقاصد، این اجندای ملی ، یک سلسله پیشنهادات پالیسی در رابطه با ماحول تشبثاتی افغانستان را ارائه میدارد که میتواند در راستای حذف بعضی از موانع کلیدی در رشد تجارت و تشبث، کمک نماید. بطور ویژه، اجندای ملی تشبث، توصیه های را در ساحات عمده آتی، ارائه میدارد:

- ریفورم تعرفه و مالیه،
- ریفورم زمین،
- توسعه و تسهیل تجارت،

- رقابت آزاد و انحصار،
- قوانین، مقررات و مدیریت غیرقابل تحمل،
- زیربنا
- ریفورم های سکتور ویژه،

در حالیکه سفارشات ویژه در مورد پالیسی دراین ساحات در فصل های بعدی ارائه خواهد شد، اما یک سلسله موضوعات قابل ملاحظه وجود دارد که بطور چشمگیر تاثیر بر ماحول تشبثاتی دارد که منحصر به سفارشات مشخص پالیسی یا تعدیلات قانونی و منظم نمیباشند. اما باز هم، اینها مستلزم توجه و تعهد خاص می باشد.

در گام نخست، معضله بی ثباتی و نا امنی یک نگرانی عمده در کلیه سکتور های مجتمع تشبثاتی افغان، بجای خود باقیست. حمل و نقل اجناس و مواد ساختمانی نهایت خطرناک و مشکل گردیده است. صد ها متشبث طی چند سال گذشته اختطاف شده اند. بعضی ازین متشبثین بخاطر وجه پولی ربوده شده اند و اکثر آنها بساده گی بقتل رسیده اند. این نا امنی و بی ثباتی باعث یک چالش بس عظیم برای تشبثات که توسط طبقه اناث پیشبرده می شود و آن عده زنانیکه میخواهند در امور اقتصادی شرکت ورزند و برای فامیل خویش تامین معیشت نمایند، نیز گردیده است. هراس، تهدید و سایر انواع آزار و اذیت جنسی، باعث ایجاد تاثیر بسیار بد و منفی شمولیت زنان در فعالیت های صنعتی ، تجارتی و رشد اقتصادی گردید است.

ازینکه، مجتمع تشبثاتی، نمی تواند با صراحت به حکومت و مقامات امنیتی این موضوع را مطرح نماید تا چطور به وجه احسن وضعیت امنیتی را برای تشبثات و فعالیت بازرگانی بهبود بخشد، اما آنهای که در نشست های مختلف اجندای ملی تشبثاتی شرکت ورزیده اند، مکرراً تاکید میورزند که جنایت و خشونت در ساحات آنها تاثیر منفی در ماحول تشبثاتی آنها وارد نموده است. با درنظر داشت اینکه، رشد اقتصادی و ایجاد شغل برای پیشرفت و ترقی افغانستان چقدر مهم است، متشبثین درخواست مینمایند که حکومت باید گام های موثری را بخاطر مصوونیت تشبثات و تجارت و برای اجرای امور تشبثاتی بردارند.

ثانیاً، متداوماً چنان معلوم میشود که افغانستان کماکان یک ملتی است که مواجه به مشکلات فساد گسترده میباشد. درین مورد سروی های متعددی طی چند سال اخیر صورت گرفته است – بشمول سروی تشبثاتی افغانستان ۲۰۱۰ توسط مرکز برای متشبثین خصوصی بین المللی که مستند ساخت ، این مشکل تاچه حد چالش برانگیز است. نتایج یک سروی مشخص برای شما معلومات مفصل را ارائه خواهد داد: به اساس تحقیقات اداره شفاف بین المللی در ۲۰۱۰، افغانستان منحیث دومین کشور قربانی فساد اداری در جهان شناخته شد. این یک هویت بسیار خجالت آوری میباشد که باید حکومت این موضوع را بطور فوری حل و فصل نماید. اسباب و منابع فساد اداری همراه با مرتکبین این جرم، بسیار اند. اما این اجندای ملی تشبثات بطور ویژه بخاطر ارائه ثبوت فساد اداری، طرح نگردیده است. ما معتقد هستیم که بسیاری از ریفورم های که شامل پالیسی های ما میباشند، یک تاثیر مثبت بالای کاهش فساد اداری در این کشور خواهد داشت.

بطور مثال، این موضوع بخوبی قابل فهم است که کاغذ پرانی بیش از حد اغلباً باعث ایجاد ماحولی میگردد که فساد اداری در آن زیاد باشد. استفاده بیش از حد اوراق و طرزالعمل های بیش از حد اداری و ارتباطات با مقامات دولتی بخاطر آغاز یک تشبث، بذات خود فرصت های را برای خطور فساد اداری ایجاد مینمایند. علاوه بر آن ارایه مخشوش و مغلق مالیاتی در افغانستان زمینه و انگیزه مزیدی را برای تشبثات و مقامات دولتی فراهم مینماید تا سیستم را ملوث با فساد نمایند.

بهر صورت، ما بطور مخلصانه معتقد هستیم که اتخاذ ریفورم های که در اجندای ملی تشبثات طرح گردیده کماکان فساد اداری را کاهش میدهد اما یقیناً که فساد اداری را بطور مطلق نابود نخواهد ساخت. بسا ساحات دیگر نیز وجود دارد که فعالین حکومت بشمول مقامات تنفیذ قانون، آغشته به فساد اداری اند. بطور مثال، افسران پولیس که

مکرراً لاری های باربری را بخاطر اخاذی توقف میدهند، واسطه (خویشاوندی) و علایق شخصی که در تقرر پست های حکومتی، بخصوص در موارد تدارکاتی، بدون در نظرداشت شایسته سالاری در تمام سطوح قرار دارد، بذات خود نوع از فساد اداری است. تاوقتیکه این و یا سایر موضوعات فساد اداری حل و فصل نگردد، حتی موارد مربوطه فساد اداری که درین اجندای ملی تشبثاتی تصریح گردیده، نمیتواند بطور کل این معضله خطرناک را معالجه نماید و تا وقتیکه مشکل فساد اداری به حد اقل کاهش نیافته، وضعیت تشبثات در افغانستان هیچ وقتی به قوت مکمل خویش نخواهد رسید.

در نهایت، بسیاری از متشبثین فاقد آگاهی کافی و مهارت ها ی لازم در رابطه به اجراات اساسی و شفاف تشبث همچون پلان های تشبثاتی، قرارداد ها، نیازمندی های مالی و تخنیکی، تفاهمنامه ها، اقدامات مشترک (Joint Ventures) وغیره... میباشند. با وجود سرازیر شدن مبالغ هنگفت دالر جهت انکشاف و توسعه برنامه ها در افغانستان، بازهم بسیاری از متشبثین فاقد ظرفیت های میباشند تا بتوانند به اساس آن برای انجام امور مربوطه شان رقابت سالم نمایند. دولت افغانستان و موسسات تمویل کننده باید در عرصه ایجاد و راه اندازی برنامه های تعلیمی و آموزشی جهت ظرفیت سازی متشبثین کشور با اتحادیه های تشبثاتی یکجا کار نمایند تا آنها بتوانند نه تنها در عرصه رقابت و یا اخذ قرار دادها از دولت و تمویل کننده گان بین المللی موفق باشند بلکه برای سرمایه گذاری خارجی بشمول مشارکت ها نیز آماده گی داشته باشند.

I. سفارشات

1. ریفورم مالیه و تعرفه

الف: پالیسی مالیات

چند سال قبل، وزارت محترم مالیه یک کمیته را تخصیص داد تا چیزی را که معروف به " مالیات از اردهنده و مالیات غیر قانونی"است، مورد توجه قرار دهد. قرار گزارشات، این کمیته قادر گردید تا بطور تخمینی 30 نوع مالیات غیر قانونی را کشف نماید و بخاطر رفع آن، پیشنهاداتی را نیز ارائه نمود. تا جای که ما آگاهی داریم، هرگز وهیچ نوع اقدامی بخاطر برطرف ساختن این مشکل صورت نگرفته است. منحیث گام نخست، ما از وزارت محترم مالیه محترمانه درخواست مینمائیم که در مورد یافتنی های این کمیته بطور جدی توجه نماید و پیشنهادات ارائه شده کمیته را بخاطر برطرف کردن مالیات غیر قانونی عملی نماید چراکه این "مالیات" کدام اهداف مفید را در بر نداشته و باعث زمینه سازی فساد اداری میگردد.

به عباره دیگر، سوالات بنیادی پالیسی مالیه یک موضوع دیگر را نیز ارائه میدارد، اینکه، علاوه بر مشکلات عمومی که مانع رشد تشبثات میگردد، مجتمع تشبثات افغانستان مواجه با سیستم پیچیده مراحل مالیاتی نیز میباشد. برحسب اظهارات بسیاری از متشبثین، تعیین مالیات حقیقی الزامی و حتی تادیه مالیات که بایست پرداخته شود، یک روند نهایت پیچیده میباشد. علاوه بر آن، سیستم مالیاتی در افغانستان نه تنها بسیار مغلق و مغشوش کننده است بلکه غیر قابل پیشبینی و نیز بیش از حد میباشد. حتی پرداخت مالیات نیزیک پروسه مغلق و پچیده بنظر میرسد؛ تهیه فورم های مالیاتی بغرنج و بسیار مشکل تعبیر گردیده است. در چنین شرایط، زمینه و فرصت های فساد اداری بیشتر از پیش فراهم میگردد.

در واقعیت، شکایات عمده و معمول پیرامون مالیات که در نشست های ساحوی اجندای ملی تشبثات مطرح گردیده عبارت از پروسه ارایه بیلانس به مقامات مالیاتی جهت محاسبه مالیه قابل تادیه تشبثات، میباشد. نگرانی های زیاد در این مورد ابراز گردیده است. اشخاص شاکی بودند که قواعد مغلق بوده و اغلباً عدم موجودیت فورم های مناسب محسوس میگردد. این امر بیانگر داشتن آگاهی کمتر در مورد قواعد اساسی، عدم موجودیت رهنمودهای آسان و قابل فهم جهت راهنمایی و هدایت مردم در راستای تهیه فورم ها و پیشبرد روند مربوطه میباشد. مزید بر آن کمبود محاسبین لایق و شایسته که بتوانند مردم را در تهیه فورم هایشان مساعدت نمایند، محسوس بوده است.

مسئله دیگر، هر گاه مردم اظهارات شانرا به مستوفیت ارسال میدارند(بطور مثال؛ مقامات مالیه) فرصت های وسیع جهت فساد اداری موجود میباشد. مسئولین مالیات اغلباً بمنظور پایین آوردن مقدار مالیات الزامی، جلوگیری و یا حل چالش ها در معلوماتیکه در اظهارنامه گنجانیده شده، ، رشوه اخذ مینمایند.

مردم اغلباً احساس مینمایند که آنها مالیات بر عایدات را در سایر موارد ، بشمول رسیدات مالیات تشبثات در اغاز، وموظفین گمرک در سرحد و سایر مالیات مشروع و غیر رسمی در جریان سال پرداخته اند. آنها اغلباً تصور دارند که این مالیات منحیث مالیه واجب الاداء کلی شناخته نمیشود قسمیکه در قوانین مالیات صراحت دارد – فلهذا، آنها احساس مینمایند که در کل پرداخت مالیات سنگین بیش از حد و غیر منصفانه میباشد.

اکثریت متشبثین به این نظر اند که پروسه ترتیب بلانس باید بکلی حذف گردد. سایرین به این باورند که باید تاکید بالای ساده سازی تهیه بیلانس و طرزالعمل های کاری جهت خانه پری آن با مقامات صورت گیرد. حد اقل تلاش ها باید بخاطر ریشه کن ساختن فرصت ها برای فساد اداری که به اثر ارتباطات کاری متشبثین با مستوفیت

صورت میگیرد، روی دست گرفته شود و نیز اطمینان از اینکه تشبثات امتیاز مناسب را بخاطر پرداخت مالیات مختلف کسب مینمایند و در کل پرداخت غیر منصفانه و هزینه اضافی را متقبل نمیشوند، حاصل گردد.

فعلاً، ما شاملین مجتمع تشبثات احساس مینماییم که اعتبار، شفافیت و جوابگویی در بیروکراسی مسوولین مالیاتی جهت فعال نمودن اصلاحات منطقی سیستم بیلانس، وجود ندارد. ما به وزارت محترم مالیه و سایر مقامات ذیربط مالیه تاکید مینماییم تا برنامه ها و اصلاحات اداری را جهت حذف فعالیت ها ی موظفین مفسد، تطبیق نموده و طرزالعمل های مربوط را مختصر و در کل تمامی پروسه را شفافیت بخشند.

تا زمانیکه همچو ریفورم ها تطبیق نگردد، پیشنهاد میشود که در عوض نیازمندی برای بیلانس عواید و خساره تشبثات، یک مالیه ثابت بالای تمامی اجناس وارده وضع گردد با وجودیکه تادیه وجه وارداتی جمع آوری میگردد. همچویک سیستم، با وجودیکه غیر منصفانه بنظر میرسد، اما مانع بسیاری مشکلات های که توسط مسوولین جمع آوری مالیات وضع گردیده، میشود. هر گاه یک فضا جهت کاهش فساد اداری، شفافیت بیشتر و اعتبار در سیستم ایجاد و اقدامات مختصر اداری بوجود اید، بناًءً، مجتمع تشبثات آماده خواهد بود تا سیستم مالیاتی را براساس بیلانس قبول نموده و در مورد یک سیستم مالیاتی جامع در افغانستان بحث و گفتگو نماید.

مجتمع تشبثاتی اکیداً ضرورت احیای دوباره " معافیت موقت مالیات" را به شکلی از اشکال برای شرکت های جدید محسوس مینماید. ازینکه " معافیت موقت مالیات" شرکت های جدید را از مالیه الزامی در سال های نخست کاری شان، معاف میکند، منحیث ریفورم سرمایه گذاری و تجاری در زمان حکومت قبلی طالبان قابل اجراء بوده است، اما بعدا توسط هدایت رژیم جدید پس از اصرار صندوق وجهی بین المللی (IMF)، دولت افغانستان " معافیت موقت مالیات" را ازبین برد. ماده ۴۲ و ۴۷ قانون مالیات بر عایدات، صراحت دارد که برای نقصان سرمایه، باید قواعدی اعمال شود و استهلاک برای سرمایه گذاری ها در تشبثات تصریح گردد.

اکثریت متشبثین در نشست های ساحوی اجندای ملی ، نگرانی ها و ناامیدی شانرا پیرامون عدم ایجاد تشبثات بیشترجدید در افغانستان اظهار داشتند. اشتراک کننده گان اکیداً بالای این موضوع تأکید ورزیدند که قانون اساسی افغانستان نیاز به پشتیبانی دولت دارد تا از صنایع داخلی حفاظت و حمایت نماید. آنها از دولت خواستند تا در قبال این مسایل از طریق تعرفه و پالیسی های تجارتی مناسب که جهت تولیدات داخلی طرح و تهیه گردیده اقدام نمایند، بشمول تعاملات مطلوب مالیاتی برای تشبثات جدید. صرف حفظ تشبثات کشور که فعلاً فعالیت دارند کافی نمیباشد. برای ایجاد تشبثات جدید نیز ضرورت میباشد. دولت باید معافیت مالیاتی را برای تشبثات جدید از دو الی پنج سال مجدداً احیا نماید.

ب: پالیسی تعرفه

موضوع پالیسی تعرفه ها باعث جر و بحث و مناقشه در چوکات مجتمع تشبثات در افغانستان گردیده است. یک سوال بنیادی که باید به آن پاسخ ارائه گردد اینست که آیا مقصد اولیه پالیسی تعرفه باید شرکت های داخلی را حمایت کند یا افغانستان را منحیث مرکز فعالیت مرتعش تجارتی توسعه دهد؟ دراین مرحله، توافق مجتمع تشبثات اینست که پالیسی تعرفه، باید ضامن حمایت شرکت ها و محصولات داخلی باشد و باید با رهنمود های وزارت تجارت و صنایع و اتاق تجارت و صنایع افغانستان، همنوا باشد.

پالیسی تعرفه باید حامی صنایع وتولیدات داخلی و موافق رهنمود وزارت تجارت و صنایع و   اتاق   تجارت و صنایع افغانستان باشد. بطور مثال، تعرفه اجناس وارد شده که مانند ان در داخل تولید میگردد، باید افزایش یابد، بدینوسیله، تعرفه ماشین آلات، مواد خام، ادویه جات، باید بسیار کاهش یابد و یا به صفر تقرب نماید.

در حقیقت امر، یک فرمان ریاست جمهوری شماره ۹، مورخ 26 میزان سال 1385 مطابق ۱۸ اکتوبر ۲۰۰۶ (بیشتر از ۵ سال قبل) پرداخت وجه حقوق واردات را بالای تمام انواع تار های قالین بافی و تادیه وجه حقوق واردات تمام مواد خام و نیمه پخته نیازمندی های سکتور های صنایع را معاف نمود. اما باز هم، این طرزالعمل و میکانیزم که برای تشبثات مفاد فراهم مینماید بسیار گیچ کننده و طاقت فرسا میباشد.

نهایتاً، دولت باید یک تصمیم قاطع اتخاذ نماید که آیا افغانستان از لحاظ کار و صنعت متکی بخود میشود یا یک کشور وارداتی باقی میماند. این یک اولویت میباشد، بخاطریکه در شرایط فعلی، یک پالیسی تعرفه که هر دو مقصد را دربر گیرد، بدست نمیاید . ازینرو، هر پالیسی تعرفه میتواند که رشد و توسعه آینده را به مسیر جداگانه سوق دهد. تعرفه های پایین منتج به واردات محصولات ارزان قیمت خارجی خواهد گردید و اکثر این محصولات وارده دوباره به کشور های همسایه به شیوه های غیر قانوی صادر خواهد شد. بخاطر توقف این روند، کشور های همسایه ما، بویژه پاکستان موانع مختلف برای عبور و مرور اجناس افغانستان از طریق سرزمین شان بخاطر انتقام جویی ایجاد خواهد نمود. به مقایسه آن، تعرفه های بلند باعث تشویق و ترغیب صنایع داخلی شده و فعالیت مربوطه به تجارت را کاهش میدهد.

در حال حاضر، قسمت عمده از تجارت منحصر به تعداداندک از فامیل ها شده است. که این در نوعیت آن و بخاطر واسطه (قوم گرائی) شایع، نفع تمام تجارت بطور فوری منحصر به دایره خانواده های تجاران میگردد. حال اینکه ، یک صنعت میتواند معیشت را برای صد ها و هزاران خانواده مهیا سازد.

تا جاییکه به نرخ های تعرفه تعلق دارد، وزارت مالیه قبلاً اتاق تجارت و صنایع افغانستان را در تجدید نظر دورانی در مورد تقسیم بندی اجناس وارد شده در کشور و قیمت مناسب تعرفه بالای آن اجناس، دخیل ساخته است. ما این امر را میدانیم که چنین موارد از جمله صلاحیت های وزارت مالیه است تا بطور یک طرفه بدون تصویب پارلمان، تعدیلات وارد کند. هکذا، ما توصیه مینماییم که انجمن های سکتوری موازی با اتاق تجارت و صنایع افغانستان بخاطر مشخص ساختن اجناس و مواد که لیاقت تجدید نظر را دارد فعالیت نموده و اینکه اتاق تجارت و صنایع افغانستان باید با وزارت مالیه کار و فعالیت نموده تا طرق را بخاطر کاهش تعرفه ها بالای آن اجناس دریافت نمایند. ما همچنان توصیه میکنیم که این باید منحیث یک ابتکار جاری ادامه یابد.

وضعیت فعلی	تغییرات پیشنهاد شده	منطق و دلیل
وزارت محترم مالیه یک کمیسیون را ایجاد نموده تا مالیات غیر قانونی و مصیبت بار را که فاقد مشروعیت و اعتبار قانونی بوده، تثبیت نماید. این در حالیست که کمیسیون مذکور ۳۰ نوع همچو مالیات را تثبیت نموده اما تا امروز هیچ اقدام پیرامون امحای آن صورت نگرفته است.	وزارت محترم مالیه باید عجالتاً پیرامون محو مالیات غیرقانونی و مصیبت بار که توسط کمیسیون مربوطه تبثیت گردیده، اقدام نماید.	تشبثات در افغانستان هم اکنون با رژه وسیع مالیات مواجه اند که این باعث تحمیل فشار سنگین در عرصه مالی و اداری بالای آنها میگردد. دلیل و منطق قانونی مبنی بر موجودیت مالیات اضافی مصیبت بار و غیر قانونی وجود ندارد، اینکار صرف باعث ایجاد مشکلات در آغاز و تامین تشبثات میگردد.
مالیات زیاد و مختلف با ارزیابی مغلق، درج دوسیه و طرزالعمل های جمع آوری. همچنان موجودیت بیوروکراسی بیش از حد محسوس میگردد که این خود زمینه را برای فساد اداری، بیشتر فراهم میسازد.	مختصر سازی قانون مالیات، ساده ساختن پروسه جهت انجام محاسبه، خانه پری فورم ها و تادیه مالیات، معرفی شفافیت بیشتر وبیوروکراسی کمتر در سیستم. ایجاد رهنمود ها جهت مساعدت متشبثین پیرامون افهام و تفهیم اینکه چه نوع مالیات بالای آنها قابل تادیه بوده وبه چه شکل آنرا بپردازند.	تحقق این امر باعث کاهش بارهای سنگین اداری در مورد تشبثات گردیده و از فساد اداری جلوگیری مینماید.
ماده ۷۵ قانون مالیات و سیستم محاسبه و بیلانس باعث ایجاد بارهای سنگین اداری و مالی بالای متشبثین گردیده که این خود مانع رشد تشبث میگردد. هنگامیکه متشبثین به موظفین مالیاتی مراجعه مینمایند، اینکار بنوبه خود زمینه را برای فساد اداری فراهم میسازد.	بالای قانون مالیات باید تجدید نظر صورت گیرد، بخصوص ماده ۷۵ قانون مالیات. بهر حال، تا زمانیکه ریفورم های ضروری اداری تطبیق گردیده و رژیم مالیاتی شفاف، منصفانه، قابل اعتبار و جوابده ایجاد میگردد، مجمتع تشبثات به این باور است که استفاده صورت الحساب وبیلانس به تعویق در آمده و توسط یک سیستم ثابت مالیات ازفروش اجناس جایگزین گردد.	سیستم فعلی برای تشبثات مناسب نمیباشد. سیستم مذکور غیرقابل تحمل میباشد. تشبثات در حال حاضر از چگونگی مالیات قابل تادیه مطمین نبوده و یا اینکه بعد از تهیه ارزیابی های نهایی مالیات در رابطه به تادیه مالیات شان امتیازی اخذ مینمایند یا خیر؟. این ماحول باعث تداوم فساد در معاملات میان مقامات مالیاتی و تشبثات میگردد. بهتر خواهد بود تا یک سیستم مالیاتی ثابت و قابل پیشبینی موجود باشد، حتی اگر منصفانه هم نباشد. حد اقل تشبثات درک خواهند نمود که چه چیز را توقع داشته و در مقابل اجرات سنگین کمتر مسول خواهند بود.
ایجاد و رشد تشبثات جدید ناچیز میباشد، بسیاری تشبثات ازبین رفته اند و یا با مشکلات زیاد به	دولت باید معافیت های مالیاتی را برای شرکت های جدید دوباره معرفی نماید و با مجتمع تشبثاتی در مورد میعاد مناسب همچو	رشد تشبث، افزایش در تجارت و ایجاد زمینه اشتغال کلید موفقیت انکشاف در عرصه اقتصادی و سیاسی افغانستان

حیات شان ادامه میدهند. به انگیزه های بهتر جهت آغاز تشبثات جدید ضرورت است.	معافیت های مالیات و محدودیت های تحمیل شده بالای سکتور ها، ظرفیت تشبث و سایر فاکتور ها، بحث و گفتگو نماید.	محسوب میگردد. در حال حاضر میزان آغاز تشبثات جدید کمرنگ بنظر رسیده و بسیار کند میباشد، دولت باید در عرصه ایجاد انگیزه برای تبشث اقدام نموده تا شرکت ها باوجودخطرات احتمالی در آغاز تشبث جدید اقدام نمایند.
پالیسی تعرفه بطور کل بطور طرح نشده که محصولات داخلی را تحفظ و رشد دهد که این مغایر قانون اساسی و سایر قوانین دولت میباشد. تعرفه های اجناس تکمیل شده که با اجناس تولید شده داخلی در رقابت قرار دارد باید بلند برود	پالیسی تعرفه باید ازمایش و تجدید نظر گردد، تا این امر تامین گردد که بلانس مناسب برای صنایع داخلی ایجاد گردد که در عین زمان مشتریان و تشبثات که این اجناس را ضرورت دارند، نباید به کمبودی روبرو شوند.	افغانستان نیاز به توسعه یک شیوه دارد تا صنایع داخلی خود را نسبت به تجارت به کشور های خارج ارتقاء دهد. سکتور تجارتی توسط یک عده محدود نیرومند کنترول میشود در حالیکه رشد صنایع داخلی باعث ایجاد شغل برای هزاران افغان میگردد تا بتوانند امرار معیشت کنند.
نرخ مواد خام و سایر اجناس برای کارخانه های افغانستان بسیار بلند است و بالای اکثر آن محصولات تعرفه بلند وضع شده است. قانون سابق صنایع که این نوع تعرفه ها را معاف کرده بود باید دوباره احیا گردد.	تعرفه بالای مواد خام، تجهیزات که برای فابریکه ها و سایر اجناس بنیادی صنایع افغان وضع شده باید کاهش یابد.	قیمت پایین تر مواد خام و سایر سامان الات صنایع بنیادی تولیدات را رشد داده و انگیزه های مزید را برای رشد تشبثات فراهم مینماید.
قانون فعلی تعرفه افغانستان نیازمندی های سکتور های تشبثاتی را که متاثر گردیده انعکاس نمیدهد.	وزارت مالیه با تشریک مساعی اتاق تجارت و صنایع باید ارزیابی تقسیم بندی محصولات خاص را ادامه دهند، تا تضمین نمایند که نرخ ها مطابق پالیسی مالی افغانستان است.	افغانستان نیاز دارد تا سلسله رشد اقتصادی و بهبود تشبثات خود را طرح نماید. پالیسی های حکومت مانند تعرفه، باید مطابق آن پالیسی باشد، داشتن پالیسی های که رشد ستراتیژی حقیقی را لطمه میزند ضد تولید کشور بوده و تشبثات و متشبثین را که باید حمایت شوند، متضرر میسازند.

2. فقدان زمین و کرایه بلند برای تشبثات

ازینکه به ریفورم حقوق زمین و ملکیت در افغانستان اکیداً ضرورت میباشد، ازینرو مجتمع تشبثاتی بنابر موجودیت ابهام قانونی در رابطه به اجاره و مالکیت زمین بسیار متاثر گردیده و علاوه بربرخورد سختگیرانه کسانی مواجه اند که بالای زمین تصرف دارند. با وجود درخواست های مکرر راجع به تخصیص زمین های ضروری برای متشبثین جهت پیشبرد امور تشبثاتی، دولت در واکنش به این درخواست ها جهت رفع نیازمندی ها ی متشبثین، تعلل میورزد.

یک موضوع بسیار داغ، شامل چالش زمین مورد ضرورت برای تاسیس و فعالیت تشبثات میباشد، حتی در آن ساحاتیکه، بطور ویژه برای استفاده از صنعت و تجارت تعیین گردیده است.

بسیاری از ساحاتیکه برای امور تشبثاتی اختصاص داده شده است، بطور غیر قانونی غصب و بخاطر اهداف و مقاصد غیر تجارتی استفاده میگردد. بطور مثال، ، متشبثین که در نشست اجندای ملی تشبثات در مزارشریف ولایت بلخ اشتراک نموده ادعا داشتند که تقریباً ۳۵ قطعه زمین که برای امور صنعتی و تشبثات اختصاص داده شده بود بطور غیر قانونی در دشت شادیان واقع شهرمزار شریف غصب گردیده و بیش از ۳۸۰ خانه رهایشی بالای ان اعمار گردیده است. ادعاهای مشابه توسط متشبثین در نشست کندهار صورت گرفت که زمین های توزیع شده برای استفاده پارک های صنعتی توسط اشخاص بخاطر استفاده شخصی غصب گردیده است. دولت نیاز دارد تا قوانینی را نافذ نماید و ساحات تجارتی راکه بخاطر استفاده شخصی غصب گردیده دوباره کسب نماید. اقلاً دولت باید از کسانیکه زمین را بطور غیر قانونی تصاحب نموده اند، یک مقدار غرامت و یا جبران خساره منصفانه از آنها اخذ نموده و بعداً در بدل آن برای متشبثین مقدار مناسب زمین را به حیث بدیل مطابق به شرایط و نرخ مناسب فراهم و توزیع نماید.

در عین زمان، بسیاری از ساحات بطور ساده فاقد زمین اختصاصی برای استفاده صنعتی میباشد و یا پارک های صنعتی قابل دسترس فاقد تسهیلات زیربنایی کافی است که باعث جلب توجه متشبثین نمی گردد و یا برای پیشبرد امور تشبثات اماده نمی باشند. (یادداشت: مساله زیربنا در چوکات پارک های صنعتی در بخش بعدی مورد بحث قرار میگیرد.)

زنان تجارت پیشه نیز اظهار تاسف نمودند که آنها بدلیل مسایل امنیتی و یا سلیقه های فرهنگی نمیتوانند در پارک های صنعتی که در آن بیشتر مرد ان تسلط دارند، کار و فعالیت نمایند. آنان، تقاضا نمودند که باید پارک های صنعتی خاص زنان متشبث ایجاد گردد و یا حد اقل اینکه بخش از پارک های صنعتی صرف برای متشبثین زن، تخصیص یابد.

هر گاه تشبثات قادر شوند تا از دولت و یا نماینده گان آن زمین حاصل نمایند، تشبثات مذکور اغلباً متوجه میگردند که نرخ اجاره گزاف، نامناسب و مدت اجاره کوتاه میباشد که در نتیجه ، ایجاد، پیشبرد و رشد تشبثات بسا مشکل بنظر میرسد. دولت باید مطمین گردد که زمین های تحت کنترول آن به نرخ های مناسب اجاره داده میشود و مدت اجاره نسبتاً کافی میباشد تا باشد زمینه برای پایداری و قابلیت پیشبینی تشبثات فراهم گردد.

زمانیکه میعاد اجاره به اتمام میرسد، هر نوع ازدیاد و افزایش در نرخ اجاره بایست منصفانه ومناسب باشد. دولت همچنان باید یک پالیسی را طرح کند که بعد از اجاره دادن یک قطعه زمین بخاطر امور تشبثاتی برای یک مدت و زمان محدود، دولت مکلف است تا زمین مورد نظر را بالای همان امور تشبثاتی بشکل دایمی به نرخ مناسب بفروش برساند. این امر باعث ایجاد نتایج مطلوب و مثبت خواهد شد. همچنان کنترول بالای زمین افزایش یافته و حقوق برای ملکیت های شخصی تقویت میگردد. تحقق این امر زمینه را برای آنعده متشبثین که توانایی خرید زمین را دارند و یا بشکل گروی اخذ مینمایند، مساعد میسازد و میتوانند از سرمایه باقیمانده برای رشد تشبثات خود استفاده نمایند. زمانیکه تشبث مورد نظر توسعه میابد، مالک همان قطعه زمین میتواند زمین دست داشته اش را به سایر اشخاص ذیعلاقه در تشبثات بفروش برساند، بناءً شخص مورد نظر میتواند قطعه زمین دیگر ولازم را برای پیشبرد امور تشبثاتی خود فراهم نماید.

البته، اگر قراردادهای اجاره و یا حقوق مستحقین زمین رعایت نگردد و یا مسئولین دولت بدون عذر قانونی این قراردادها را لغو نماید و یا هم اخاذی بی مورد از قراردادی ها و متسحقین زمین صورت گیرد، پس در اینصورت همچو اصلاحات و یا ریفورم، بی مفهوم خواهد بود. هکذا ما از حکومت خواهانیم که ریفورم های حقوقی و اداری را بصورت قانون در آورد تا این امر تضمین گردد که اجاره

های مال های غیر منقول مانند زمین توسط مقامات عملی و رعایت گردیده واز دست غارتگران و غاصبان در امان ماند.

فقدان زمین و کرایه بلند برای تشبثات		
وضعیت فعلی	تغییرات پیشنهاد شده	منطق و دلیل
زمین های دولتی که برای اجاره و استفاده تجارتی درنظرگرفته شده، قبلا توسط استفاده شخصی یا بخاطر ساختن خانه های رهایشی و یا سایر مقاصد غصب گردید است.	حکومت باید در عرصه استرداد زمین های که بخاطر امورتشبثاتی مشخص گردیده بود و هم اکنون برای استفاده شخصی غصب گردیده، تلاش های موثری را انجام دهد . در رابطه به استرداد زمین های مذکور، دولت باید آنهارا کسب و برای مقاصد دیگر از آن استفاده نماید و در عوض آن دولت باید زمین مناسب دیگر و مساحت مشابه تدارک و صرف برای استفاده تشبثاتی آنرا توزیع نماید.	تحقق این امر باعث انکشاف تشبثات و قابلیت پیشبینی آن خواهد گردید و همچنان از اعمال غیر قانونی و فساد جلوگیری خواهد نمود.
مالکیت بیش از حد زمین توسط حکومت، باعث قیمت بلند کرایه و قیمت دارائی غیر منقوله گردیده که این خود منتج به دلسردی سرمایه گذاری، آغاز و توسعه یک تشبث گردیده و وضعیت تشبث را غیر مطمئن ساخته و زمینه فساد اداری را فراهم مینماید.	اجاره ها از طرف حکومت برای تشبثات حداقل باید از پنج به ده سال به نرخ های مناسب صورت گیرد. همچنان، زمین های دولتی که تشبثات بشکل انفرادی در آن فعالیت داشته، بعد از یک مدت زمان معینه که توسط تشبث انفرادی اجاره گردیده باید به نرخ مناسب بالای تشبثات مذکور بفروش رسانیده شود.	رشد و توسعه قابلیت پیشبینی برای تشبثات و همچنان تقویت حقوق مالکیت ها، مالکیت شخصی زمین و قابلیت تشبثات جهت دسترسی به سرمایه و مسایل مالی بخاطر رشد و توسعه.
تشبثات که توسط زنان رهبری میگردند شکایت دارند که هیچ کدام پارک صنعتی برای آنها وجود ندارد که این امر توانایی آنها را بخاطر دریافت زمین مناسب جهت پیشبرد تشبثات شان، لطمه میزند.	دولت باید برای تشبثات مربوط به زنان پارک های صنعتی را ایجاد نماید و یا بخش از پارک های صنعتی موجوده را منحصر به تشبثات زنان نماید و تمام کارمندان آن باید نیز از طبقه اناث مقرر گردند.	ایجاد فعالیت های تشبثاتی مشروع باید در نخستین اولویت قرار گیرد و تشبثات مربوط به زنان را بدون کدام تبعیض حمایت نماید.
بدلیل حاکمیت بسیار ضعیف قانون و سیستم ناموثر عدلی، اجاره های مشروع و مالکیت های زمین میتواند نادیده گرفته شود، که این باعث میگردد متشبثین زمین های صنعتی مشروع شان را از دست دهند و یا زمینه را برای فعالیت نامشروع مساعد سازد تا بخاطر استفاده از این زمین ها پول را اخاذی نمایند.	دولت باید تضمین نماید که اجاره ها ومالکیت های مشروع زمین باید رعایت و تحفظ گردد. آنهاییکه تلاش دارند تا بطور بی باکانه اجاره های مشروع زمین را برای استفاده تشبثات باطل سازند، و یا آنهاییکه زمین های را که برای استفاده تشبثات اختصاص یافته غصب میکنند و یا آنهاییکه پول های مردم را بخاطر ادامه اجاره زمین برای فعالیت های تشبثاتی غصب میکنند باید اشد مجازات شوند.	این کار باعث قابلیت پیش بینی تشبثات گردیده و متشبثین را کمک مینماید تا برای کار های آینده خود پلان طرح نمایند تا برای کار های بعدی سرمایه گذاری کرده و باعث ایجاد تجارت و وظایف مزید گردد.

3.فقدان قرضه دهی و ریفورم سایر سیستم بانکداری

با وجودیکه در جریان نه سال گذشته در افغانستان بیش از ۱۷ بانک با ۳۰۰ نماینده گی مربوطه با بیش از ۳.۵ بلیون دالر امریکایی پول پرداخت شده ایجاد و آغاز به فعالیت نمودند، اما کشور تا هنوز هم با مشکلات مربوط به قرضه دهی مواجه میباشد. بسیاری از تشبثات قادر به اخذ سرمایه و قرضه از بانک ها نیستند، زیرا اکثریت بانک ها مفاد بلند و تضمین التزامی را برای متشبثین تحمیل نموده اند. بهرصورت، حتی اگر نرخ این مفاد بانکی هم کاهش یابد، بسیاری از متشبثین از گرفتن قرضه از بانک انکار خواهند ورزید زیرا سود با احکام اسلامی مغایرت دارد. مطابق سروی تشبثات افغانستان سال 1389 مطابق سال۲۰۱۰م توسط مرکز برای متشبثین خصوصی بین المللی، از ۷۳۸ تشبث ۷۳ فیصد آن اظهار داشتند که آنها بخاطر توسعه تشبث شان در چند سال اخیر در جستجوی قرضه از بانک ها نبودند. از آنجمله ۲۶ فیصد آنها اظهار داشتند که آنها بخاطریکه سود در اسلام حرام است، بخاطر اخذ قرضه تلاش نکرده اند- دومین دلیل بسیار معمول است که اظهار گردید.

این موضوعات بطور مستقیم تقریباً تمام سکتور ها را متاثر میسازد. زیرا اخذ قرضه برای اکثر متشبثین بسیار مشکل و دشوار میباشد – اکثر سکتور های تشبثات که در اجندای ملی تشبثات شرکت نمودند، تقاضا دارند که بانک های انکشافی برای رفع نیازمندی تشبثات خورد و ریزه باید به اساس پالیسی های اسلامی ایجاد و تاسیس گردد تا این امر تضمین گردد که تمام داد و ستد خالی از سود باشد. یک توصیه دیگر، تاسیس یک وجوه به اساس سرمایه گذاری بخاطر فراهم آوری قرضه برای سکتور های تجارتی کشور را تقاضا مینماید. یک پیشنهاد متناوب سومی عبارت است از فراهم آوری قرضه، در چوکات یک وجوه سرمایه گذاری مشابه، با نرخ مفاد تضمین شدهٔ نرخ سرمایه را که از نرخ مارکیت بسیار پایین میباشد، (تا به ۲۴ فیصد ارائه میدارد.)

به این موضوع نیز بطور ویژه اصرار گردید که بانک اسبق انکشافی زراعتی باید دوباره فعال گردد تا قرضه های بدون سود و یا با سود بسیار اندک را برای دهاقین فراهم نماید. در سال های گذشته بانک انکشافی زراعتی یک نهاد بسیار موفق تلقی میگردید تا اینکه این بانک بعد از اینکه تمویل کنندگان بین المللی احساس کردند که بانک های بازرگانی شاید به این نیازمندی دهاقین رسیدگی نماید، بسته گردید. بهر حال، با در نظرداشت دلایل فوق الذکر، قضیه اینطور نبود. تمویل کنندگان به رهبری اداره انکشافی ایالات متحده امریکا (**USAID**) باید دوباره یک بانک انکشافی را بخصوص بخاطر رفع نیازمندی های زراعتی تاسیس نمایند.

ازینکه، براساس اکثر احصائیه ها زراعت ، ۸۰ فیصد اقتصاد کشور را تامین مینماید، اجندای ملی تشبثات از حکومت افغانستان تقاضا مینماید که این امر را تضمین نمایند تا به این هدف خود هر چه زودتر در آینده نزدیک نایل آید. به هر صورت، ما میخواهیم که تمویل مالی سایر سرمایه گذاری هارا که خارج از دایره زراعت تعیین گردیده است مشاهده نماییم ، مشابه به " تمویل مالی تشبثات" که فعلاً از طرف ایالات متحده امریکا برای کشور های مصر و تونس درنظر گرفته شده.

مشکلات در رابطه به داوطلبی پروژه ها درخصوص بانک هاییکه به حیث مرجع تضمین کننده نقش داشته، محسوس میگردد. شرکت ها اغلباً بعد از اینکه در مرحله داوطلبی برنده اعلام میگردند بنابر عدم داشتن بودجه کافی نمیتوانند پروژه مذکور را تطبیق نماید. بخاطریکه مقدار مبلغ تضمین بسیار بلند است (اکثراً 25 فیصد) از قیمت پروژه، و هم وقت که تضمین گیرینده پول را نگهمیدارد نیز بسیار طولانی است (اکثراً سه ماه برای تمام داوطلبی ها)، بسیاری شرکت ها ازبنا برندا اشتن پول کافی برای اشتراک درداوطلبی پروژه ها قادر نخواهند بود.

در حقیقت داوطلب برنده مکلف است که چندین ماه دیگر را در انتظار سپری نمایند تا پول بل های شان را از قرارداد دهنده گان اخذ نمایند که باید در جریان ۳۰ روز تادیه گردد. این امر باعث ایجاد مشکلات برای آنعده تشبثات خوش قسمت میگردد که توانسته اند در داوطلبی موفقانه برنده شوند. شرکت ها اکثراً بخاطر پیشبرد یک

پروژه بعد از برنده شدن در داوطلبی بودیجه کافی ندارند، بخاطریکه قسمت اعظم پول آنها توسط بانک تضمین کننده اخذ میگردد.

ازینرو، بسیاری از این شرکت ها محجور و درمانده میشوند و یا حد اقل از شرکت در دواطلبی دیگر بخاطر کمبود بودیجه عاجز میمانند.

ازینکه اکثر این قراداد ها مربوط به تمویل کنندگان بین المللی هست تا به دولت افغانستان، ازینرو دولت افغانستان بخاطر کمک به نهاد های تشبثی افغانستان باید تمویل کنندگان بین المللی را بخاطر این مسئله تحت فشار گیرد. زیرا این سیستم به توانایی شرکت ها بخاطر رقابت تشبث شان با وجود بسا تلاشها لطمه وارد میکند. بطورمثال، تضمین های بانکی بخاطر داوطلبی ها بعد ازینکه شرکت برنده در داوطلبی انتخاب میگردد نباید از دو هفته تجاوز نماید. یقنیناً، نگهداری پول تضمین شرکت های بازنده توسط بانک ها نیز کار منطقی و عادلانه نیست. بعد از اعلان شرکت برنده، تمام پول های تضمینی شرکت های بازنده باید بطور فوری برای آنها دوباره تادیه گردد. علاوتاً، مقدار پول تضمین نیز باید کاهش یابد تا برای شرکت ها انقدر طاقت فرسا نباشد. بانک های داخلی نیز باید برای گرفتن پول تضمین مستحق گردند نه صرف بانک های خارجی و یا بانک های غیر افغانی. چطور یک تشبث کوچک و یا متوسط در تمام بانک های جهان بخاطر داوطلبی میتوانند صورتحساب باز کنند صرف بخاطر قراداد ها و داوطلبی.

سایر مسایل مربوط به سیستم بانکداری شامل انتقال پول توسط بانک میباشد. در اکثریت قضایا، بانک ها با وجود تضمین بانکی شان انتقال پول رابه وقت و زمان معین انجام نمیدهند. نظارت عالیتر بالای خدمات بانکی توسط دولت، پیشنهاد میگردد. بویژه، دولت باید تصمیم بگیرد که پیرامون جواز بانکی هر بانک که نتواند مطابق به قوانین و مقررات نافذه سیستم بانکداری افغانستان ارائه خدمات نماید، تجدید نظرصورت گیرد.

این عاقلانه نیست، در صورتیکه ما تایید و اعتراف نکنیم که بعضی از این معضلات بانکداری ناشی از وضعیت فعلی سیستم محاکم حقوقی در افغانستان میباشد، که برای قرض دهنده تقریباً شرایط را ناممکن میسازد تا وجوهات خود را از مقروض متخلف بدست اورد یا برای جبران و اعاده به کدام وسیله دیگررجوع نماید. سیستم قضایی ما هنوز هم در وضعیتی قرار دارد که ازین موضوعات انکار میورزد، یعنی، بگفته مقامات سیستم قضایی، کدام کاستی در سیستم قضایی وجود ندارد. ازینرو، هرگزقانون جدید گروی، تحقق نیافته است. دلیل اینست که نه تنها مصارف جمع آوری قرضه بسیار بلند است، بلکه در سیستم فعلی حقوقی حتی ناممکن میباشد. در حالیکه ما درین اجندای ملی تشبثاتی کدام توصیه های مشخص را ارائه ننموده ایم تا بیانگر مشکلات باشد، اما باز هم معتقد هستیم که مجتمع تشبثاتی باید با مقامات قضایی بخاطر حل این معضله نشستی رودررو را دایر نمایند.

فقدان قرضه و ریفورم سایر سیستم بانکداری		
وضعیت فعلی	تغییرات پیشنهاد شده	منطق و دلیل
عدم رعایت تطبیق درست قوانین بانکداری افغانستان در عرصه تطبیق قوانین بانکداری بخصوص ماده های ۴۲ – ۵۶ غفلت ورزیده است.	اقدامات مزید در رابطه به اعتماد سازی باید جهت بالابردن اعتماد در سیستم های بانکداری نهادینه گردد، بشمول تنفیذ ماده ۴۲ – ۵۲ ام قانون بانکداری.	بهبود و اصلاح میکانیزم های بنیادی جهت ارائه کریدت و بهبود دسترسی متشبثین کوچک به خدمات مالی.
موجودیت نرخ های بلند مفاد و نیازمندی وجه التزامی بیش از حد در عرصه اخذ قرضه از نهاد های مالی با نرخ های مفاد بیشتر از ۲۰ فیصد، محسوس میگردد	شاخص های مفاد باید قابل تحمل باشد و به حد اقل 5 فیصد تنزیل نماید. نرخ های مفاد و سایر پالیسی های قرضه دهی با نیازمندی ها و مشخصات گروپ مورد	این آغاز و توسعه تشبثات و فعالیت اقتصادی را یاری رساننده شغل و در

	نظر، بشمول تاسیس حمایت سرمایه گذاری برای تشبثات کوچک با رعایت قواعد اسلامی، ایجاد گردد.	آمد جدید را برای بسیاری از خانواده های افغان، مهیا مینماید.
به انستیتیوت های حمایوی سرمایه گذاری جدید بخاطر ایجاد پالیسی های سالم اشد نیاز میباشد، تا تضمین نماید که تشبثات در سکتور های کلیدی قادر به اخذ وجهی بخاطر آغاز و توسعه تشبث خود میباشند. این نوع انستیتیوت ها میتوانند مختص به سکتور باشد مانند بانک توسعه زراعت، و یا طوری طرح شوند که صرف تشبثات کوچک ومتوسط را حمایت نماید که این نوع تشبثات بطور ویژه مواجه به مشکلات پولی اند.	دولت باید تمویل کننده گان و نهادهای تشبثاتی را پیرامون حل مشکلات دخیل سازد، که ناشی از عدم قرضه دهی موجوده با نرخ مفاد مناسب و نیازمندی های وجه التزام دارد. انستیتیوت های مبتکر باید تاسیس گردند و وسایل چنان استفاده گردد تا به رفع نیازمندی های متشبثین ، نایل آید.	تا زمانیکه متشبثین به میکانیزم های مالی قابل اعتماد دسترسی دارند ، آنها میتوانندبا منابع بسیار محدود تشبثات را اغاز ، ادامه و توسعه دهند.
به تضمین های بانکی که برای تشبثات بخاطر داوطلبی قرارداد ها نیاز است، مبلغ پول تضمین بسیار بلند و زمانگیر است. حتی شرکت های بازنده نیز باید برای مدت طولانی انتظار بکشند تا پول تضمین شان را دوباره بدست آرند.	حکومت باید با تمویل کننده گان بین المللی و سایر قرادادی های خصوصی بخاطر ریفورم نیازمندی تضمین بانک، کار و فعالیت نماید تا هزینه طاقت فرسای مالی را بالای شرکت ها کاهش داده تا بتوانند تشبثات جدید را ایجاد نمایند تا در قرارداد های بیشتر شرکت و داوطلبی کرده بتوانند.	این نوع تضمینات بانکی بسیار طاقت فرسا است که توانایی اکثر تشبثات را بخاطر اخذ قرداد های دیگر کاهش میدهد و سرمایه پرارزش آنها را برای سایر کار های تشبثاتی قرنطین مینماید. این نقض صرف یک عده شرکت های مخصوص را کمک مینماید تا قرداد ها را از ان خود کنند.
بانک ها اکثراً پول های شرکت ها را در میعاد معین انتقال نمیدهند، که این کار تشبثات را مواجه به مشکلات جدی میسازد تا امور مالی خود را تامین نمایند و آنها نیمتوانند که در وقت مقرر کار تولیدی خود را به پایه اکمال رسانده که این خود باعث جبیره و نقصان میگردد.	وزارت محترم مالیه باید بطور جدی به نظارت بانک ها بپردازد و اطمینان حاصل نماید که تمام بانک ها با مشتریان خود به وجه احسن و قانونی رفتار مینماید. بانک های با خدمات ضعیف باید تحریم گردند بخاطر عدم رعایت حقوق مشتریان مجوز فعالیت شان باید فسخ گردد.	تشبثات بدون جریان مالی مناسب شان کار و فعالیت کرده نمیتواند. بانک ها در تشبث باید جریان پولی را در بانک تسهیل بخشد و اعتماد بیشتر تشبثات را بخود جلب نماید. این بانک ها هزینه های طاقت فرسای مزید را نباید برای تشبثات که قبلاً مواجه به موانع بوده اند، تحمیل کند.
بخش از دلیل اینست، که بانک ها برای تشبثات در وقت معین با شرایط مورد علاقه قرضه فراهم	دولت باید با قضا، بانکها، و رهبران تشبثات بخاطر ریفورم سیستم عدلی کار و	اکثر موانع از سرراه بانک ها برای اجرای

نمی نماید، اگثر ناممکن میباشد، با درنظرداشت اظهارات ،حاکمیت قانون، و سیستم ضعیف عدلی، که نمیتوانند از مقروض متخلف قرضه را حصول نماید و یابرای استرداد آن شیوه دیگری وجود ندارد .	فعالیت نماید تا مقرض(قرضه دهنده) را قادر سازد تا در صورت عدم بازدهی قرضه اقدامات قانونی موثر را علیه جناح متخلف اتخاذ نماید.	قرضه را رفع میسازد

3.تسهیلات در تجارت:

سهولت در تشبثات نظریه ای است که در برگیرنده موارد از قبیل ساده سازی، هماهنگ سازی، معیار سازی طرزالعمل ها، بشمول اسناد نرم افزار(Software) و سخت افزار(Hardware) میباشد. هدف اساسی آن عبارت از کاهش در قیمت های انتقالات پولی و تاخیریکه در تجارت بین المللی بخصوص موارد مربوط به تشبثات ایجاد میگردد، میباشد. اگرچه این یک توصیه پالیسی محسوب نمیگردد، باز هم آرزوست که به نیابت از شرکت های کشور تاکید شود که مهم است تا موظفین گمرکات و سایر کارمندان امور تجاری آموزش دیده، صادق، شایسته، پرکار و درتمام وظایف محوله شان مسلکی باشند، بدون درنظر داشت اینکه چقدر مجهز با تسهیلات عصری هستند و یا خیر. اگر کارمندان آن بخوبی مستعد و فنی نباشند، سیستم هیچگاهی بطور احسن به پیش نمیرود و زمینه فساد اداری فراهم میگردد.

متشبثین در نشست های مختلف ساحوی اشاره نموده اند که شکایت عمده آنها در مورد عدم طرزالعمل و تسهیلات عصری در بنادر میباشد. بیشترین کمبودی معمول که در نشست های اجندای ملی تشبثات تذکر گردیده است کمبود تسهیلات ذخیروی عصری و کافی بخاطر انتقال اجناسیکه به کشور وارد و یا صادر میگردد، از جمله موارد عمده میباشد. از یک طرف محصولات زراعتی نیاز به سردخانه ها دارد، از جانب دیگر قالین ، صنایع دستی و یا سایر اجناس نیاز به حفاظت توسط مراجع مربوطه دارد، متشبثین همیشه راجع به فقدان تسهیلات کافی، ظرفیت ذخایر و وضعیت ضعیف ذخایر موجوده شکایت مینمایند. بر علاوه، مشتبثین همچنان شکایت دارند که مقامات گمرک از اجناسیکه از ملاحظه شان میگذرد بشکل درست مواظبت به عمل نمیاورند، در هنگام روند تفتیش اجناس اغلباًمتضرر میگردند.

تقاضای همچو ذخایر در بنادر سرحدی بیشتر میباشد، بخاطریکه امکان دارد محصولات بنابر تاخیر اداری و یا ترانسپورتی در سرحدات روز ها باقی بماند.

علاوه بر تسهیلات ذخیروی، این هم یک امر مهم تلقی میگردد تا در بنادر لابراتوار های عصری بخاطر آزمایش محصولات برای مقاصد تحفظی، ایجاد گردد. این یک امر ناممکن نیست که بعضی از محصولات که به کشور وارد میگردد یا منقضی(تاریخ سپری شده) و یا بسته بندی آن نامناسب است و یا هم جعلی میباشند. این نوع اجناس باید تثبیت شود تا در مورد آن اقدامات لازمه صورت گیرد. یک تعداد از متشبثین از ارزیابی و بررسی باربار اجناس شان و تادیه وظایف گمرکی بیشتر از یکبار، نیز شکایات شان را درج نموده اند. تشبثات که در ولایات سرحدی فعالیت دارند، بویژه در کندهار و هرات، شکایت دارند که بعد از بررسی و تادیه پول گمرکی در نقاط سرحدی ولایات شان، اجناس آنها بار بار غرض تلاشی در ولایات مختلف متوقف گردیده مجبور به تادیه تکرار محصول گمرکی میشوند. این متشبثین درخواست مینمایند که این نوع هزینه های گمرکی در هر محل تلاشی و یا حوزه صلاحیت باید حذف گردد و رسید گمرکی یکی از بنادر در سراسر کشور باید قابل قبول باشد. البته جریان فعلی خود یک فرصتی را برای فساد اداری باز میسازد.

شکایت عمده دیگر در بنادر سوء استفاده قدرت از سوی مسولین ترانسپورت خصوصی وزارت ترانسپورت و هوا نوردی ملکی میباشد که آنها یک ماحول انحصاری را ایجاد نموده اند و صرف برای کمپنی های خاص تصفیه

حساب میدهند تا در بنادر اجناس خود را عبور و مرور دهند. برخورد امتیازی و ترجیحی با کمپنی های معین قسمی که آنرا " مجاز" شمرد، بذات خود تشبثات را مجبور میسازد تا بخاطر عبور اجناس خود از بنادر رشوت بدهند که این خود زمینه فساد را فراهم ساخته و مقامات ترانسپورت با استفاده از مقام رسمی شان، رشوت ستانی مینمایند. بخاطر فراهم اوری تسهیل مارکیت رقابتی و آزاد ، برای خدمات ترانسپورتی اجناس که از بنادر میگذرد، وزارت خانه های ترانسپورت و مالیه باید یک سیستم شفاف را مشترکاً ایجاد نمایند.

تسهیلات در تجارت		
وضعیت فعلی	تغییرات پیشنهاد شده	منطق و دلیل
بسا از بنادر مانند آقینه در بندر ترکمنستان، فاقد زیربنای مدرن بشمول وسایل کافی، سیستم ها و کارمندان مسلکی، میباشند.	تمام بنادر باید با وسایل عصری همراه با زیربناها و کارمندان ضروری، مجهز گردند. تمام کارمندان هدایت میگردد تا در مورد تمام اجناس توجه جدی نمایند و اجرات آنها متداوماباید ارزیابی شود.	این اصل باید روند تصفیه اجناس و توسعه تجارت را تسریع بخشد. رویهمرفته این امر نیز کمک مینماید تا اجناس در بنادر بخوبی مورد توجه قرار گیرد.
افغانستان فاقد تسیهلات ذخیروی عصری کافی است، بخصوص برای محصولات زراعتی و سایر اجناس ظریف و نازک مانند قالین ها وصنایع دستی.	دولت افغانستان باید درین راستا بسیار تلاش نماید تا در نزدیکی بنادر مهم این نوع ذخایررا اعمارنماید، جاییکه تجارت بطور مهم در جریان است.	این امر باعث حمایت تمام تشبثات میگردد، بخصوص برای محصولات دهاقین، قالین بافان و سایر محصولات نازک و ظریف.
افغانستان فاقد لابراتوار های تخنیکی در بنادر میباشد. بنآاجناس به خاطر تحلیل .ارزیابی به کابل ارسال میشود. این امرباعث تاخیر بسیار دراز مدت میگردد که شاید باعث خرابی اجناس و تاثر تجار گردد.	لابراتوارهای عصری باید در تمام نقاط عبوری سرحدی برای این مقصد اعمار گردد و مجهز با تجهیزات و کارمندان مجرب باشد. قوانین مربوطه ، طرزالعمل ها سایر قواعد (شورای عالی ستندرد) باید توسط بودیجه کافی و تجهیزات ضروری تقویت گردد.	این نوع لابراتوار ها حد اقل بخاطر آزمایش مواد غذایی ، محصولات نفتی ادویه ، مواد ساختمانی وغیره موادبه شکل غیر معیاری بداخل کشور وارد میشود اشد ضرورت است. و این امر نیز باعث سرعت کارها میگردد، زیرا تمام آزمایشات در خود بندر صورت میپذیرد.
تشبثات شکایت دارند که بعد از بررسی وضع گمرکی و وضع وارداتی در بنادر اصلی کشور ، کالاهای شان بعداً در ولایات در محلات مختلف تلاشی ومجبورمکلف به پرداخت های اضافی میگردند.	وزارت مالیه و ریاست گمرکات باید تضمین نماید تاجران که مال های شانرا وارد میکنند باید دارای اسناد موثق باشند تا بعدا در محلات تلاشی در ولایات مجبور به پرداخت های بار بار نگردند.	وضع پرداخت های افغانستان عبارت است از فیس های بیشمار، مالیات و تعرفه های گمرکی تورید اجناس . این وضع برای تجار غیر قابل تحمل است که بخاطر اجناس وارداتی شان بار بار پول بپردازند. این

		نوع فعالیت به تشبثات و تجارت لطمه زده و زمینه فساد اداری را فراهم میسازد.
مقامات دولتی با بعضی از شرکت های ترانسپورتی ساخت و باخت دارند و صرف شرکت های معین ترانسپورتی را مجوز میدهند تا اجناس را در حوزه صلاحیت آنها ویابنادر خاص انتقال دهند ، که این امربرای شرکت های که میخواهند صادرات داشته باشند طاقت فرسا است.	وزارت ترانسپورت این عملکرد غیر قانونی توسط مسولین خویش را بطور جدی توجه نماید و آنعده مسولین را که مرتکب این تخلف میگردد باید مجازات نماید و لایسنس آن شرکت های را که از مقامات سئواستفاده مینمایند باید نیز باز پس گیرد.	این ساخت و بافت ها میان مقامات دولتی و بعضی از شرکت های ترانسپورتی یک فساد آشکارا محسوب میگردد. آنها در تلاش منحصر سازی غیر قانونی میباشند که باعث هزینه طاقت فرسا، نرخ بلند برای تشبثات میگردد و زمینه فساد اداری را فراهم میسازد. تشبثات نیز تشویق به ارتکاب این جرم گردیده و اجناس خود را توسط لاری های " مجوزه" بسیار محدود حمل و نقل خواهند نمود.

5. قوانین، مقررات و طرزالعمل های غیرقابل تحمل

در نشست های ساحوی اجندای ملی تشبثات، بسیاری از مشتبثین شکایت داشتند که شاروالیها قیمت های طاقت فرسا را برای اجناس و خدمات تحمیل نموده اند و فرمان ریاست جمهوری و تصمیم شورای وزیران را در مورد اخاذی های غیر رسمی در دروازه های شهر های عمده بخصوص کابل نادیده گرفته اند. این متشبثین درخواست نموده اند که باید شاروالیها از فرمان ریاست جمهوری و شورای وزیران در حوزه صلاحیت شان اطاعت نمایند.

این امر نیز اصرار گردیده است که مقامات شهرداری این روش را بخاطر ی اختیار نموده اند که گویا در مورد تعیین نرخ جداً مقابله نمایند، زیرا بعضی از تشبثات خاص مرتکب انحصار و احتکار مواد مورد ضرورت مردم شده اند.

بتاسی از قانون اساسی افغانستان اقتصاد بازار باید در کشور شایع گردد. اگر انحصار و احتکار باعث عدم انصاف در بازار میگردد و مشتریان و تشبثات را کماکان متضرر میسازد، دولت باید مرتکبین را مجازات نموده و رقابت سالم و منصفانه را در بازار تحفظ نمایند. اما، حکومت مرکزی نباید اقدامات شاروالی ها را بخاطر نظر انداز کردن فرمان تحمل نموده و بدون کدام منطق خود نرخ گذاری نمایند. این کار شاروالی ها صرف وضعیت بازار را مختل ساخته و مردم نیز صلاحیت های دولت را نادیده خواهند گرفت.

راجستر نمودن تشبثات یک پروسه بسیار مرکزی بوده و اعتبار جواز تجارتی صرف برای یک سال میباشد. ثبت و راجستر مرکز تشبثات افغان (ACBR) وزارت تجارت و صنایع با ایجاد پنج دفتر درشهر هاي کلیدی مانند؛ کندهار، کندز، مزارشریف، هرات و جلا آباد موفقانه توانست این پروسه سنگین را غیر متمرکز سازد. بهر حال، اعتبار جواز تجارتي باید براي مدت پنج سال توسعه یافته تا قابلیت پیش بینی و تداوم تشبثات (اصل موضوع فعلي) با توجه به جلوگیري از کاهش عواید آیسا و یا پرداخت مالیات که توسط وزارت محترم مالیه جمع آوري میگردد، فراهم گردد. بر علاوه، آیسا دفاتر در ولایت خوست و دفاتر سیار در پنج شهر عمده دارد، این دفاتر باید هرچه بیشتر فعالیت نمایند تا بعوض يك ارگان ثبت و راجستر تشبثات، حمایت واقعی ازسرمایه گزاری را فراهم نماید. این امر شامل حمایت مقدماتی سرمایه گزاري براي آنعده کسانیکه در تلاش سرمایه گزاري بوده، ، تحلیل بازار و یا رهنمود هاي سرمایه گزاري و غیره.. نیز میباشد.. این امر همچنان شامل حمایت بعدی سرمایه گزاری تشبثات موجوده بشمول فرصت هاي بازاریابي، میانجیگری، مساعدت در عرصه اخذ ویزا و غیره... میباشد.

منطق نیازمندی تجدید سالانه جواز آیسا و همچنان میعاد یکساله جواز ها مورد انتقاد قرار گرفته است. سرمنشه این منطق از وزارت محترم مالیه رونما گردیده است و از تشبثات میخواهد تا صورتحساب عاید شانرا سالانه تقدیم نمایند. بهر حال، این دلیل شاید غیر منطقی بوده تا جاییکه مراجع مختلف صورتحساب شانرا بموقع پیشکش ننمایند مکلف اند تا روزمره جریمه نقدي ۱۰۰۰ - ۵۰۰ افغانی بپردازند. بنابراین، توزیع جواز آیسا براي دراز مدت پیشنهاد میگردد.

در حالیکه ما توصیه مینمایم که ایسا باید دفاترش را در شش ولایت کشور بکشاید، ایسا باید بیشتر تلاش نماید که ازسرمایه گذاری حمایت واقعی را فراهم سازد و تنها اتکا به تفویض لایسنس نه نماید. این شامل حمایت از (فعالیت های مقدماتی سرمایه گذاری) برای کسانیکه میخواهند سرمایه گذاری نمایند و تحلیل و تجزیه مارکیت یا رهنمود سرمایه گذاری و غیره موارد. و همچنان باید شامل (فعالیت های بعدی سرمایه گذاری) بشمول فرصت های بازاریابی، همآهنگ سازی و کمک دریافت ویزه ها و غیره باشد.

حین بحث و مذاکره میز های مدور، شیوه که قرارداد های ساختمانی تفویض میگردد نیز توسط مجتمع تشبثات مورد انتقاد قرار گرفت. زیرا آنها تنقید نمودند که روند داوطلبی به شیوه شفاف و غیر جانبدارانه صورت نمی گیرد. اکثر قرار داد ها به نهاد های خارجی داده میشود که بعداً این نهاد ها برای شرکت های افغانی قراداد فرعی را تفویض مینماید. قرارداد های ساختمانی برای اعمار شفاخانه ها و مکاتب برای شرکت های خارجی تفویض میگردد که باعث واکنش منفی متشبثین افغان گردیده است.

در صورتیکه نرخ خریداری حکومت از **$500K** تجاوز کند، نیاز به داوطلبی توسط (خدمات بازسازی و انکشافی افغان) را مینماید. خدمات بازسازی و انکشافی افغان طرزالعمل بانک جهانی را درین راستا پیروی مینماید. بعد از بسا مشکلات و ضیاع پول و وقت داوطلب به هر دو جناح ، خدمات بازسازی و انکشافی افغان تصمیم میگیرد که کی برنده است و برای نهاد های ذیدخل دولتی این تصمیم اش را اعلام میدارد. نهاد مربوطه میتواند غیر رسمی تصمیم اتخاذ نماید تا از فروشنده و متصدی دیگر خریداری نماید که شاید برنده داوطلبی نباشد و یا حتی متصدی که در داوطلبی شرکت نورزیده، باشد.

قوانین، مقررات و طرزالعمل های غیرقابل تحمل اداری		
وضعیت فعلي	تغییرات پیشنهاد شده	منطق و دلیل
تعدادی از مقامات شهرداری در تعیین نرخ های اجناس علاقه مندی خاص دارند، از قانون اساسی کشور و مصوبه شورای وزیران ونظام اقتصاد بازار درمورد تعیین نرخ ، سرپیچی مینمایند. بعضی از مقامات مدعی اند که گویا این در واکنش به انحصار و احتکار صورت گرفته است که بطور عمدی قیمت های بعضی از اجناس را بلند میبرند.	شورای وزیران باید پیام کلی این فرمان را مکرراً بیان نموده و به مقامات شهرداری هدایت دهد تا این اقدام شان را متوقف سازند. درصورت انحصار غیر قانونی و احتکار اجناس، مقامات صالحه باید موارد را پیگیری نموده و مرتکبین باید به جزای اعمال شان رسانده شوند.	اگر قانون اساسی رعایت نگردد و یا مقامات ولایتی و شهرداری ها خود از قانون سرپیچی نمایند، اعتماد مردم شاید از حکومت افغانستان کاسته شود و تشبثات عملکرد مارکیت را نسبت به تعیین نرخ گذاری حکومتی ترجیح دهند.
میعاد اعتبار جواز تشبثات از ایسا و هم از **ACBR** بسیار کوتاه مدت است. بطور کل یک سال با بار سنگین غیر ضروری اداری تاثیر منفی برای ثبات تشبثات و قابلیت پیشگویی آن وارد میکند.	میعاد اعتبار جواز برای تشبثات از یک سال به سه الی پنج سال درخواست میگردد.	تجدید سالانه مجوزیک مشکل غیر ضروری. میعاد بیشتر مجوز اعتبار را بیشتر ساخته و زمینه فساد اداری را کاهش میدهد.
ایسا تقاضا ی فیس جوازفعالیت را دارد در حالیکه خود ایسا خدمات بسیار محدود را برای تشبثات اجرا میکنند. در عین حال، تشبثات فاقد مهارت های امور تشبثاتی اند تا در بازار به رقابت بپردازند.	ایسا همانطوریکه تعهد نموده باید خدمات حمایوی خود را فراتر از موضوعات جواز توسعه دهد. این اداره باید تمرکز خود را به خدمات تشبثاتی مبذول دارد و انان را کمک	تشبثات کشور فرمایشات بیشتر و سرمایه مزید را دریافت خواهند نمود

	نماید تا برای رقابت در بازار آماده گردند.	درصورتیکه آنها مهارت های بهتر را کسب نموده و خود را با معیارها و شرایط فعلی عیار سازند ماننجریان پول تمویل کننده بین المللی، قرادادی حکومت و سرمایه گزاری های مشترک.
عدم موجودیت شفافیت، رقابت و اشتراک در پروسه داوطلبی که در آن قرارداد های عمده به شرکت ها تفویض گردیده، محسوس میگردد. بخصوص، شرکت هاي ساختمانی که قرار داد را به سایر نهاد ها به دست دوم میسپارند.	تا جاییکه مسئله پروسه داوطلبی مطرح میباشد، به خدمات بازسازی و انکشافی افغان وزارت محترم اقتصاد و بخش تدارکات وزارت محترم مالیه باید توجه خاص صورت گیرد. از تکرار منبع انفرادی باید جلوگیری به عمل آید.	این اصل باعث ایجاد شفافیت و آزادی های دیموکراتیك گردیده و همچنان برخورد مساوی در معاملات تشبثات مجدداً احیاء میگردد.

6. فقدان زیر بنا

با وجود سرمایه گذاری بیش از ۲ بلیون دالر امریکایی در سکتور انرژی برای تولید، تورید، انتقال و توزیع برق در جریان ۱۰ سال اخیر، هنوز هم متشبثین در این مورد شکایات متعدد دارند. این شکایات ذریعه سروی و مطالعات مختلف توسط ADB، بانك جهانی، اداره انکشافی بین المللی ایالات متحده امریکا، ، اداره همکاری های تخنیکی المان ، PDT و IFC پیرامون تشبثات رونما گردیده است. شکایات عمده عبارت از کمبودی، قیمت بالا، انقطاع، مراقبت غیر مناسب، خدمات بی کیفیت و عدم تعادل و ثبات ولتاژ میباشد. با وجودیکه پارك های صنعتی متعدد توسط اداره انکشافی بین المللی ایالات متحده امریکا و بانك جهانی انکشاف یافته، اما پارك های صنعتی موجوده در بسیاری شهر ها اغلباً با فقدان زیربنای اساسی و لازم از قبیل سرك های اسفالت شده، جریان آب، برق، کانالیزاسیون، امکانات مهار حریق و تسهیلات طبی و صحی، مواجه میباشند.

بطور مثال، دو پارک صنعتی در ولایت بلخ – که یکی آن در دشت شادیان در جنوب ودیگر آن در دشت گامور درشرق شهر مزار موقعیت دارد فاقد زیربنا های مانند سرک های قیر، منابع آب، برق، کانالیزاسیون و تسهیلات صحی میباشد. بحسب اظهارمتشبثین، تعقیب نشست های اجندای ملی تشبثات که در مزار شریف برگزار گردیده بود، مقامات حکومت تا حال کدام بودیجه را برای ریاست پارک های صنعتی بخاطر فراهم آوری خدمات و پارک های صنعتی، اختصاص نداده اند.

علاوتاً، گزارشات مواصله از ولایت کندهار در مورد فقدان برق، آب آشامیدنی، پلچك ها، پل ها و کانالیزاسیون در پارك صنعتی کرندام، خبرمیدهد. علاوه بر آن، با وجودیکه تسهیلات سردخانه در کندهار موجود است، اما بنابر عدم داشتن برق غیر فعال میباشد. نا گفته نماند که در پارك صنعتی ولایت هرات نیز عدم موجودیت برق، سیستم فاضلاب و امنیت محسوس است. مشتبثین در نشست اجندای ملی تشبثات از مقامات درخواست نموده اند که یک دستگاه 50 میگاوات را برای پارک صنعتی اختصاص یافته اعمار گردد. در نشست اجندای ملی تشبثات در جلال آباد، درخواست گردید که انرژی برق با اعتبار باید برای پارک صنعتی شیخ مزری و سایر پارک های صنعتی که توسط قالین بافان استفاده میگردد، فراهم گردد.

بطور واضح دولت باید این مورد را در اولویت کاری قرار دهد که پارک های صنعتی باید قابلیت حمایت کافی تشبثات را داشته باشند و تشبثات جدید را نیز جلب نماید. علاوه بر آن، بسیاری از مردم از عدم پلانگزاری تنظیم پارک های صنعتی سکتور ها و صنایع که باید در پارک مشخص جابجا گردند و ازعدم تسهیلات مناسب در این تشبثات شکایت دارند. بدون کدام شک و تردید، در نتیجه عدم حمایت از اداره پارک صنعتی در زمینه پول، صلاحیت ، شایستگی تخنیکی محسوس است. حکومت همراه با تمویل کنندگان بین المللی باید بطور فوری در مجتمع تشبثات درین ولایت علاقه مند گردیده یک پلان مفصل را برای بهبود ضروری این پارک ها ایجاد نماید. ازینرو، تشبثات بیشتر در آنجا موقعیت خواهد گرفت و فعالیت های صنعتی بهتر مثمر خواهد شد.

البته، حتی خارج از پارک های صنعتی، کمبودات در زیربنا، بویژه آب و انرژی باعث موانع بسیار عمده در تشبثات کشور طی سال ها بوده است . در چند سال اخیر کشور مواجه به کمبود آب شده است و زراعت افغانستان بطور جدی متاثر گردیده است. اما این کمبود سایر تشبثات را نیز متاثر ساخته. حتی اگر سطوح آب بقدر کافی بلند رفته ، بانهم افغانستان در کنترول جریان آب به مشکل جدی مواجه است.

در ساحاتیکه انرژی بطور عمومی قابل دسترس است، توزیع و قیمت گزاری آن نیز مورد تنقید قرار گرفته است. بطور مثال، صنعت گران بلخ، مدعی اند که آنها 9 افغانی به فی کلیوات میپردازند درحالیکه صنعت گران کابل صرف 4 افغانی فی کلیوات میپردازند. درین مغایرت هیچکدام منطق وجود ندارد. عین شکایات در جلال اباد نیز ادامه خواهد یافت. لذا، تاوقتیکه توزیع منصفانه برق صورت نگرفته است، چنین اتهامات میان صنایع و مراجع کماکان ادامه خواهد داشت و این مغایرت نرخ ها به انکشاف تشبثات درساحات که قیمت برق بلند است، لطمه خواهد زد.

منطق و دلیل	تغییرات پیشنهاد شده	وضعیت فعلي
فقدان زیربنا		
برای تشبثات یک ماحول فعال و قابل پیشبینی را فراهم میسازد. تولیدات و موثریت را ازدیاد میبخشد و شرکت ها را قادر میسازد تا بطور رقابتی بهتر کار نموده و تشبثات بطور مداوم ابقا گردند.	وزرات محترم تجارت و صنایع و ایسا با سکتور خصوصی باید به تعهدات ANDS بخاطر بهبود و تطبیق یک ستراتیژی برای تامین پارک های صنعتی و خدمات ضروری بخاطر کار و فعالیت موفقانه تشبثات ، توجه جدی نمایند.	بسیاری از پارک های صنعتی موجوده، فاقد سطح ابتدایی زیربنا و خدمات میباشند، تا تشبثات را قادر سازند تا بطور موثر و مثمر کار و فعالیت نمایند. این عناصر شامل انرژی برق، آب پاک آشامیدنی، سرکها، سیستم کانالیزاسیون و امنیت میباشد.
این رشد و توسعه کلی تشبثات را در کشور ترغیب مینماید و تشبثات و سرمایه گذاری های جدید را برای پارک های صنعتی جلب میکند.	فراهم آوری حمایت کافی مالی، صلاحیت عملیاتی و تجربه فنی بخاطر قادر ساختن اداره پارک های صنعتی بخاطر تامین سطح ضروری زیربنا برای کمک تشبثات موجوده در پارکها که مثمر و موفق باشد و جلب تشبثات و پارک های جدید.	اداره پارک های صنعتی موجوده، فاقد منابع، صلاحیت و تجربه میباشند تا تغییرات مناسب را برای حالت ضعیف بسیاری از پارک های صنعتی بوجود آورند.
قابلیت تولید و موثریت تشبثات را که خدمات معتبر را دریافت مینمایند بهبود خواهد بخشید و منتج به فعالیت بهتر و رشد تشبثات میگردد.	سکتور خصوصی باید در ستراتیژی های انکشافی ولایتی و شهری دخالت داشته و به تجدید نظر حالت زیربنایی شان نیز توجه گردد، و اینکه چطور به انکشاف تجارت و اقتصاد تاثیر دارد. بخاطر بهبود این ساحات که شدیداً فاقد زیربنا است باید پروژه های های رویدست گرفته شود.	خارج از پارک های صنتعی، تشبثات، اکثراً فاقد زیربنا بخصوص انرژی برق قابل اعتبار و آب پاک میباشند.
تمام تشبثات باید از توزیع منصفانه و مساویانه برق ، نرخ برق و سایر اجناس و خدمات دولتی برخوردار باشند. این امر ممکن میسازد که تشبثات به دلایل درونی خودش یا موفق میشود و یا ناکام میماند، نه بخاطر فکتور های بیرونی تحمیل شده.	مقامات دولتی مربوطه باید هر نوع تفاوت را تحقیق نماید که آیا واقعاً این مغایرت موجود است و یا خیر. دولت باید در صورتیکه این فعالیت ها به اساس رقابت منفی مارکیت باشد باید جداً دخالت نماید.	نرخ انرژی برق در هر ساحه بطور غیر منصفانه بسیار متفاوت است. نرخ هر کلیوات برق در کندهار و جلال آباد دو چند کابل است که این خود قیمت محصولات را بلند میبرد.

7. ریفورم سکتور ویژه

الف: زراعت

افغانستان کشوری است که ۸۰ فیصد نیروی کار آن در عرصه زراعت اشتغال دارد وتاهنوزهم زراعت بزرگترین سکتور محسوب میگردد. قابل یاد آوریست که ۳۰ فیصد قوه کاري زراعتي را زنان تشکیل میدهند. باوجود آنهم، به حمایت بیشتردر عرصه اکمالات براي سکتور زراعتي کشور نیاز میباشد. این امر با حفر چاها، اعمار بند ها و ذخیره آب در هر فصل تحقق پذیر است. بعلاوه، ریفورم مقررات افغانستان در رابطه به جریان آب و همچنان حق استفاده از آب لازم و ضروري پنداشته میشود. عدم موجودیت مواد کیمیاوي و صحي دامنگیر اکثریت دهاقین میباشد تا ذریعه آن از شیوع امراض بته ها جلوگیري به عمل آورده و با آن مبارزه نمایند. چنین پیشنهاد گردیده که همچو اجناس و وسایل همراه با تخم هاي مختلف اصلاح شده به دهاقین توزیع گردد. اکثریت دهاقین به ماشین آلات عصري و وسایل که بتوانند تشبثات شانرا در عمل پیاده کنند، نیاز دارند. نهادهای تشبثات براي مدت ها است که پیرامون کیفیت پایین مواد زراعتي که به کشور وارد میگردد، شکایت نموده اند. این مجتمع همچنان پیشنهاد نموده که متخصصین زراعتي، نباتات را بشکل منظم بمنظور حصول اطمینان از کیفیت بالاي آن تشخیص نمایند.

یافتن بازار خارجی برای محصولات زراعتی بطور مسلم برای رشد دراز مدت حیاتی میباشد. در حقیقت، افغانستان باید سطح صادرات زراعتی را افزایش دهد، بویژه در بازار خارجی و درعین حال مالیات وضع شده بالای محصولات زراعتی را کاهش دهد. بهر حال قسمیکه قبلاً استدلال شده ، کشور باید پالیسی های داخلی را در رابطه به تحکیم هماهنگی بهتر میان نهاد های داخلی و دهاقین مرور و اصلاح نماید. بطور مثال در ولایت هرات، عدم هماهنگی میان نهاد های شهری در عرصه تخصیص انرژی برق در امتداد زمین های که برای فارم های باغداری و ماهی استفاده میگردد. همچنان عدم استفاده و مصرف محصولات داخلی لبنیات و پروتین توسط منسوبین دولتی و نظامی محسوس میگردد. تبارز همچو اعمال این اندیشه وذهنیت را در بین دهاقین و متشبثین ایجاد میکند که دولت در راستای انکشاف ،الویت برای محصولات داخلی سعی و تلاش لازم را بعمل نمیاورد.

زراعت		
وضعیت فعلي	تغییرات پیشنهاد شده	منطق و دلیل
افغانستان با اندوخته های ناکافی در عرصه های زراعت و مالداری مواجه است: در این عرصه به تخم های اصلاح شده، کودکیمیاوی و طبیعی، چارچوب، تراکتورها و سایر ماشین آلات، ادویه جات زراعتی و مالداری برای مبارزه با حشرات جهت رشد و توسعه محصولات زراعتی و مالداری، نیاز میباشد.	اداره کود کیمیاوی و بانک زراعتی افغانستان باید مطابق به نیازمندی ها مجدداً تحکیم و تنظیم گردند. برای شرکت های زراعتی، مالداری و فارمسی باید غرض فراهم ساختن اندوخته ها برای دهاقین و مالداران اجازه فعالیت داده شود.	این اصل نه تنها باعث انکشاف تولیدات زراعتی و محصولات مالداری میگردد، بلکه عرصه های اشتغال و صادرات را نیز افزایش میدهد.
افغانستان فاقد وسایل قابل تادیه مانند ماشین آلات همراه با علم و دانش تخنیکی جهت پروسس مواد خام زراعتی از قبیل پشم، کشمیره، پخته،میوه، پوست حیوانات و سایر تولیدات ثانوی داخلی و جلوگیری	پالیسی شفاف دولت در امور صنعتی و فابریکه جات باید طرح، ایجاد، تطبیق و نظارت گردد.	تحقق این امر باعث جلب سرمایه گذاری مستقیم خارجی ، حفظ پول خارجی، افزایش اشتغال گردیده وپیشرفت بسوی

از واردات آن به کشور میباشد .		صنعتی شدن میباشد.
زیر بنای بی کیفیت سیستم آبیاری از قبیل بند ها، کانال ها، چاه ها، میکانیزم های تنظیم و انحراف آب و در کل سیستم تنظیم و مدیریت آب.	برای ستراتیژی جامع تنظیم و مدیریت آب همراه با پروژه های مشخص سیستم آبیاری تو ام با اهداف و مقاصد چند گانه باید در الویت قرار گرفته تمویل گردد.	این عمل زمینه را برای افزایش سرمایه گذاری در عرصه زراعت فراهم میسازد.

ب. ساختمانی

صنایع ساختمانی یکی از صنعت هاییست که بسرعت در افغانستان از سال ۲۰۰۱ میلادی پس از سقوط رژیم طالبان ، رشد نموده است. بنابر معلومات انجمن شرکت های ساختمانی افغانستان، در حدود ۱۰۰۰ شرکت ساختمانی راجستر شده در سرتاسر کشور وجود دارد که اکثریت آن در کابل موقعیت دارند. این شرکت ها برای نهاد های دولتی ، موسسات خیریه غیر دولتی و ارگانهای بین المللی ملل متحد خدمات ارائه میکنند. بهرحال، این صنعت فاقد معیارها و مقررات واحد در رابطه به شرکت های ساختمانی، کار ومواد ساختمانی میباشد. چنین پیشنهاد گردیده که همچو مقررات باید با همکاری نزدیک صنایع ساختمانی طرح و تاسیس گردد.

	ساختمانی	
وضعیت فعلی	**تغییرات پیشنهاد شده**	**منطق و دلیل**
عدم موجودیت معیارهای مناسب ، مقرره وطرز برخورد برای فعالیت های ساختمانی.	باید یک معیار برای مواد ساختمانی طرح و تهیه گردیده و هر چه عاجل در دسترس شرکت های ساختمانی قرار گیرد.	این امر باعث معیاری سازی پروژه های ساختمانی، بشمول ساختمان های رهایشی و تجارتی میگردد.
رقابت غیر سالم و منفی در پروسه داوطلبی	برنده شدن در پروسه داوطلبی نباید به اساس نازل ترین قیمت صورت گیرد، بلکه به اساس معیارها، موثریت و کیفیت کار استوار باشد.	این اصل از اعماربی کیفیت ساختمانهای که موجب خطرات گوناگون میشود، جلوگیری مینماید.
تغییرات در قیمت مواد ساختمانی در زمان قراردادی، باعث یک بار سنگین مالی نامنصفانه در تطبیق قرارداد ها بالای شرکت های ساختمانی میگردد	در صورتیکه بهای مواد ساختمانی بالاتر از ۵ فیصد افزایش میابد، این افزایش باید توسط جناح که قرارداد را تادیه میکند، به قیمت مجوز علاوه گردد،	تحقق این امر از توقف پروژه ها جلوگیری نموده و تامین میکند که شرکت برندهٔ قرارداد میتواند که پروژه ها را در زمان موعود به پایه اکمال رساند.
اخذ 2 فیصد مالیات برعواید از شرکت های ساختمانی قبل از آغاز تطبیق پروژه	مالیات در رابطه به مواد ساختمانی توسط متشبثین و شرکت های ساختمانی که از عین	این امر از انقطاع در امور تشبثات جلوگیری مینماید و هم

در نظر گرفته میشود.	مواد استفاده مینمانید، تادیه میگردد. بنابراین، پرداخت 2 فیصد مالیات غیر مناسب میباشد که نباید اخذ گردد.	تامین میکند که شرکت های برنده حین اجرای مسئولیت های شان به کدام مشکل مالی دچار نمی شوند.

ج: صنایع دستی و قالین بافی

صنایع دستی که شامل قالین بافی و تجارت قالین، زرگری، بافت، گل دوزی، پوستین وصنایع چرمی ودیگر تولیدات ظریفه میباشد، از جمله صنعت های سنتی افغانستان بشمار میروند که بیش از هزار سال قدامت دارند. حکومت باید یک پروژه را برای محصولات ساخت افغانستان، بویژه صنایع دستی مانند قالین، لباس ها، جواهرات، ابتکار نماید.

صنعت قالین از جمله سکتور های مهم و سنتی این صنایع محسوب میگردد که در آن بیش از دو مليون کارگر امرار معیشت نموده و یک چهارم صادرات سالانه را میسازد. قالین بسطح جهانی منحیث محصولات برجسته و ماندگار دستی شناخته شده است که بیش از ۱۰ نوع مشهور با طرح های مختلف، مواد خام تولیدی و رنگ های مختلف، میباشد. جنگ های دوامدار، مهاجرت ها، رقابت، بحرانات جهانی اقتصادی، تسهیلات نامناسب برش و شستشو در کشور های همسایه رشد و توسعه این صنعت را در افغانستان لطمه زده است. رقابت کنندگان عمده این صنعت کشور های ایران و پاکستان بوده و بازار های عمده برای فروش این صنعت اروپا و ایالات متحده امریکا، میباشد.

نگرانی های عمده مسئولین صنایع دستی و قالین بافی مبنی بر اینست که این سکتور فاقد ستراتیژی تکافو کننده بازاریابی میباشد و دولت برای ایجاد و تاسیس ماحول بهتر تشبثات اقدامات لازم و مشخص را اتخاذ ننموده است. بطور مثال مصوبه ۱۷ کابینه (مورخ ۲۰ .۴. ۱۳۸۴) که شامل توزیع زمین برای فابریکه جات قالین بافی میباشد، تطبیق نگردیده است. برعلاوه، اکثریت متشبثین محلی با کسانیکه در خارج از کشور در جستجوی قالین های افغانی میباشند، ارتباطات كافي ندارند. همکاری بیشتر میان دولت و تولید کننده گان محلی قالین، نیاز میباشد. دولت باید در عرصه دیزاین قالین کورس های آموزشی دایر نموده و مراکز ولایتی برای ذخیره پشم و انکشاف فارم های کرم ابریشم ایجاد نماید.

چنین اصرار گردیده که بازار های خارجی باید تثبیت گردیده و بازارهای مرکزی در سطوح زون ها و ولایتی ایجاد گردد. موجودیت همکاری هر چه بیشتر زمینه را برای اخذ ویزه مولدین قالین وصنعتگران که همیشه ازدشواری اخذ ویزه شکایت دارند و قادر نیستند محصولات شان را در وقت و زمان معین به بازار های خارجی عرضه نمایند. همچنان همکاری هرچه بهتر میان دولت و اشخاص تجارت پیشه ازشکایات در عرصه اکمالات جلوگیری مینماید مانند؛ فرسایش قالین ها بشمول کاستیک سودا یک نوع موادیکه برای شستشوی قالین از آن استفاده میگردد. در راستای تلاش برای بهبود کیفیت قالین و فرش، چنین پیشنهاد میگردد که مواد خام باید توسط قالین بافان و اتحادیه های صادراتی ارزیابی گردد. همچنان درخواست میگردد که تمام مواد خام توسط تولید کنندگان اتحادیه های صادرکنندگان ارزیابی گردد. این موضوع براساس افزایش شکایات در استفاده از مواد بی کیفیت که به کشور وارد شده و از آن در ساخت و بافت قالین ها استفاده میشود، روي دست گرفته شده است. پیشنهادات ذیل ممکن در عرصه بهبود صنعت قالین موثر باشد:

صنایع دستی و قالین بافی		
وضعیت فعلی	تغییرات پیشنهاد شده	منطق و دلیل
عدم تطبیق مصوبه شماره ۱۷ مورخ ۲۰.۴.۱۳۸۴ شورای وزیران در رابطه به توزیع زمین برای فابریکه های قالین بافی که علل اصلی آن عدم موجودیت موقعیت های مرکزی برای مراحل مختلف تولیدات بوده، میباشد. بشمول برش و شستشوی که اغلبا در کشور پاکستان صورت میگیرد.	تحکیم و انسجام تمامی مراحل تولید و ساخت قالین مطابق به تقاضای جهانی برای کیفیت صادراتی.	این امر باعث کاهش در قیمت گردیده، ارزش را بالا برده و به حیث تولید نهایی به بازار عرضه میدارد.
کمبودي سرمایه جهت توسعه صنعت قالین بافی.	سرمایه و تسهیلات اختصاصي قرضه هاي كوچك.	تولید کننده گان قالین محتاج سرمایه گزاران پاکستاني نمیباشند.
براي طراحان ورزیده قالین بافي و متخصصین بازار نیاز محسوس میگردد تا ظرفیت هاي قالین بافانرا ارتقاء دهد.	دولت میتواند مساعدت تخنیکي از کشور هند و یا سایر تمویل کننده گان تقاضا نماید.	تحقق این امر پژوهش بازار بدیل و روند هاي دیزاینینگ را فراهم میسازد.
برش و شستشوي قالین ها در پاکستان به معني تفویض ارزش کاربه کشور هاي همسایه میباشد.	دولت میتواند توجه سرمایه گزاران عمده را جهت سرمایه گزاري در عرصه برش و شستشوي قالین جلب نماید، با انجام اینکار ارزش بیشتر به صنعت قالین بافي قایل گردیده و بشکل داخلي سطح اشتغال را افزایش خواهد داد.	این اصل باعث قایل شدن ارزش بیشتر گردیده و سطح اشتغال را در کشور افزایش میدهد.
عدم موجودیت انستیتیوت رسمی قالین بافی.	انستیتیوت قالین بافی برای بافتن، طراحی و رنگ آمیزی باید تاسیس گردد.	این امر ظرفیت و انتقال قالین بافی سنتی را به نسل اینده، ازدیاد میبخشد.

اظهار امتنان:

کمیته مشورتی اجندای تشبثات افغانستان از مساعدت های تخنیکی و مالی مرکز برای متشبثین خصوصی بین المللی (CIPE)، یک نهاد مرکزی صندوق ملی تعاوی برای دموکراسی که وابسته به اتاق تجارت ایالات متحده امریکا میباشد، در زمینه ترجمه اجندای ملی به زبان های خارجی، راه اندازی و نشر این سند اظهار امتنان مینماید. تلاش های کمیته مشورتی و سایر نهادها، منسوبین و کارمندان اتاق تجارت و صنایع افغانستان در علاوه نمودن افکار، نظریات، همکاری ها و از شتراک نهاد ها در تعداد از میز های مدور که در شهر های عمده در ماهای نوامبر و دسامبر سال ۲۰۱۰ صورت گرفته، قابل یاد آوری میباشد. از جناب پروفیسور عبدالواسع حقیقی بخاطر نقش مرکزی اش در راستای جمع آوری معلومات مربوطه به شیوه که خواننده گان را بخود جلب مینماید و در برگیرندۀ موضوعات عمده که فراراه مجتمع تشبثات سکتور خصوصی در افغانستان میباشد، جهان سپاس و امتنان فراوان.

CIPE Center for International Private Enterprise

NED National Endowment for Democracy
Supporting freedom around the world

www.acci.org.af

Afghanistan Chamber Of Commerce & Industries

اتاق تجارت و صنایع افغانستان

دافغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

د افغانستان لپاره د تشبثاتو

ملي اجندا

د ۲۰۱۱ کال د مارچ ۲۷ مه

د افغان د تشبثاتي اجندا سلاکاره کميټه

د افغانستان د تشبثاتي اجنډا سلاکاره کمیټه، د افغانستان د سوداګرۍ د خونو ا و یوولسو افغان تشبثاتو یو موقتي ائتلاف ګڼل کیږي، چې د تشبثاتي چاپیریال د ودې او پرمختیا له پاره په ټول افغانستان کې کار کړل ورته ډیر په زړه پورې دي. دا ائتلاف په یوه سلاکار بهیر کې، د افغانستان د تشبثاتي ټولنې د یوه روښانه لیدلوري د ګډون په موخه جوړ شوی، تر څو د هغو اندیښنې تشخیص او پالیسي جوړوونکو ته د تشبثاتو د ملي اجنډا په توګه سمې لاربښوونې وړاندې کړي.

Kabul Carpet Production & Export Association

Afghan Women's Business Council

Kabul's Dry Fruits Association

Federation of Afghanistan Craftsmen Traders

Afghanistan Industrial Association

Afghanistan Ultrasound & Diagnostic Imaging Society

Afghanistan Builders Association

HEIK

AWBF
فدراسیون زنان تجارت پیشه افغانستان
Afghan Women's Business Federation

ACCI

Afghanistan Chamber Of Commerce & Industries

اتاق تجارت و صنایع افغانستان

دافغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

د افغانستان لپاره د تشبثاتو

ملي اجندا

د ۲۰۱۱ کال د مارچ ۲۷ مه

دموضوعاتو نوملړ:

الف. مخکینۍ خبری ۳

ب. سریزه ۵

ج. سپارښتنی ۹

د مالیي او تعرفي ریفورم ۹

الف. دمالیی پالیسي ۹

ب. د تعرفی ریفورم ۱۱

۲ د ځمکو نشتوالی او د تشبثاتو د ملکیتونو لپاره لوړه کرایه ۱۶

۳- د پورو نو نشتوالی او نوری بانکی سمونی ۲۰

۴- دسوداګریزو چارو لپاره آسانتیاوی ۲۵

۵- سخت قوانین، مقررات او اداره ۲۸

۶- د زیر بنا نشتوالی ۳۲

۷- د ځانګړیو سکتورونو سمونی ۳۵

الف. کرهنه ۳۵

ب. ساختمانی ځانګه ۳۷

ج. لاسي صنایع او د غالۍ او بدنی صنعت ۳۹

د. مننه او کور ودانی ۴۲

I. مخکینۍ خبرې

د تشبثاتو ملي آجنډا د ملاتړاو حمایت یوه وسیله ده، چې په دې هیواد کې د تشبثاتو د ټولنې له خوا د سوداګریز چاپیریال سمولو په موخه رامنځته شوې ده، تر څو ددې په ترڅ کې د تشبثاتو چارې په ښه توګه تر سره شي. د ملي تشبثاتو آجنډا ټول هغه خنډونه په ګوته کوي چې د تشبثاتي کړنو، اقتصادي پرمختیاوو او بوختیاوو د رامنځته کولو د پرمختګ مخه نیسي. دا آجنډا د تشبثاتي چارو پر وړاندې د خنډونو د هوارولو او د تشبثاتي وضعیت د ښه کولو له پاره د کوټلو پالیسو او همدارنګه د تقنیني او یا مقرراتي اصلاحاتو وړاندیز کوي. د تشبثاتو د ملي آجنډا یو مهم عنصر د همدې آجنډا د طرحه کولو په پروسه کې د تشبثاتي ټولنې فعاله ونډه او په موثره توګه له وړاندیزونو څخه د هغوی ملاتړ ګڼل کیږی. د تشبثاتو ملي اجندا په ټول هیواد کې متشبثینو ته د دې توان ورکوي چې په مخ کې پرتو ګواښونو او خپلو اساسي اړتیاوو ته په دیموکراتیکه توګه د حل لارې ولټوي . نوموړې آجنډا د یوه داسې میکانیزم وړاندیز کوي، چې د هغې په واسطه د پارلمان له غړیو او همدارنګه د اړوندو وزارتونو کارکوونکو سره اړیکی ټینګیدلی شي ، تر څو د هغوی پام هغو خنډونو ته واړول شي، چې د هیواد د تشبثاتي چارو په لاره کې پراته دي، او د شته خنډونو د هوارولو له پاره د معقولو اصلاحاتو په برخه کی د هغوی ملاتړ تر لاسه شي.

دغه آجنډا د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو خونو، چې په هیواد کې یوه لویه ملي سوداګریزه خونه ده او د ۱۱ نورو تشبثاتي ټولنو د مشارکت په پایله کې منځ ته راغلې ده د متشبثو ښځو په ګډون د افغانستان د رسمي اقتصادي سکتورونو څخه استازیتوب کوي (د ائتلاف د غړیو نوملړ او ورسره د هرې اړوندې ګډونوالې ټولنې ځانګړتیاوې له الف سره ضمیمه دي) یوه سلاکاره کمیټه رامنځته او د ۱۱ ټولنو د استازو په لرلو سره د سوداګریزو او صنایعو خونو له خوا رهبري کیږي. دې سلاکارې کمیټې ته دنده سپارل شوې وه تر څو د تشبثاتو دملي اجنډا په برخه کې لارښوونه، د دې اجنډا د برابرولو له بهیر څخه څارنه او همدارنګه د تشبثاتو د ملي آجنډا په وروستي رپوټ کې ټول راغلي وړاندیزونه تائید کړي.

دا چې آیا د تشبثاتو ملي آجنډا د ټولو افغان تشبثاتو نظریات رانغاړي او کنه؟ په دې هکله د ډاډګیرنې تر لاسه کولو له پاره سلاکارې کمیټې د ۲۰۱۰ میلادی کال د نومبر د ۲ او ډسمبر د ۲۸ تر منځ د تشبثاتو د ملي اجنډا اړوندې پنځه غونډې راوبللې. یادې شوې غونډې له ۱۳۰۰ څخه د زیاتو ګډونوالو په لرلو سره د کابل، جلال آباد، مزار شریف، هرات او کندهار ښارونو کې تر سره شوې. د دې ټولو

غونډو په بهیر کې د ګډونوالو له خوا ډېرې تودې خبرې اترې وشوې. د هرې غونډې په بهیر کې، ګډونوال په هغو سکتوري کمېټو وویشل شول چې د دوی په سیمو کې ډېر دود وو. یادو شوو سکتوري کمېټو ته دنده وسپارل شوه تر څو هغه ټاکلي موضوعات (خنډونه) په ګوته کړي چې د دوی په سیمو کې په غوره تشبثاتي چاپېریال منفي اغیزه کوي، او همدارنګه د دې خنډونو د هوارې له پاره د یوې ټاکلې پالیسۍ په هکله وړاندیزونه وکړي.

تر ډېره بریده دغه وړاندیزونه هغه مسایل حل کوي چې په ټولیزه توګه په ډېرو سیمو کې په ټولو سکتورونو بده اغیزه لري. ځینې یاد شوي موضوعات کیدای شي په یو شمیر مشخصو او ټاکلو تشبثاتي سکتورونو باندې ناوړه اغیزه ولري او یا په بله وینا یوازې د ځینو ټاکلو سیمو په برخه کې رښتینی وي چې دا خبره په نوموړو برخو کې ډېرې ناوړه پایلې هم له ځان سره لري. د تشبثاتو د ملي اجندا په وروستي رپوټ کې، سلاکارې کمېټې ډېره پاملرنه کړې چې راټول شوي موضوعات د تشبثاتي ټولنې د تمرکز د پراخو او بنسټیزو برخو په څیر وښیي، په پای کې د تشبثاتي ټولنې مسولیت دی چې د یادو شوو وړاندیزونو په هکله له اړوندو دولتي چارواکو سره نیغ په نیغه خبرې وکړي او د تطبیق له پاره یې وهڅوي، همدارنګه دا کمیټه باید ځان په دې ډاډه کړي، چې ټول عمده سکتورونه او د افغانستان هره سیمه پکې استازې لري او د هغو وړاندیزونو له تطبیق څخه څارنه کوي، چې د افغانستان د تشبثاتو په ملي آجنډا کې یې یادونه شوې ده.

په ډېره خواشینۍ سره باید ووایو، چې د بیلابیلو لاملونو له کبله د یو شمیر متشبثینو ځینې مهم موضوعات په دې رپوټ کې نه دي راغلي، مګر ډاډه یو، چې په راتلونکي کې به داسې فرصتونه ترلاسه شي، چې دا ستونزې تر پوښښ لاندې ونیسي.

دې واقعیت ته په کتو سره چې ګډونوال به دا درک کړي چې د ټولو هغو وړاندیزونو تطبیق چې په دې سند کې راټول شوي ډېر ناشوني دي، خو موږ باوري یو چې دغه مطرح شوي موضوعات د پالیسیو له لوړو لومړیتوبونه څخه استازیتوب کوي چې کیدای شي زموږ حکومت همدا اوس په بیا بیا ورته پاملرنه وکړي. دغه وړاندیزونه په ټول حکومت کې د چارواکو جدي پاملرنې ، تعهد او د چارواکو له خوا بیړنیو ممکنه اقداماتو ته اړتیا لري.

II. سریزه

په داسې حال کې چې په ټولیزه توګه د افغانستان د اقتصادي ودې کچه د طالبانو د رژیم له راپرزیدو څخه را په دې خوا ډیره لوړه شوې ده مګر د دې اقتصادي ودې په کچه په ټولو صنعتي سکتورونو کې په پراخه توګه کار نه دی شوی او یا د خلکو له خوا په پوره توګه نه ده محسوسه شوې. زیاتره بالغ افغانان له بې روزګارۍ څخه ځوریږي او یا په غیر مسلکي کړنو بوخت دي، څرګنده ده چې د هیواد د وګړو لویه برخه ځوانان جوړوي چې په نژدې راتلونکي کې به د دندې موندلو ته اړتیا ومومي. دا خبره اړینه ده چې د هیواد د اقتصاد پرمختیا باید په پوره توګه په حرکت کې وي تر څو د افغانستان د خلکو د اقتصادي ودې، دندو او معیشت د تامین هغه فرصتونه وزیږوي چې ورته اړتیا ده.

ډیرې داسې ننګونې شته چې د افغانستان د اقتصاد د ځواکمنې پرمختیا مخنیوی کوي چې یو شمیر یې د تشبثاتو په دغې ملي آجنډا کې مطرح شوي دي.

د نهو وروستیو کلونو په ترڅ کې د افغانستان حکومت یو لړ داسې ریفورمونه تصویب کړې دي چې هم یې د کورني صنعت او هم د بهرنۍ پانګې اچونې په برخه کې د تشبثاتو وضعه ښه کړې ده. د افغانستان تشبثاتي چاپیریال د نړۍ یو له ډیرو ستونزمنو، غیرنورمالو او خطرناکو تشبثاتي چاپیریالونو څخه دی. د بیلګې په توګه، د افغانستان د ۲۰۱۱ میلادي کال له پاره د نړیوال بانک د تشبثاتي کړنو وروستي شاخصونه د هیوادونو ډلبندي، له ۱۶۷ څخه ۱۸۳ ښیي، چې دغه ډلبندي په پای کې درې معیارونه رانغاړي (د پانګوالو ساتنه، د پولو په امتداد سوداګري او د یوه تشبث تړل)

که څه هم په افغانستان کې متشبثین د تشبثاتي وضعې سروې ته اړتیا نه لري تر څو دا معلومه کړي چې په افغانستان کې د سوداګرۍ چاپیریال څومره ستونزمن دی، ځکه دوی په خپله هره ورځ د ډیرو بدلونونو لیدونکي دي، مګر دغه د تشبثاتو ملي آجنډا، موږ او افغان تشبثاتي ټولنه په دې برلاسي کوي، چې د هغو ننګونو یادونه وکړو چې د تشبثاتو د تر سره کولو په وخت کې ورسره مخ کیږو او له حکومت څخه د پالیسیو د بدلون غوښتنه وکړو.

د دغې تشبثاتي ملي اجنډا مهمې موخې په لاندې ډول دي:

- له ټولو مهمو سوداګريزو سکتورونو څخه د متشبثينو او متشبثو ټولنو د پراخ ګډون جلبول چې په عامه پاليسيو کې د بدلون وړانديز وکړي تر څو دا کار په افغانستان کې د يوه مطلوب تشبثاتي چاپيريال د رامينځته کيدا لامل وګرزي.
- د يوه قانوني او تنظيموونکي چاپيريال رامنځته کول، چې په مثبته توګه به د خصوصي سکتور د عناصرو د بيرني ودی او پرمختګ په برخه کې مرستندويه واقع شي او د سوداګرئ د غوړيدو، اقتصادي پرمختيا او د بوختياوو د رامينځته کولوله پاره ډيره ښه زمينه برابره کړي.
- په پاليسئ کې د دغو بدلونونو له پاره د يوه قوي منطق وړاندې کول او هغه په داسې ډول ښودل، چې څنګه د پانګې اچونې، تشبث رامنځته کولو او اقتصادي ودې ، چې ټول افغانان ترينه ګټه واخلي او همدارنګه د پايداره او وړاندوينې وړ فرصتونو سبب شي.

دې موخو ته د رسيدو له پاره، د تشبثاتو ملي آجنډا د پاليسئ يو لړ داسې وړانديزونه کوي چې د افغانستان د تشبثاتي چاپيريال سره تړاو لري، او کولای شي چې د سوداګرئ او تشبث د پرمختيا په مخ کې پرتو خنډونو په له مينځه وړلو کې مرسته وکړي. په ځانګړې توګه د تشبثاتو ملي اجنډا په لاندې مهمو برخو کې وړانديزونه کوي:

- ماليه او د تعرفې ريفورم
- د ځمکو نشتوالی او د تشبثاتو د ملکيتونو لپاره لوړه کرايه
- د پورونو نشتوالی او نورې بانکي سمونې
- د سوداګريزو چارو لپاره آسانتياوې
- سيالي او انحصار
- د نه زغم وړ قوانين، مقررات او اداره
- زيربنا
- د ځانګړيو سکتورونو سمونه

په داسې حال کې چې، په دې برخو کې د پاليسئ ځانګړي وړانديزونه به په راتلونکو څپرکيو کې روښانه شي، مګر يو لړ د پام وړ موضوعات شته، چې په روښانه توګه په تشبثاتي چاپيريال باندې اغيزه کوي، چې د پاليسئ له ټاکليو وړانديزونو يا قانوني تعديلاتو سره تړاو نه لري. مګر بيا هم يوې جدي پاملرنې او توجه ته اړتيا لري.

په لومړي سر کې نا امني، چې د افغان تشبثاتي ټولنې د ټولو سکتورونو يوه مهمه انديښنه ګڼل کيږي، تر اوسه د يوې سترې انديښنې په توګه پاتې ده. د مالونو او ساختماني موادو وړل راوړل ډير زيات خطرناک او ستونزمن شوی دی. د تيرو څو

کلونو په ترځ کې په سلګونو متشبثین تښتول شوي دي چې ځینې یې د پیسو په بدل کې خوشې او ځینې یې ډیر په ساده توګه وژل شوي دي. دې نا امنۍ د هغه ښځینه طبقې لپاره هم ډیرې ستونزې را ولاړې کړې چې تشبثات رهبري کوي او یا د خپلې کورنۍ د پالنې لپاره په اقتصادي چارو باندې بوختې دي. د ویرې، تهدید او د جنسي ځورونو بیلابیلو ډولونو د سوداګرۍ او د اقتصادي پراختیا په چارو کې د ښځو په ګډون باندې ډیره ناوړه اغیزه کړې.

تشبثاتي ټولنه نه شي کولی په مستقیمه توګه حکومت او امنیتي ځواکونو ته دا موضوع ډیکټه او یا امر ورته وکړي چې څنګه د اقتصادي او سوداګریزو چارو له پاره په ښه توګه امنیتي وضعیت رامینځته کړي، مګر هغو چې د افغان تشبثاتي اجنډا په بیلابیلو غونډو کې یې ګډون کړی په وار وار ټینګار کړی چې د دوی په سیمو کې شخړو او جنایي پیښو په تشبثاتي چاپیریال باندې منفي اغیزه کړې. له دې کبله چې د افغانستان په پرمختګ کې اقتصادي وده او د کار رامینځته کول ډیر مهم دي متشبثین له حکومت څخه غواړي چې د سوداګریو او تشبثاتو د ساتنې په برخه کې ضروري ګامونه واخلي او همدارنګه د تشبث د مخکې بیولو له پاره امنیتي چاپیریال یقیني کړي.

او په دویم قدم کې، افغانستان لکه چې له پخوا څخه یو داسې ملت ښودل شوی دی، چې د اداري فساد پراخو ستونزو ځپلی دی. په دې هکله په ځو وروستیو کلونو کې د خصوصي متشبثینو نړیوال مرکز له خوا د افغانستان لپاره د ۲۰۱۰ کال تشبثاتي سروې په ګډون، ډیرې نورې سروې ګانې هم تر سره شوې، او د یاد شوي مرکز سروې په روښانه توګه وښودله، چې دا ستونزه څومره پیچلې ده. دلته د یوې ټاکلې سروې پایلې ذکر کوو چې تاسو ته به مفصل معلومات وړاندې کړي:

د نړیوال شفافیت یا Transparency International د ۲۰۱۰ کال د راپور پر بنسټ، افغانستان په ټوله نړۍ کې دویم هیواد دی چې د لوړ اداري فسار په منګولو کې راګیر دی. دا د ډیرې اندیښنې وړ خبره ده چې باید حکومت د دې ستونزې د حل لپاره جدي ګامونه پورته کړي. د دې جرم له مرتکبینو سره د اداري فساد سرچینې او وسیلې زیاتې دي، مګر د تشبثاتو دغه ملي آجنډا په ځانګړې توګه د اداري فساد وړاندې کولو لپاره نه ده رامینځته شوې؛ خو سره له دې هم، په دې ډاډه یو، چې زیاتره هغه سمونې چې زموږ پالیسۍ یې رانغاړي، په هیواد کې به د اداري فساد کچې په راټیټولو کې اغیزمنه ونډه ولوبوي.

دا څرګنده ده چې له حده زیاته بیروکراسی (کاغذپراني) د یوه تلپاتي اداري فساد چاپیریال برابروي. د یوه تشبث د پیل لپاره له د زیاتو پاڼو او اداري کړندودونو شته والی او همدارنګه له ډیرو دولتي چارواکو سره اړیکې په خپله د اداري فساد د

فرصتونو زيږنده کيدای شي. برسيره پر دې په افغانستان کې د کړکيچنو او شکمنو مالياتو وړاندې کول هم، متشبثينو اوحکومتی چارواکو ته دا انګيزه ورکوي، چې له اداري فساد سره د مبارزې سيستم جوړ کړي.

موږ په رښتيني توګه په دې باوري يو هغه وړانديزونه چې د تشبثاتو په ملي آجنډا کې ځای پر ځای شوې د پخوا په څير د فساد د کچې په راټيټولو کې مرسته کوي خو په يقيني توګه نه شي کولی اداري فساد له بيخه ورک کړي. ځينې نورې ساحې هم شته چې د قانون د تنفيذ د چارواکو په ګډون حکومتي فعالين په کې په فساد ککړ دي.

د بيلګې په توګه، د پوليسو سرتيري په وار وار د بارونو ډکې لارۍ د پيسو اخيستلو په موخه دروي او همدارنګه د خپلو خپلوانو د پاللو دود او په حکومتي پستونو باندې د واسطې او شخصي اړيکو له لارې په کار ګمارنه، په خپل ذات کې اداري فساد ګڼل کيږي. تر هغه وخته پورې چې همدا او يا د اداري فساد هر ډول موضوعات حل او يا لږ تر لږه خپلې وروستي کچې ته راټيټ نه شي؛ نو په افغانستان کې د تشبثاتو وضعيت هيڅ کله هم خپل ځواکمن حالت ته نه شي رسيدلی. حتی د تشبثاتو په دغې ملي آجنډا کې د اداري فساد د حل په برخه کې راغلي لارښووني هم نه شي کولی په ټوليزه توګه د دې خطرناکې ستونزې درملنه وکړي.

په پای کې د افغانستان زياتره متشبثين ، د تشبثاتي فعاليتونو په هکله، لکه، تشبثاتي پلانونه، داوطلبی، تړونونه، تخنيکي او مالي اړتياوې، تفاهمنامې، Joint Venture يا ګډ پروګرامونه او داسې نورو په هکله پوره پوهه او مهارتونه نه لري. حتي د پرمختيا په موخه، چې د ډالرو کوم بهير افغانستان ته راروان دی، زياتره افغاني متشبثين د دې کار د ښه پر مخ بيولو له پاره ظرفيت نه لري. افغان حکومت او تمويلوونکې ټولنه بايد د متشبثو ټولنو سره په هيواد کې د زده کړې او ټريننګ پروګرامونو په لاره واچوي او د افغان متشبثينو ظرفيت لوړ کړي تر څو نه يوازې د حکومتي او تمويلوونکو هيوادونو د تړونونو د لاسته راوړلو لپاره سيالي وکړي بلکې د بهرنی پانګې اچونې او مشارکت لپاره هم سيالي وکړي.

III. سپارښتنې

۱. د مالیي او تعرفې ریفورم

الف: د مالیاتو پالیسي

څو کاله مخکې د مالیې وزارت یوه کمیټه وګمارله تر څو د هغو مالیو مخه و نیسي چې په ځورونکو او غیر قانوني ډول اخیستل کیږي، د دې کمیټې د وینا پر بنسټ، دوی وتوانیده چې شاوخوا ۳۰ دا ډول غیر قانوني مالیات وپیژني او د مخنیوي له پاره یې وړاندیزونه وکړي. تر هغه ځایه چې موږ خبر یو، تر اوسه پورې د دې ډول ستونزو د له مینځه وړلو له پاره هیڅ اقدام نه دی تر سره شوی.

د لومړي ګام په توګه موږ د مالیې له وزارت څخه غوښتنه کوو چې د نوموړې کمیټې د پلټنو پایلو ته جدي پاملرنه وکړي او د دې ډول غیر قانوني مالیاتو د له منځه وړلو له پاره د نوموړې کمیټې وړاندیزونو ته عملي بڼه ورکړي، د دې له پاره چې دا مالیات کومې ګټورې موخې نه لري او د اداري فساد د مینځته راتلو لامل ګرزي.

یا په بله وینا د مالیې د پالیسی اړوندي بنسټیزې پوښتنې یوه بله موضوع هم وړاندې کوي، هغه دا چې، د افغانستان متشبثات د مالیې د یوه داسې پیچلي سیستم سره، مخ دي، چې په لوړه کچه بیلابیل مالیات رانغاړي.

د ډیرو متشبثینو د وینا له مخې، د حقیقي لازمي مالیاتو ټاکنه او حتی د هغو مالیاتو ورکړه، چې باید ادا شي، یو ډیر پیچلی بهیر دی. برسیره پر دې، د افغانستان مالیاتی سیستم نه یوازې بیخي پیچلی او سرخوږوونکی دی، بلکې د نه وړاندوینې وړ او له کچې زیات هم اټکل کیږي. د یادو شوو څرګندونو سر سم، حتی د مالیاتو ورکړه یو پیچلی بهیر ګڼل کیږي. په افغانستان کې د مالیاتي فورمو برابرول ډیر ستونزمن دي . دا ډول چاپیریال، اداري فساد ته له پخوا څخه زیاته زمینه برابره کړې ده.

په حقیقت کې، د مالیاتو اړوند هغه ګډ شکایت، چې د تشبثاتو د ملي اجنډا په سیمه ییزو ناستو کې یادونه ترې شوې، هغه د مالیو د ټولولو چارواکو ته د صورت الحساب بلانس د تحویل بهیر، چې نوموړي چارواکي د دې په واسطه د تشبثاتو له پاره الزامي مالیې ته حساب کوي. په دې برخه کې بې شمیره اندیښنې وړاندې شوې دي. خلکو شکایت کاوه، چې قواعد پیچلي دي او په غالب ګومان د مناسبو فورمو نشتوالی تر سترګو کیږي.د دې مانا دا ده، چې د واقعي قوانینو په هکله لږ پوهاوی موجود دی ،او هم هغه لارښودونه چې د فورمو ډکولو په هکله خلکو ته لارښونه کوي، په آسانه

توګه د پوهاوي وړ نه دي او د اړونده پروسې په هکله پوهاوی شتون نه لري. . برسيره پر دې، د تکره او وړ محاسبينو شتون هم محدود دی، چې وکولی شي، له خلکو سره د فورمو په برابرولو کې مرسته وکړي.

بله مسله، هغه وخت چې خلک خپلې څرګندونې(د خپلو عوايدو د بيان پاڼه) مستوفيت ته ليږي(د بيلګې په توګه، د ماليې چارواکي) د اداري فساد له پاره پراخه فرصتونه لري . په غالب ګومان چاروکي، د الزامي ماليې د اندازې د کچې راټيټولو، مخنيوي او يا په هغو بيانونو کې د لاسوهنې لپاره، چې مالياتي چارواکو دمخه ثبت کړي رشوت اخلي.

خلک په غالب ګومان داسې احساس کوي، په سرحد کې ګمرکي چارواکو ته د پخوانيو تشبثاتو د مالياتو د رسيداتو او ځينې نورو مشروع او غير رسمي مالياتو په ګډون، د کال په ترڅ کې، په ډيرو نورو برخو کې هم پر عوايدو باندې ماليات ورکوي. دوی زياتره داسې فکر کوي، چې دغه ماليات د واجب الادا مالياتو په څير نه دي، لکه څنګه چې د مالياتو په قانون کې اړينه ګڼل شوې. نو ځکه، دوی احساس کوي، چې په ټوليزه توګه، ماليات درانه، له کچې زيات او غيرمنصفانه دي.

زياتره متشبثين په دې اند دي، چې د بلانس د صورت حساب بهير بايد بيخي له مينځه لاړ شي. ځينې نور په دې باور دي، چې په چارواکو بايد ټينګار وشي، چې د صورت الحساب او کاري کړندودونو برابرول بايد خلص شي. لږ تر لږه بايد د هغه اداري فساد د له منځه وړلو له پاره هڅې وشي، چې د متشبثينو او مستوفيت د کاري اړيکو په سبب رامنځته کيږي. او همدارنګه ډاډ تر لاسه شي، چې تشبثات د بيلابيلو مالياتو د ورکړې په برخه کې امتياز تر لاسه کوي او په ټوليزه توګه د غير منصفانه او اضافي پانګې له ورکړې سره نه مخ کيږي.

اوسمهال موږ د تشبثاتي ټولنې ګډونوال داسې احساس کوو، چې د صورت الحساب د بلانس سيستم د منطقي اصلاحاتو د فعالولو په موخه اعتبار، روڼتيا او د مالياتي چارواکو په بيوروکراسي کې ځواب ورکونه نشته دي. موږ د ماليې په محترم وزارت او د ماليې نورو اړوندو ارګانونو ټينګار کوو، چې تر څو د مفسدينو د فعاليتونو او تمثيلونو د منځه وړلو له پاره د اداري اصلاحاتو پروګرامونه تطبيق کړي او اړوند کړندودونه لنډ او په پايله کې ټوله پروسه رڼه کړي.

تر هغه وخته پورې چې دا ډول ريفورمونه تطبيق نه شي، داسې وړانديز کيږي، سره له دې، چې وارداتي ماليه راټوليږي، مګر د عوايدو د صورت الحساب د اړتيا او د تشبثاتو د زيان په بدل کې په ټولو واردو شوو مالونو باندې يوه ثابته ماليه وضع شي. که څه هم داسې يو سيستم منصفانه نه دی، مګر د هغو ټولو خنډونو مخه نيسي، چې د

مالياتو ټولولو د چاروا‌کو له خوا رامنځته کيږي. که چيرې يوه داسې فضا رامنځته کړو، چې په سيستم کې روڼتيا، ټيټه کچه اداري فساد او له ډاډ څخه ډک سيستم جوړ او د اداري ساده والي په برخه کې ګامونه پورته شي، نو تشبثاتي ټولنه به دې ته چمتو وي، چې مالياتي سيستم د صورت الحساب له بلانس سره سم ومني او په افغانستان کې د يوه جامع مالياتي سيستم په هکله هراړخيزې خبرې وکړي.

تشبثاتي ټولنه د نويو شرکتونو د رامينځته کيدو په موخه، يو ځل بيا، هرو مرو د (ماليا‌تو د موقت معافيت) د رامنځته کيدو اړتيا محسوسوي. د دې له پاره چې د مالياتو موقت معافيت، نوي شرکتونه د کار په لومړيو کلونو کې د لازمي ماليې له ورکړې څخه ژغوري، چې دا د طالبانو د پخواني حکومت په وخت کې د اجرا وړ وو. دغه معافيت بيا وروسته د پانګې اچونې د مالياتو د پراختيا د نوي رژيم د لاربښوونو په واسطه له منځه لاړ. د بين المللي وجهي صندوق(IMF) له ټينګار وروسته، د افغانستان حکومت د مالياتو موقت معافيت بدل کړ. چې پر عوايدو باندې د مالياتو قانون په ۴۲ او ۴۷ ماده کې روښانه دي، چې د سرمايې د زيان له پاره يو لړ عملي قواعد وضع کيدو ته اجازه ورکوي، چې دا کار په تشبثاتو کې د پانګې اچونې بهير ګړندی کوي.

د تشبثاتو د ملي اجنډا په سيمه ييزو غونډو کې زياتره متشبثينو په افغانستان کې د نويو بشپړو تشبثاتو د نه رامنځته کيدو په برخه کې خپلې اندېښنې څرګندې کړې. ګډونوالو په وار وار پر دې موضوع ټينګار کاوه چې د افغانستان اساسي قانون د حکومت ملاتړ ته اړتيا لري تر څو له کورنيو صنايعو څخه ساتنه او ملاتړ وکړي. دوی له حکومت څخه وغوښتل تر څو ددې مسلې په څنګ کې، د هغو مناسبو سوداګريزو پاليسيو او تعرفو له لارې چې د داخلي توليداتو لپاره طرح شوې، مخکې لاړ شي. د نويو تشبثاتو د مطلوبو مالياتي معاملاتو په ګډون، يوازې د افغان تشبثاتو ساتنه، چې تر اوسه فعاليت لري، بسنه نه کوي؛ بلکې د نويو تشبثاتو منځته راتلو ته هم اړتيا ليدل کيږي. حکومت بايد د نويو تشبثاتو لپاره موقتا له دوو نه تر پنځو کلونو پورې ماليات معاف کړي.

ب: د تعرفې ريفورم:

په افغانستان کې، د تعرفو پاليسي د تشبثاتو د ټولنې په چوکاټ کې د خبرو اترو لامل ګرزيدلې ده. يوه بنسټيزه پوښتنه، چې هغې ته بايد ځواب وويل شي دا ده، چې آيا د تعرفو د پاليسۍ لومړنی مقصد بايد شرکتونه وساتي يا افغانستان ته د سوداګريز خوځنده فعاليتونو د مرکز په توګه پراختيا ورکړي؟ په دې مرحله کې، د تشبثاتو د ټولنې تر منځ داسې پريکړه شوې، چې د تعرفو پاليسي بايد کورني پيداوار وساتي او د سوداګرۍ او صنايعو وزارت او افغان سوداګريو او صنايعو خونو د لاربښوونو سره

همغاړې وي. د تعرفې پالیسي باید د سیمه ییزو پیداوارو ملاتړې او د سوداګرۍ او صنایعو او همدارنګه د افغان سوداګرۍ او صنایعو خونو له لاربښوونو سره اړخ ولګوي.

د تعرفو پالیسي باید د سیمه ییزو پیداوارو پر بنسټ رامینځته شي. په ټولیزه توګه، په دې خبره هم هوکړه وشوه، چې د ګمرکي تعرفو پالیسي باید د سیمه ییزو پیداوارو د ملاتړ پر بنسټ رامینځته شي. د بیلګې په توګه، د هغو واردو شوو مالونو تعرفه، چې د ننه هم تولیدیږي، باید لوړه شي، په دې توګه، باید د ماشینونو، اومو موادو او درملو تعرفه صفر ته نژدې شي. د ولسمشرۍ د ۲۰۰۶ کال د اکتوبر د ۱۸ د نهمې ګڼې فرمان (له پنځو څخه د زیاتو کلونو) سره سره، چې د سپنسي (تار) پر ټولو ډولونو باندې وارداتي ګمرک معاف او په هغو خامو او نیمه خامو موادو، چې کورني صنایع ورته اړتیا لري، ورودي ګمرک کم کړي. خو بیا هم دا کړندود ډیر مخشوش کوونکی او د هغو خلکو له پاره، چې ګټه ترې اخلي ډیر پیچلی او دروند دی. په ځینو مواردو کې، حتی څه وخت چې، قانوني کمپنۍ د دې جبران غوښتنه کوي، دوی هیڅکله هغه نه شي، تر لاسه کولی.

په پایله کې دولت باید په دې هکله قاطع پریکړه وکړي، چې ایا د افغانستان دولت د کار او صنعت له پلوه په خپل ځان بسیا شي او یا یو سوداګریز هیواد پاتې شي. دا یو لومړیتوب دی، د دې له پاره چې په اوسنیو شرایطو کې د تعرفو داسې پالیسي پیدا شي، چې دواړه مقصدونه په کې ونغښتل شي. له دې امله، د تعرفې هره پالیسي کولی شي، چې په راتلونکي کې د هیواد پرمختګ او پرمختیا ته په انفرادي توګه خوځښت ورکړي. ټیټې تعرفې د بهرنیو ارزانه محصولاتو د وارداتو سبب کیږي، چې زیاتره له دې واردو شوو محصولاتو به بیا ځلې په غیر قانوني توګه ګاونډیو هیوادونو ته صادر شي. د دې بهیر د درولو له پاره، زموږ ګاونډیو هیوادونو په ځانګړې توګه پاکستان د غچ اخیستلو په موخه له خپلې خاورې څخه د افغانستان د مالونو د لیږد را لیږد په لاره کې خنډونه جوړوي. له دې سره په پرتله، لوړې تعرفې د کورنیو صنایعو د هڅونې لامل او سوداګریز اړوند فعالیتونه راټیټوي.

اوسمهال، د سوداګرۍ عمده برخه د یو څو محدودو کورنیو په منګولو کې ده. چې دا په خپل ذات کې د یوې پراخه واسطې له پاره، د ټولې سوداګرۍ ګټه، د سوداګرو کورنیو په دایرو پورې منحصر کوي. په هر صورت، یو د ودې پر حال کې، کورنی صنعت کولی شي، د سلګونو او زرګونو کورنیو له پاره معیشت چمتو کړي.

د تعرفې د نرخونو په هکله باید ووایو، چې د مالیې وزارت له پخوا نه هیواد ته د سوداګریزو مالونو او یوې مناسبې تعرفې چې په دې مالونو لګول کیږي، د ډلبندۍ په هکله په دوراني بیا کتنو کې د سوداګرۍ او صنایعو خونه هم شامله کړې ده. موږ

پوهیږو چې د دغه موضوعاتو واک د مالیې له محترم وزارت سره دی، چې د پارلمان له منظورۍ پرته د دې موضوعاتو په هکله په یو اړخیزه توګه پریکړه وکړي. نو لدې کبله، موږ سپارښتنه کوو، چې سکتوري ټولنې د سوداګرۍ او صنایعو له خونې سره په ګډه کار وکړي، تر څو هغه ځانګړې سوداګریز مالونه او مواد چې د بیا کتنې وړ دي او د سوداګرۍ او صنایعو خونه د مالیې له وزارت سره پر دې کار وکړي، چې هغه لارې پیدا کړي، تر څو پدې شیانو تعرفه راکمه کړي. موږ همدارنګه سپارښتنه کوو، چې دا د یو دوامداره نوښت په توګه وساتل شي.

مالیه او د تعرفې ریفورم		
اوسنی حالت	وړاندیز شوي بدلونونه	منطق او دلیل
د مالیې وزارت یو کمیسیون رامینځته کړی، تر څو هغه غیر قانوني او ځوروونکې مالیې چې مشروعیت او قانونیت نه لري معلومې کړي. دا په داسې حال کې ده، چې نوموړي کمیسیون ۳۰ ډوله داسې مالیې تر اوسه پورې پیژندلې دي. مګر تر اوسه یې د له مینځه وړلو په برخه کې هیڅ اقدام نه دی تر سره شوی.	د مالیې وزارت باید د اړوند کمیسیون له خوا پیژندل شوې، غیر قانوني او ځوروونکو مالیاتو د له منځه وړلو په برخه کې بیړني ګامونه او چټ کړي.	اوسمهال په افغانستان کې تشبثات د درنو مالیاتو له ورکړې سره مخ دي، چې دا په دوی باندې په مالي او اداري برخه کې درانه فشارونه تحمیلوي. د اضافي او ځورونکې مالیاتو شته والی هیڅ قانوني او منطقي دلیل نه لري. دا کار یوازې د تشبثاتو د پیل او تامین په برخه کې ستونزې راولاړوي.
ډیر داسې مالیات شته چې ارزونه، د دوسیه بندۍ درج او د کړندودونو راټولول یې پیچلي او همدارنګه له کچې زیاته بیروکراسي هم تر سترګو کیږي، چې دا په خپله پراخه اداري فساد ته لاره هواروي.	د مالیاتو د قانون لنډول، د محاسبې له پاره د پروسې ساده کول، د فورمو ډکول او د مالیاتو ورکړه او همدارنګه سیستم ته د کمې بیروکراسۍ او زیاتې روڼتیا معرفي کول. د داسې لاربښودونو رامینځته کول، چې له متشبثینو سره مرسته وکړي، تر څو په دې وپوهیږي، چې څه ډول مالیات په دوی باندې واجب الادا دي او په څه توګه یې باید	په دې کار سره، د تشبثاتو په برخه کې درانه اداري بارونه کمیږي او د اداري فساد مخه نیول کیږي.

	نوموړي مالیات ورکړي.	
د مالیاتو د قانون ۷۵ ماده د بلانس د صورت الحساب سیستم په تشبثاتو باندې د درنو اداري او مالي بارونو د رامینځته کیدو لامل ګرزیدلي دي، چې دا په خپله د تشبث د پرمختیا په مخ کې خنډ ګرزي. په داسې حال کې چې متشبثین له مالیاتي چارواکو سره معامله او سروکار ولري، دا کار په خپله اداري فساد ته لاره برابروي.	د مالیاتو قانون باید تجدید نظر شي، په ځانګړې توګه د مالیاتو قانون ۷۵ ماده او د بلانس صورت الحساب. په هر حال، تر هغه پورې چې مهم اداري ریفورمونه تطبیقیږي او همدارنګه داسې مالیاتي رژیم رامنځته کیږي، چې روڼ، منصفانه او د باور وړ وي، د تشبثاتو ټولنه په دې باور ده، چې د بلانس د صورت الحساب څخه ګټه اخیستنه دې ودرول شي او په ځای یې دې، د واردو شوو مالونو له پاره د یوه ثابت مالیاتي سیستم څخه ګټه واخیستل شي.	اوسنی سیستم د تشبثاتو له پاره مناسب نه ګڼل کیږي. اوسنی سیستم خپل سرى او دروند دى. تشبثات اوسمهال د واجب الادا مالیاتو له څرنګوالي څخه ډاډمن نه دي او یا دا چې، وروسته د نهایي مالیاتو د ارزونې له برابرولو څخه، د مالیاتو د ورکړې له پاره پور اخلي او کنه؟ دا چاپیریال کولی شي، د مالیاتي چارواکو او تشبثاتو تر منځ په معاملاتو کې فساد لا وغزوي. دا به ښه وي، چې د وړاندوینې وړ ثابت مالیاتي سیستم شتون ولري. حتي که منصفانه هم نه وي، تشبثات به لږ تر لږه دا درک کړي، چې د څه شي غوښتنه کوي او د درنو اجراآتو په برخه کې لږ مسوول وي.
د نویو تشبثاتو رامنځته کیدل په ټیټه کچه کې دي. څرنګه چې ډیرى اوسني متشبثات ورک شوي او یا هم له ډیرو ستونزو سره خپل کار ته دوام ورکوي. د نویو تشبثاتو رامنځته کیدو له پاره ښو انګیزو ته اړتیا لیدل کیږي.	حکومت باید نویو شرکتونو ته موقتي مالیات بیا معرفي کړي او له تشبثاتو او تشبثاتي ټولنو سره د مناسب وخت لکه موقتي مالیات، په سکتورونو کې تحمیل شوي محدودیتونه، د تشبث حجم او نورو فکتورونو باندې بحث او خبرې اترې وکړي.	د تشبث وده، په سوداګریزو چارو کې ډیروالی او د کار د زمینې برابرول د افغانستان په اقتصادي او سیاسي چارو کې د پراختیا اصلي بریا ګڼل کیږي. اوسمهال د نویو تشبثاتو پیل ډیر کم او پڅ بریښي. حکومت باید د نویو تشبثاتو له پاره د انګیزو په رامینځته کولو کې ګام پورته کړي، تر څو شرکتونه وکولی شي، احتمالي خطرونه د نوي تشبث په پیل کې قبول کړي.
په ټولیزه توګه د تعرفې پالیسي داسې نه ده طرحه شوې، چې کورنیو	د تعرفې په پالیسي باید له سره کتنه وشي، تر څو ډاډمن شو، چې د کورنیو صنایعو په مینځ کې داسې	افغانستان اړ دی، چې داخلي صنایعو ته داسې پرمختګ ورکړي، چې د نورو هیوادونو د

تولیداتو ته وده او ترې ساتنه وکړي، کوم چې د افغانستان په اساسي قانون کې اړینه بلل شوې او د افغانستان د اوسني حکومت روښانه پالیسي ده.	تعادل برقرار شي، چې د مستهلکینو او متشبثینو له پاره د هغو مالونو چې ورته اړتیا لري، د کموالي سبب نه شي.	سوداګریزو مالونو مرکز ونه ګرزي، په افغانستان کې سوداګریز سکتور د یو شمیر کوچنیو ځواکمنو کورنیو لخوا کنټرولیږي، په داسې حال کې، چې د کورنیو صنایعو پرمختګ د زرګونو افغانانو، څوک چې د دندې، ښه ژوندانه او سوکالۍ په لټه کې دي، د کار زمینه به ورته برابره کړي.
هغه خام مواد او نور اجناس چې افغاني شرکتونه ورته اړتیا لري، د هغوی د لوړوالي یو لامل په دې محصولاتو د تعرفې لوړوالی ګڼل کیږي. د صنایعو هغه زوړ قانون، چې دغو موادو ته معافیت ببښي، باید بیرته اعاده شي.	په خامو موادو، هغو وسایلو چې شرکتونو ته په کاریږي او همدارنګه د افغان صنایعو د اړتیا وړ، په اساسي اجناسو باندې باید تعرفې ټیټې شي.	د خامو موادو ټیټه بیه او د نورو اساسي صنایعو برابرول، به محصولات ځواکمن کړي او همدارنګه د نویو تشبثاتو د ودې لپاره به اضافي انګیزه وړاندې کړي.
د افغانستان اوسنۍ تعرفه زیاتره وخت د هغو بیلابیلو سوداګریزو سکتورونو اړتیاوې نه منعکسوي، چې د دوی له اغیزمن کیږي.	د مالیې وزارت باید د سوداګرۍ او صنایعو له خونې سره په ګډه کار وکړي، چې ځانګړي محصولات او د هغو په نتیجه کې هغه تعرفه، چې د محصولاتو په دغو ډلو لګول شوې، ارزیابي او ډلبندي کړي، او همدارنګه ځانونه په دې ډاډه کړو، چې نرخونه د هیواد د اقتصادي پالیسیو سره همغږي دي،	افغانستان اړ دی، چې د اقتصادي ودې او تشبثاتي پرمختګ له پاره پالیسي جوړه کړي. حکومتي پالیسی لکه، د تعرفې، باید د هغو ستراتیژۍ سره، چې د دې حمایت کوي، همغږې او له هغې څخه ملاتړ وکړي. داسې پالیسی چې پرمختیایي ستراتیژۍ ته زیان رسوي د پرمختګ د مخنیوي سبب کیږي او متشبثات او هغه خلک، چې له هغو نه ملاتړ کوي، زیان کوي.

۲. د ځمکو نشتوالی او د تشبثاتو د ملکیتونو لپاره لوړه کرایه

له دې کبله چې په افغانستان کې د ځمکو او شتمنیو د حقوقو سمونه او ریفورم ډیر اړین ګڼل کیږي؛ نو له دې کبله تشبثاتي ټولنه د ځمکو د مالکیت او اجارې اړوند حقوقي پیچلتیاوو د شته والي په بنسټ، ډیر اغیزمن شوي دي او برسیره پر دې د داسې کسانو له سلوک سره مخ شوي دي، چې په خلاص مټ يې ځمکه تر کنټرول لاندې ده. سره له دې، چې په وار وار سره د متشبثینو له پاره د تشبثاتي چارو د پر مخ بیولو له پاره د ځمکې د اختصاص غوښتنه شوې، مګر حکومت د متشبثینو د اړتیا وړ اړوندو وړاندیزونو د غبرګون په برخه کې سستي کړې ده.

یوه ډیره توده موضوع، د تشبثاتو د تر سره کولو او اجرا له پاره د اړتیا وړ ځمکو کموالی دی، حتی په هغو سیمو کې چې په ځانګړې توګه د صنعت او سوداګرۍ له پاره ټاکل شوې وې.

زیاتره هغه سیمې چې، د تشبثاتي چارو له پاره تر سترګو لاندې شوې، په غیر قانوني توګه خیټه پرې اچول شوې او د غیر سوداګریزو موخو له پاره کارول کیږي. د بیلګې په توګه، په بلخ کې د ملي اجنډا غونډې ته رابلل شوو متشبثینو ادعا کوله، چې د شادیانو په دښته کې پرته شاوخوا ۳۵ ټوټې ځمکه په غیر قانوني توګه غصب شوې او په هغو سیمو کې چې د صنعتي او تشبثاتي چارو له پاره ځانګړې شوې، له ۳۸۰ څخه زیاتې استوګنځې جوړې شوې دي. ورته څرګندونې د کندهار د خلکو له خوا هم وشوې، چې صنعتي پارکونو ته ځانګړې شوې ځمکې د خلکو له خوا د شخصي ګټو له پاره لاندې شوې دي. حکومت اړ دی، چې داسې قوانین تنفیذ کړي، تر څو هغه سوداګریزې سیمې، چې د خلکو له خوا لاندې شوې، بیرته خپلې کړي. دولت باید لږ تر لږه هغه کسان مجازات کړي، چې په غیر قانوني توګه يې ځمکې لاندې کړې دي، او ورپسې بیا هماغه اندازه ځمکه په برابرو شرایطو باندې د بدیل په توګه په متشبثینو وویشي.

په همدې حال کې زیاتره سیمې په ډیره ساده توګه د صنعتي ګټې لپاره د ځانګړو ځمکو نه لرونکي دي. او یا شته صنعتي پارکونه د پوره زیربنایي

آسانتیاوو نه لرونکي دي، تر څو د متشبثینو د پاملرنې وړ وګرځي، او یا د تشبثاتي چارو د پر مخ بیولو له پاره شتون ولري. (یادونه: د زیربنا مبحث به په راتلونکو برخو کې د صنعتي پارکونو تر سرلیک لاندې تر څېړنې لاندې ونیول شي). په ټولو سیمه ییزو غونډو کې، حکومت ته داسې وړاندیزونه وشول، تر څود صنعت له پاره ډېرې ځمکې برابرې او د صنعتي پارکونو د تنظیم له پاره غوره کارونه تر سره کړي، تر څو د ځانګړو سکتورونو ربښتینو غوښتنو ته د حل لاره و موندل شی او د ځمکې د مناسبې ویشنې او مهمو سکتورونو په هکله پام وکړي. په جلال اباد کې د ملي تشبثاتي اجنډا په یوه غونډه کې غوښتنه وشوه، چې په ګاونډې ولایت لغمان کې یو صنعتي پارک جوړ شي. ښځینه سوداګرو هم افسوس وکړ، چې د امنیتي او کولتوري لاملونو له مخې نه شي کولی په هغو صنعتي پارکونو کې فعالیت تر سره کړي، چې زیاتره د نارینه وو له خوا په منګولو کې نیول شوي دي او همدارنګه زیاتره کارکوونکي یې نارینه دي. دې سوداګرو ښځو غوښتنه وکړه، چې باید ښځینه صنعتي پارکونه جوړ شي او یا هم د صنعتي پارکونو یوه برخه ښځو ته ځانګړې شي.

که چیرې تشبثات په دې وتوانیږي، چې له حکومت او یا د هغوی له استازو څخه ځمکه تر لاسه کړي، په غالب ګومان د نوموړو تشبثاتو پاملرنه دې ټکي ته کیږي، چې د اجارې بیه لوړه او وخت یې کم دی، چې په پایله کې نا انډوله او لوړې بیې رامینځته او د تشبثاتو پرمختګ او پرمختیا ډېره ستونزمنه کیږي. حکومت باید په دې ډاډه شي، چې خپلې ځمکې یې په مناسبه بیه په اجاره ورکړې دي او د اجارې موده څه نا څه ښه ده تر څو د تشبثاتو د ثبات له پاره زمینه برابره شي.

هغه وخت چې د اجارې موده پای ته رسیږي، د اجارې د بیې لوړوالی باید مناسب او منصفانه وي. حکومت هم باید د دې په هکله یوه پالیسي جوړه کړي، چې که چیرې دولت یوه ټوټه ځمکه د یوې ټاکلې مودې له پاره یوه تشبث ته په اجاره ورکوي، نو څه وخت چې نوموړې موده پای ته ورسیږي، دولت مکلف دی، چې نوموړې ټوټه ځمکه په هماغه متشبث باندې خرڅه کړي. دغه کار به د بیلابیلو مثبتو پایلو لامل وګرزي. همدارنګه په ځمکو باندې د کنټرول کچه لوړیږی او د شخصي ملکیتونو حقوق ځواکمن کیږي. د دې کار په عملي کیدل هغو متشبثینو ته زمینه برابروي چې د ځمکو د اخیستلو او یا ګروئ توان لري چې دوی بیا کولی شي د خپلو پاتې پیسو په واسطه خپل تشبث ته پراختیا ورکړي. څه وخت چې د دوی تشبث پراختیا مومي، د هماغې

ټوټې ځمکې خاوند کولی شي چې خپله ځمکه په نورو هغو متشبثینو خرڅه کړي چې غوښتونکی یې وي. نو په دې اساس لومړی شخص کولی شي، چې د خپل تشبث د پر مخ بیولو له پاره بله ټوټه ځمکه واخلي.

البته، که د اجارې تړونونو او یا د ځمکو د وړ کسانو حقوقو ته پاملرنه ونه شي او یا همدارنګه حکومت پرته له کوم عذر څخه دغه تړونونه لغوه کړي او یا هم د ځمکو له مستحقینو او یا د قراردادیانو څخه بیځایه پیسي واخلي، په دې صورت کې به دا ډول اصلاحات او سمونې هیڅ معنی ونه لري، نو لدې کبله موږ له حکومت څخه په کلکه غوښتنه کوو، چې هغه اړین قانوني او اداري ریفورمونه عملي کړي، چې دا ډاډمنه کړي، چې د حقیقي ملکیتونو اجارې او کرایې او همدارنګه د ځمکې د ملکیت سندونه د اجرا وړ او د چارواکو له خوا د هغو درناوی کیږي او د مفسدو او خود غرضه کړنو څخه ساتل شوي دي.

د ځمکو نشتوالی او د تشبثاتو د ملکیتونو لپاره لوړه کرایه		
اوسنی حالت	وړاندیز شوي بدلونونه	منطق او دلیل
هغه سوداګریزې ځمکې، چې د اجارې او سوداګرۍ له پاره له زړه نه ایستل شوې دي. مخکې له مخکې د شخصي ګټو له پاره غصب شوې دي یا د استوګنځیو او یا نورو مقصدونو له پاره.	حکومت باید د هغو ځمکو د بیرته راګرزولو په برخه کې کوټلي ګامونه پورته کړي، چې د سوداګریزو موخو له پاره ځانګړې شوې وي مګر اوسمهال د شخصي ګټې اخیستنې له پاره غصب شوې دي. نوموړې ځمکې باید حکومت تر لاسه او د نورو مقصدونو له پاره په کار واچوي او په بدل کې یې حکومت باید بله مناسبه او انډول ځمکه درک او یوازې د تشبثاتي چارو له پاره هغه وویشي.	د دې کار عملي کول، د تشبثاتو د وړاندوینې او پراختیا لامل ګرزي او همدارنګه د غیر قانوني کارونو او اداري فساد څخه مخنیوی کیږي.
لوړه کرایه او د ملکیتونو (غیر منقولې شتمنۍ) د خرڅلاو لوړه بیه. د حکومت له خوا له کچې زیات د ځمکو مالکیت، د کرایې او غیرمنقولې شتمنۍ د بیې د	د حکومت له خوا متشبثینو ته اجاره باید لږ تر لږه له پنځو نیولې او بیا تر لسو کلونو پورې په مناسبه بیه تر سره شي. همدارنګه، هغه دولتي ځمکې، چې هلته تشبثات په انفرادي توګه فعالیت کوي، وروسته له دې چې د	حکومت د ډیرو ځمکو خاوند دی چې دا کار له واقعي نرخ څخه د جګې کرایې سبب کیدو زمینه برابروي. چې دا عمل د دې لامل ګرزي، تر څو

لوړوالي لامل ګرزيدلي دي، چي په پايله کي د پانګي اچوني او د تشبث د پيل او پراختيا په برخه کي زړه سوړوالی پيدا کيږي او همدارنګه د تشبث وضعيت د باور نه وړ او اداري فساد ته لاره برابريږي.	متشبث د يوې ټاکلي مودې اجارې وخت پوره شو، نو بايد دولت هغه ځمکه په نوموړي متشبث په مناسبه بيه خرڅه کړي.	هغه پانګوال چي نوی کار پيلوي يا خپل کار ته پراختيا او وده ورکوي له زړه سوړوالي سره مخ کيږي. دا کار په غير معمول ډول د پانګوني په چاپيريال کي د فساد زمينه مساعدوي.
هغه تشبثات چي د ښځو له خوا يي مشري کيږي، شکايت کوي چي هيڅ يو صنعتي پارک د دوی له پاره نشته دی، چي دا خبره د دوی د تشبثاتو د پر مخ بيولو له پاره د مناسبي ځمکي پيدا کولو په برخه کي د دوی ځواک باندې بده اغيزه کوي.	حکومت بايد د ښځو له پاره صنعتي پارکونه رامينځته کړي او يا د شته صنعتي پارکونو يوه برخه ښځينه تشبثاتو ته ځانګړې کړي او د نوموړو پارکونو ټول کارکوونکي د ښځو له ډلي څخه وي.	د مشروع تشبثاتي فعاليتونو رامينځته کول بايد د لومړيتوبونو په سر کي قرار ولري او پرته له تبعيض څخه د ښځو د تشبثاتو له چارو څخه ملاتړ وشي.
د قانون د ډير ضعيف حاکميت او نا اغيزمن عدلي سيستم له امله مشروع اجارې او د ځمکو مالکيتونه کيدای شي، له پامه وغورځول شي، چي دا خبره د دې لامل کيږي، چي مشروع متشبثين خپلي صنعتي ځمکي له لاسه ورکړي او يا نامشروع فعاليتونو ته زمينه مساعده شي، تر څو د دې ځمکو څخه د ګټې اخيستني په موخه يي پيسي بندې کړي.	حکومت بايد دا خبره باوري کړي، چي مشروع اجارې او د ځمکو مالکيتونه بايد وساتل شي. هغوی چي هڅه کوي، په بوالهوسانه توګه د تشبثاتو څخه د ګټې اخيستني له پاره ځمکه او مشروع اجارې باطلې کړي، او يا هغه څوک چي هغه ځمکې چي د تشبثاتو د ګټې اخيستنې له پاره ترې کار اخيستل کيږي، غصب کوي او يا هم هغه چي د خلکو پيسې د ځمکې د اجارې له پاره بندې کړي او خپلو تشبثاتو ته ادامه پرې ورکوي، په سخته توګه مجازات شي.	دا کار د تشبثاتو د وړاندويني د قابليت لامل ګرزي او له متشبثينو سره مرسته کوي، چي د خپلو راتلونکو کارونو له پاره پلان جوړ کړي، تر څو د وروستيو کارونو له پاره پانګه واچوي او د زياتو دندو او سوداګرۍ لامل وګرزي.

۳. د پورونو نشتوالی او نورې بانکي سمونې

سره له دې چې د تیرو نهو کلونو په بهیر کې، له ۱۷ څخه د زیاتو بانکونو ۳۰۰ نمایند‌ه ګیو د ۳.۵ میلیاردو امریکایي ډالرو پانګې اچونې سره په کار پیل وکړ، مګر هیواد تر اوسه هم د پور ورکولو د ستونزو سره مخ دی. زیاتره تشبثات له بانکونو څخه د پورونو او پیسو په اخیستلو نه توانیږي، ځکه زیاتره بانکونه د سود جګه بیه تنبهی بنه لري او لازمی ضمانت په متشبیثینو باندی تپی . په هر صورت، حتی که چیرې د دې بانکونو د ګټې بیه ټیټه هم شي، زیاتره متشبثین به له بانکونو څخه د پور له اخیستلو څخه ډډه وکړي، ځکه سود د اسلام له حکمونو سره په ټکر کې دی. د خصوصي تشبث بین المللي مرکز له خوا د افغانستان له پاره د ۲۰۱۰ کال تشبثاتي سروې پر بنسټ، له ۷۳۸ تشبثاتو څخه ۷۳ سلنه ویلی، چې په څو وروستیو کلونو کې دوی د خپلو تشبثاتو د پراختیا له پاره له بانکونو څخه د پیسو په لټه کې نه وو. له دې ډلې څخه ۲۶ سلنې وویل، چې د دې له پاره دوی له بانکونو څخه دا غوښتنه نه ده کړې، چې سود د اسلام له نظره حرام دی. دا دویم دلیل دی، چې ډیر معمول دی.

دا ډول موضوعات په مستقیمه توګه، شاوخوا ټول سکتورونه اغیزمن کوي، ځکه د پورونو اخیستل د زیاتره افغان متشبثینو له پاره ډیر ستونزمن ګڼل کیږي. د تشبثاتي ملي اجنډا په سیمه ییزو غونډو کې ګډونوالو متشبثینو په ځانګړې توګه د کوچنیو تشبثاتو له پاره د یوه داسې پرمختیایي بانک د رامنځته کیدو غوښتنه وکړه، چې چارې یې د اسلامي بانکدارۍ پر بنسټ اداره شي، تر څو ډاډمن شي، چې ټولې معاملې پرته له سود څخه سرته رسیږي. د افغانستان د تشبثاتو زیاتره سکتورونه غوښتنه کوي، چې په هیواد کې د سوداګریزو سکتورونو اړوند د اړتیا پوره کولو له پاره د پانګې اچونې یوه بودیجه رامینځته شي. دربیم بدیل دا و چې په ورته بودیجه کې پور په داسې ډول برابر کړي چې د بازار د اوسني مارکیټ له نرخ نه چې ۲۴ سلنه دی، په بنسټیزه توګه زیات راښکته شي.

په دې موضوع هم ټینګار وشو، چې پخوانی د کرنې د پراختیا بانک بیرته فعال شي تر څو بزګرانو ته پرته له سود او یا په کمې ګټې پورونه برابر کړي. په تیرو کلونو کې د کرنې د پراختیا بانک یو له ډیرو بریالیو بنسټونو څخه ګڼل کیده مګر دا بانک هغه وخت وتړل شو چې نړیوالو تمویلوونکو وپتیله چې نور به سوداګریز بانکونه وکولی شي چې د بزګرانو اړتیاوې پوره کړي. په هر حال، د پورته یادوو شوو دلایلو په نظر کې نیولو سره، قضیه داسې نه وه. اوسمهال، داسې معلومیږي، چې د USAID تر مشرۍ لاندې تمویل کوونکو د پرمختیایي بانک د بیا جوړولو په ځانګړې توګه د کرهنې کسب د ملاتړ او تمویل په برخه کې د مرستې له پاره چمتووالی ښودلی دی.

د ډېرو احصایو له مخې، د افغانستان ۸۰ سلنه اقتصاد په کرهڼه ولاړ دی. د تشبثاتو ملي آجنډا د افغانستان له حکومت څخه غواړي، چې د دې خبرې ضمانت په غاړه واخلي، چې په نژدې راتلونکي کې به خپل دغه مقصد ته رسيږي. په هر صورت موږ غواړو چې د ټولو هغو پانګو اچوونو مالي تمويل ووينو چې د کرهڼې له دايرې څخه د باندې ټاکل شوي دي. د تشبثاتو هغو مالي تمويل ته ورته، چې اوسمهال د مصر او تونس له پاره د امريکې متحده ايالتونو له خوا يې غوښتنه شوې ده.

د پروژو د داوطلبۍ له پاره د بانکونو د تضمين کوونکي نقش په برخه کې هم ستونزې تر سترګو کيږي. زياتره هغه شرکتونه چې د داوطلبۍ په پايله کې بريالي کيږي، نو د بشپړې بوديجې د کموالي له امله نه شي، کولی نوموړې پروژه تطبيق کړي. د دې له پاره چې د تضمين په توګه د پيسو اندازه (زياتره وخت د پروژې د قيمت ۲۵ سلنه) ډېره زياته ده، او همدارنګه هغه وخت (زياتره وخت د ټولې دواطلبۍ له پاره درې مياشتې) هم ډېر زيات دی، چې تضمين کوونکی خپلې پيسې هلته ساتي. زياتره شرکتونه د پيسو له لرلو څخه عاجز کيږي او په راتلونکي کې د بشپړې بوديجې نه لرلو له امله په داوطلبۍ کې ګډون نه کوي.

ګټونکی داوطلب اړ دی، چې څو مياشتې انتظار وکړي، تر څو د پيسو بلونه له قراردادي څخه تر لاسه کړي، چې په کار دي دا بلونه په ۳۰ ورځو کې تاديه شي. دا کار د دې لامل کيږي، چې هغه نيکمرغه تشبث چې د پروژې قرارداد يې ګټلی دی د ستونزو سره مخ کړي . شرکتونه زياتره وخت وروسته له هغې چې په داوطلبۍ کې بريالي راووزي، د بوديجې د کموالی له امله نه شي، کولی پروژه بشپړه کړي. د دې له پاره چې د پيسو زياته برخه د تضمين کوونکو بانکونو له خوا اخيستل شوې ده.

له دې کبله، د زياتره شرکتونه زړه ستړی او مايوسه کيږي او يا لږ تر لږه د کمزورۍ بوديجې له امله په راتلونکو داوطلبيو کې ګډون نه کوي.

ددې پر ځای چې دغه ترونونه د افغانستان په حکومت پورې اړه ولري د بين المللي تمويل کوونکو سره تړاو لري نو لازمه ده چې د افغانستان حکومت د تشبثاتي ټولنې سره د مرستې له پاره د دې موضوع په هکله بين المللي ټولنه تر فشار لاندې ونيسي. د دې له پاره چې دا سيستم د شرکتونو له خوا د ډېرو هڅو سره سره د دوی په ځواک بده اغيزه کوي. د بيلګې په توګه، وروسته له دې چې په داوطلبۍ کې شرکت بريالی کيږي نو بانکي ضمانتونه بايد له دوو اونيو څخه ونه ځنډول شي. په يقيني توګه په بانکونو کې د بايلودونکو شرکتونو پيسې ساتل هم غير عادلانه او غير منطقي کار

دی. وروسته د ګټونکي شرکت له اعلان څخه د بايلونکو ټولي تضميني پيسي بايد ژر تر ژره بيرته ورکړل شي. برسيره پر دې د دې تضميني پيسو اندازه هم بايد راټيټه شي تر څو شرکتونو ته ملا ماتوونکې نه اوسي. يوازې بهرني او غير افغاني بانکونه بايد د تضميني پيسو له پاره غوره نه کړای شي بلکې کورني بانکونه هم بايد د تضميني پيسو د ساتلو له پاره ور وګټل شي. ځکه چې هر يو کوچنی يا منځنی تشبث نشي کولی چې يوازې د داوطلبيو او تړونونو له پاره د نړۍ په هر بانک کې ځانته حساب پرانيزي ؟

د بانکدارۍ د سيستم زياتره اړوند مسايل د بانک په واسطه د پيسو ليږد راليږد رانغاړي. په زياتره پيښو کې بانکونه د بانکي ضمانت سره سره په ټاکلي وخت د پيسو له رسولو څخه ناتوانه وي نو دا وړانديز کيږي چې د حکومت له خوا دې په بانکي خدمتونو څارنه لا زياته شي. په ځانګړې توګه، هغه وخت چې هر بانک و نه توانيږي چې د افغانستان د بانکدارۍ د سيستم اړوند نافذو قوانينو او مقرراتو سره سم خدمتونه وړاندې کړي نو حکومت بايد د دغسی بانک د جواز د بيا کتنې په اړه تصميم ونيسي.

موږ دا تصديق کوو، چې د بانکدارۍ ځيني دغه ستونزې په افغانستان کې د اوسني حقوقي سيستم او محکمو پايله ده او هغه دا چې پور ورکوونکي ته شرايط ناشوني کوي تر څو له خپل سرغړوونکي پوروړي څخه خپل پور واخلي او يا د بيرته لاسته راوړلو هڅه وکړي. زموږ حقوقي سيستم اوس هم په داسې حالت کې دی چې له دې موضوعاتو څخه انکار کوي. يعنې، د حقوقي سيستم د چارواکو په وينا د دوی په سيستم کې کومه نيمګړتيا نشته. له دې کبله د ګروی نوی قانون خپلې وروستۍ موخې ته هيڅ وخت هم نه دی رسيدلی. دليل يې دا دی چې نه يوازې د پورونو د ټولولو بيه ډيره لوړه ده، بلکې د اوسني حقوقي سيستم لاندې ناشونې ده. په داسې حال کې چې موږ د تشبثاتو په دې ملي اجنډا کې کومې ټاکلې لاربښوونې نه دي وړاندې کړې، تر څو ستونزې روښانه کړي، مګر بيا هم په دې باور يو، چې تشبثاتي ټولنه بايد له قضايي چاروکو سره د دې ستونزې د حل له پاره مخامخ غونډې ولري.

د پورونو نشتوالی او نورې بانکي ستونزې		
اوسنی حالت	وړانديز شوې بدلونونه	منطق او دليل
د بانکدارۍ د قوانينو ناسم تطبيق. افغانستان د بانکدارۍ د قوانينو د تطبيق په برخه کې په ځانګړې توګه د ۴۲ – ۵۶ مادو په هکله بې پروايي کړې ده.	د اعتماد راپيدا کولو لپاره زياتې هڅې کول. د بانکدارۍ د قانون د ۴۲ – ۵۶ مادو د تنفيذ په ګډون بايد د بانکدارۍ په سيستمونو کې د اعتماد کولو بنسټ کيښودل شي.	د پورونو د ورکړې لپاره، د بنسټيزو ميکانيزمونو او همدارنګه مالي خدمتونو ته د کوچنيو متشبثينو د لاس

		رسي کچه ښه کول.
د سود د لوړې بيې او له کچې زيات بانکي تضمينونو شتون او همدارنګه د زياتي ګټې په نظر کې نيولو سره له پور ورکوونکو ادارو نه د سود له ۲۰ سلنه څخه په زياته اندازه اټکل کيږي.	د سود اندازه بايد داسې رامينځته شي، چې د تحمل وړ وي او لږ تر لږه پنځه سلنه ته راټيټه شي. له اسلامي قواعدو سره سم، د کوچنيو او منځنيو تشبثاتو له پانګې اچونې څخه د ملاتړ رامينځته کولو په ګډون د سود نرخونه او د پور ورکونې نورې پاليسۍ د مطلوبې ډلې د اړتياوو او ځانګړتياوو سره همغږې شي.	دغه د يوه تشبث او اقتصادی فعاليت له پيل او پراختيا سره مرسته کړي او ګڼ شمير افغان کورنيو ته يې دندې او نوي عايدات وزيږول.
د سمو پاليسيو له پاره د پانګې اچونې د حمايوي انسټيټيوټونو(موسسو) رامينځته کول ډير اړين ګڼل کيږي. تر څو دا خبره باوري کړي، چې په مهمو سکتورونو کې متشبثين د پيسو په پيدا کولو باندې توانيږي، چې خپل تشبث ته پراختيا ورکړي. دغه ډول انستيتيوتونه کيدای شي، په يوه سکتور پورې اړه ولري، لکه کرهنيز پراختيايي بانک، او يا داسې طرحه شي، چې يوازې د کوچنيو او منځنيو تشبثاتو ملاتړ وکړي، چې دا ډول تشبثات په ځانګړې توګه د پيسو له ستونزو سره مخ دي.	حکومت بايد د پور ورکولو د نشتون او د پور د مناسب نرخ او د تضمين د مناسبو اړتياوو د نه شتون د ستونزې د حل له پاره تمويل کوونکي او متشبثه ټولنه را ګډه کړي. نوښتګر انسټيټيوټونه بايد د دغې ستونزې د هواري لپاره رامنځته شي، او سندونه بايد داسې وکارول شي، چې د افغان متشبثينو اړتياوې او شرايط پوره کړي.	تر هغه وخته چې افغان متشبثين داسې مالي ميکانيزمونو ته لاس رسی لري، چې دوی په هغو اعتماد ولري، دوی به د متشبثينو په برخه کې ډيرو محدودو منابعو ته ادامه ورکړي او له دوی سره به مرسته وکړي تر څو خپل تشبثات پيل او پراختيا ورکړي.
هغه بانکي تضمين چې تشبثات د ټرونونو د داوطلبۍ په برخه کې اړتيا ورته لري، د تضمين پيسې زيات او همدارنګه وخت هم زيات نيسي. حتی بايلوونکي شرکتونه هم بايد ډيره موده انتظار وکړي، چې خپلې تضميني پيسې لاسته راوړي.	حکومت بايد له بين المللي تمويلوونکو او نورو ګڼ شمير خصوصي قراردادیانو سره د بانکي تضمين د اړتياوو د ريفورم له پاره کار او فعاليت تر سره کړي، تر څو په هغو شرکتونو باندې مالي بار کم کړي، چې د نويو تشبثونو د لاسته راوړلو په لټه کې وي، تر څو په پايله کې د تشبثونو شمير زيات او وکولی شي، چې د ټرونونو د لاسته راوړلو له	د بانکي تضمين دا ډول درنې اړتياوې، د زياتره متشبثينو وړتيا محدوده کوي، چې د څو ګونونو ټرونونو له پاره داوطلبي وکړي او يا د دوی قيمتي کاري سرمايه چې بل ځای کيدای شي ترينه کار واخيستل شي کنګل

	پاره سیالي وکړي.	کیږي. نو دغه د هغو لږ شمیر کمپنیو سره چې زیاتره دا تړونونه په دوامداره توګه لاسته راوړي، مرسته کوي.
زیاتره وخت بانکونه د شرکتونو پیسې په ټاکلې موده کې نه لیږدوي، چې دا کار تشبثات له جدي ستونزې سره مخ کوي، تر څو خپلې مالي چارې تامین کړي او دوی نه توانیږي، چې په ټاکلي وخت کې خپل تولیدي کار تر سره کړي، چې دا په خپله د جرماني او زیان لامل ګرزي.	د مالیې وزارت باید په جدي توګه د بانکونو په څارنه پیل وکړي او ځان ډاډه کړي، چې ټول بانکونه له خپلو مشتریانو سره په سمه او قانوني توګه چلند کوي. هغه بانکونه باید وغندل شی، چې ناسم خدمتونه وړاندې کوي او همدارنګه خپلو مشتریانو ته د ناسمو خدمتونو په وړاندې کولو سره باید د دوی مجوز تصدیق ضبط شي.	تشبثات د خپل مالي جریان پرته کار او فعالیت نه شي کولی. بانکونه باید پولي جریان په بانکونو کې آسانه کړي او د تشبثاتو زیاته پاملرنه ځانته راواړوي. دغه بانکونه، په هغو تشبثاتو درنې پانګې تپي، چې له مخکې څخه له خنډونو سره مخ دي.
د دلیل یوه برخه دا ده، چې بانکونه د تشبثاتو له پاره، په ټاکلي وخت او په زړه پورې شرایطو سره پورونه، نه برابروي. که چیرې ناشونې نه وي، د قانون حاکمیت او ضعیف قضایي سیستم ته په کتو سره چې نه شي کولی له متخلف پوروړي څخه پور تر لاسه کړي او یا د هغو د بیرته تر لاسه کولو له پاره هڅه وکړي.	دولت باید له قضا، بانکونو او د تشبثاتو له مشرانو سره د عدلي سیستم د ریفورم په برخه کې کار وکړي، تر څو پور ورکوونکی په دې وتوانوي، چې د پور نه ورکولو په صورت د متخلف پوروړي په وړاندې اغیزمن او قانوني ګامونه پورته کړي.	دغه په مطلوبو شرایطو د بانکي پور ورکوونې زیاتره خنډونه له مینځه وړي.

۴. د سوداګریزو چارو لپاره اسانتیاوې

په تشبثاتو کې آسانتیا یوه داسې نظریه ده چې د کړندودونو، سندونو، سافټویرونو او هارډویرونو لنډول، همغږي کول او معیاري کول رانغاړي، او د دې کار بنسټیزه موخه، د پولې انتقال د بیې او د بین المللي سوداګرۍ په ځانګړې توګه د تشبثاتو اړوند موضوعاتو د ځنډ د کچې ټیټوالی. که څه هم دا د پالیسۍ له پاره د یوې لارښوونې په توګه نه ګڼل کیږي، خو بیا هم هیله من یو چې د افغاني شرکتونو په استازیتوب په دې ټینګار وکړو، چې د ګمرکونو چارواکي او نور د سوداګریزو چارو تسهیل کوونکي باید په سمه توګه ټریننګ شوي، صادق، وړ، زیارکښ او په ټولو اړوندو کارونو کې مسلکي وي. پرته له دې چې دا په نظر کې ونیسي، چې دوی څومره په عصري وسایلو سمبال دي او یا نه دي. که د دوی کارکوونکي په پوره توګه فني او تکړه نه وي، سیستم هیڅکله هم په سمه توګه پر مخ نه ځي او اداري فساد ته لاره هواریږي.

د ګردیو میزونو په بیلابیلو غونډو کې سیمه ییزو متشبثینو د خپلو مهمو شکایتونو په لړ کې یو د پولو په ټرانزیټي مرکزونو کې د کړندودونو او عصري تسهیلاتو نشتوالی ګڼلی دی. په ځانګړې توګه، هیواد ته د واردیدونکو او صادریدونکو شیانو د انتقال له پاره د زیرمو د عصري تسهیلاتو نشتوالی د دې شکایتونو لویه، برخه جوړوي.

له یوه پلوه، کرهنیز پیداوار یخو زیرمو ته اړتیا لري، له بله پلوه غالۍ، لاسي صنایع او د زیاتره شیانو، ساتنه اړوندو عناصرو ته اړتیا لري، متشبثین تل د زیرمو د پوره تسهیلاتو او ظرفیت له کموالي او همدارنګه له بد وضعیت څخه سر ټکوي. برسیره پر دې، متشبثین د ګمرک د چارواکو له خوا د جنسونو د تفتیش په هکله هم شکایت کوي. دوی زیاتوی، څه وخت چې د دوی مالونه له یوه ځای ځینې رد شي، نو په ښه توګه یې پالنه نه کیږي، چې په غالب ګومان هغوی ته زیان رسوي.

د پولو په ټرانزیټي مرکزونو کې د دې ډول زیرمو غوښتنه ډیره کیږي، د دې له پاره، چې کیدای شي، د ټرانسپورټي یا اداري ځنډ له امله محصولات په ورځو ورځو په پولو کې وځنډیږي. دا هم اړینه ګڼل کیږي، چې په پولو کې د محصولاتو د ټسټ کولو په موخه عصري وسایل ولګول شي، تر څو د دې محصولاتو څخه ډاډمن شو. افغانستان ته د واردیدونکو مالونو په هکله دا خبره ناشونې نه ده، چې جعلي، تر وخت تیر، د ټیټ کیفیت او یا یې بسته بندي شکیدلې ده. په واقعیت کې دا ډیره مهمه ده، چې دا ډول سوداګریز مالونه باید وپیژندل شی او د یوه مناسب کنټرول لپاره یوې خواته شي. خو متشبثین ادعا کوي، چې حتی محفوظ او اصیل سوداګریز مالونه، کیدای

شي، په ټرانزيټي سرحدی مرکزونو کې تم شي، ځکه چې د ټسټ پايلې بايد له کابل څخه راوليږل شي، دا ډول ځنډونې کيدای شي، په ليږدول شوو سوداګيزو مالونو يا د هغې کمپنۍ په تشبثي حيثيت چې مالونه انتقالوي، ناوړه اغيزه وکړي.

يو شمير متشبثينو د خپلو مالونو د څو ځله پلټنو څخه سر ټکولی دی. په ځانګړې توګه هغوی په هرات او کندهار کې شکايت کوي، چې د خپلو ولايتونو ټرانزيټي مرکزونو کې د ګمرکي پيسو ورکولو وروسته، د دوی مالونه بيا بيا د بيلابيلو ولايتونو په تلاشيو کې درېږي او د ګمرکي پيسو بيا ورکړې ته اړ ايستل کيږي. دغه متشبثين غوښتنه کوي، چې د تلاشي په هر ځای کې دا ډول ګمرکي پيسې اخيستل له مينځه يوسي او د هيواد په ګوټ ګوټ کې يوازې د يوې پولې، ګمرکي رسيد د قبول وړ وي. البته اوسنی حالت تشبثاتو ته د مالي زيان او دوامداره اداري فساد لامل ګرزي.

د پولو په ټرانزيټي مرکزونو کې بل مهم شکايت د ټرانسپورټ او ملکي هوانوردۍ د وزارت د خصوصي ټرانسپورټ د افسرانو له خوا له واک څخه ناوړه ګټه اخيستل ګڼل کيږي، چې دوی يو انحصاري چاپيريال رامينځته کړی دی او يوازې د څو محدودو کمپنيو حساب تصفيه کوي، تر څو خپل مالونه له پولو څخه يوې او بلې خواته وليږدوي. له يو شمير محدودو کمپنيو سره امتيازي چلند، په داسې توګه کيږي،چې هغه ورته مجاز بولي، په خپل ذات کې متشبثين دې ته اړ باسي، چې په څو محدودو کمپنيو کې، له پولو څخه د خپلو مالونو د ليږدولو له پاره رشوت ورکړي. چې دا کار په خپله اداري فساد ته لاره هواروي او د ټرانسپورټ چارواکي د خپل رسمي مقام څخه په ګټې اخيستنې سره رشوت اخلي. په پولو کې د مالونو د ټرانسپورټي خدمتونو وړاندې کولو له پاره د سيالۍ وړ او آزاد مارکيټ رامينځته کولو په برخه کې بايد د ټرانسپورټ او ماليې وزارتونه په ګډه يو روڼ سيستم رامينځته کړي.

د سوداګريزو چارو لپاره آسانتياوې		
اوسنی حالت	وړانديز شوي بدلونونه	منطق او دليل
د پولو ځينې ټرانزيټي مرکزونه لکه د ترکمنستان په بندر کې اکينا، د پوره وسايلو، سيستمونو او مسلکي کارکوونکو په ګډون د عصري زيربنا له نشتوالي سره مخ دی.	د پولو ټول ټرانزيټي مرکزونه دې، د اړتيا وړ کارکوونکو او زيربناوو په ګډون په عصري وسايلو سمبال شي. ټولو کارکوونکو ته لارښوونه وشي، تر څو د ټولو مالونو په برخه کې جدي پاملرنه وکړي او په دې برخه کې دوی وارزول شي.	دغه کار به د مالونو د تصفيې او د سوداګرۍ د پراختيا بهير ګړندی کړي. همدارنګه دا کار به د پولو په ټرانزيټي مرکزونو کې د مالونو د ساتنې په برخه کې له موږ سره مرسته وکړي.

افغانستان د پوره عصري زیرمو له نشتوالي سره مخ دی، په ځانګړې توګه د کرهنیزو پیداوارو او همدارنګه د نازکو او لطیفو مالونو له پاره لکه غالۍ او لاسي صنایع.	د افغانستان دولت باید په دې برخه کې ډېرې هڅې وکړي، تر څو مهمو بندرونو ته نږدې دا ډول زیرمې جوړې کړي، په هغه ځای کې چې سوداګري په مهمه توګه په جریان کې ده. دغه مرکزونه باید په عاجله توګه جوړ کړل شي.	دا کار د ټولو تشبثاتو د ملاتړ لامل ګرزي، په ځانګړې توګه د بزګرانو او غالۍ اوبدونکو د محصولاتو او د نورو نازکو او لطیفو محصولاتو له پاره.
افغانستان د پولو په ټرانزیټي مرکزونو کې د عصري لابراتوارونو له نشتوالي سره مخ دی. دا په دې مانا، چې که چیرې د ټولو مالونو د ټسټ کولو اړتیا پیښه شي، نو باید کابل ته د څېړنې او تجزیې له پاره ولیږل شي. دا کار د ډېر ځنډ لامل ګرزي، چې په پایله کې کیدای شي، مالونه خراب او یا سوداګر خفه شي.	د دې موخې له پاره باید د پولو په ټولو ټرانزیټي مرکزونو کې لابراتوارونه ولګول شي او په ښو وسایلو او تجربه لرونکو کارکوونکو سمبال شي. اړوند قوانین، کړندودونه او نور قواعد (د افغان ملي معیارونو شرکت) باید د پوره بودیجې په واسطه نافذ شي.	دا ډول لابراتوارونه، لږ تر لږه د غذایي موادو، نفتي موادو، درملو او ساختماني موادو د ټسټ له پاره ډېر اړین ګڼل کیږي. هیواد ته ډېر غیر معیاري مواد را واردیږي او دا کار هم د ډېر وخت د ضایع لامل ګرزیدلی، ځکه ټول ټسټونه د بندر پر سر تر سره کیږي.
تشبثات شکایت کوي، چې د افغانستان په ورودي اصلي مرکزونو کې د ورودي او ګمرکي ارزونو وروسته، دوی د هر ولایت په تلاشیو کې له یادې شوې وضعې سره مخ کیږي.	د مالیې وزارت او د ګمرکاتو ریاست باید دا یقیني کړي، چې هر سوداګر چې خپل مال واردوي، باید د سمو اسنادو لرونکی وي، تر څو بیا بیا په هر ولایت کې له دې ډول حالت سره مخ نه شي.	د افغانستان د ورکړو وضعه، عبارت ده له، بې شمیره فیسونو، مالیې او هغه وارداتي پیسو، چې په بندرونو کې، هیواد ته د راواردولو په برخه کې وضع کیږي. دا د سوداګر له پاره د نه زغم وړ ده، چې د خپلو واردو کړو مالونو له پاره بیا بیا پیسې ورکړي. دا ډول کړنې په تشبثاتو او سوداګرۍ بده اغیزه کوي او اداري فساد ته لاره هواروي.
دولتي چارواکي له ځینو ټرانسپورټي شرکتونو سره تړلي دي او یوازې هغو	د ټرانسپورټ وزارت باید دغه غیر قانوني کړنه د خپلو مقاماتو له لارې په جدي توګه وڅاري او هغه	د دولتي چارواکو او ځینې ټرانسپورټي شرکتونو تر منځ دا تړاو ښکاره فساد ګڼل

شرکتونو ته جواز ورکوي، چې مالونه د دوی د صلاحیت په حوزه یا د خاص بندر په واسطه ولیږدوي، چې دا خبره د هغو شرکتونو له پاره ډېره درنه ده، چې غواړي صادرات ولري.	چارواکي، چې د دې ډول جرمونو مرتکب کیږي، باید مجازات شي او همدارنګه د هغو شرکتونو لایسنسونه هم باید بیرته ترې واخیستل شي، چې له چارواکو څخه ناوړه ګټه اخلي.	کیږي. دوی د غیر قانوني انحصار په لټه کې دي، چې د تشبثاتو له پاره د درنې پانګې او لوړې بیې لامل ګرزي او اداري فساد ته لاره هواروي. د دې له پاره چې تشبثات هم هڅیږي، چې د دې جرم مرتکب شي او خپل مالونه د ډېرو محدودو جواز لرونکو لاریو په واسطه انتقال کړي.

۵- سخت قوانین، مقررات او اداره

د تشبثاتو د ملي آجنډا په سیمه ییزو غونډو کې زیاتره متشبثین شکایت کوي، چې د ښاروالۍ چارواکي د دوی په مالونو په خپل سر او خوښه قیمتونه ږدی، دغو چارواکو د ځینو مهمو ښارونو په ځانګړې توګه کابل په دروازو کې د غیر رسمي پیسو اخیستلو په هکله د ولسمشرۍ فرمان او وزیرانو شورا پریکړې ته پاملرنه نه ده کړې. دغي متشبثینو غوښتنه کړې، چې باید د ښاروالۍ چارواکي د خپل واک په ساحه کې د ولسمشرۍ له فرمان او وزیرانو شورا له پریکړې څخه اطاعت وکړي. دوی استدلال کاوه، چې د ښاروالۍ چارواکو دا لاره د دې له پاره غوره کړې ده، چې د بیو د ټاکلو په برخه کې په جدی توګه مقابله وکړي، ځکه چې ځینې ځانګړي متشبثین د خلکو د اړتیا وړ موادو د احتکار او انحصار لامل ګرزیدلي دي.

زیاتره متشبثین د سوداګریزو مالونو د بیو د لوړوالي، چې د انحصار او احتکار په نتیجه کې رامینځته شوي، زیانمن دي. د احتکاري او انحصاري عملونو څخه مینځته راغلو زیانونو د حل لاره دا ده، چې د هغو اشخاصو، چې په احتکار او انحصار کې لاس لري مخه ونیول شي او حکومتي چارواکي، د دې له پاره چې د محصولاتو له پاره منصفانه بیه څه ده، مداخله ونکړي او په دې هکله تصمیم ونه نیسي. د افغانستان اساسي قانون په ټول هیواد کې د بازار اقتصاد د عملي کیدو غوښتنه کوي. که

انحصار او احتکار په بازار کې نامساوات او بې عدالتي مستهلکینو او مولدینو ته په یو ډول زیان رسوي، نو حکومت باید د منصفانه او آزادې سیالۍ د اعادې په خاطر سرغړوونکو ته جزا ورکړي. خو مرکزي حکومت باید د ښاروالیو له خوا له فرمان څخه سرغړونه او د بیو په ټاکلو کې برخه اخیستل ونه زغمي. نو دا به په پراخه پیمانه د بازار د تحریف او ماتې لامل شي او حکومت به د خلکو له خوا د دوی واک ته درناوی له لاسه ورکړي.

د تشبثاتو ټاکنه او راجستر یوه مرکزي پروسه ده او د سوداګریز جواز د اعتبار موده یوازې یو کال ده. د سوداګرۍ او صنایعو وزارت د افغان تشبثاتو د راجستر مرکز (ACBR) د هیواد په ځینو مهمو ښارونو لکه، کندهار، کندز، مزار شریف، هرات او جلال آباد کې د پنځو دفترونو په پرانیستنه، په بریالیتوب سره وتوانید، چې دغه ظالمانه پروسه غیر متمرکزه کړي. په هر حال، د سوداګرۍ د جواز موده باید تر پنځو کلونو پورې وغزول شي، تر څو د آیسا د عوایدو د کموالي مخنیوي او یا د مالیې وزارت ته د مالیاتو ورکولو بهیر ته په کتو سره، د تشبثاتو د ورېاندوینې قابلیت او تداوم رامینځته شي. برسیره پر دې، آیسا چې په خوست او پنځو نورو لویو ښارونو کې دفترونه لري، باید دا دفترونه تر وسه وسه هڅې وکړي، چې د تشبثاتي بنسټونو له راجستر پرته، په رښتینې توګه د پانګې اچونې ملاتړ وکړي. دا کار د هغو خلکو له پاره چې د پانګې اچونې په هڅه کې دي، د پانګې اچونې مخکینی ملاتړ رانغاړي لکه، د بازار څېړنه، د پانګې اچونې لارښود او داسې نور. همدارنګه دا کار د بازار موندنې د چانسونو، منځګړیتوب، د ویزې اخیستلو په برخه کې مرسته او داسې نورو په ګډون د شته تشبثاتو د پانګې اچونې څخه وروسته ملاتړ رانغاړي.

بر سیره پر دې، د تشبثاتي ټولنې له خوا د آیسا د جواز د کلني تجدید او همدارنګه د همدې ډول جوازونو د یو کلنو مودو منطق هم تر نیوکې لاندې راغی. دا منطق د مالیې له محترم وزارت څخه راوتلی دی او له تشبثاتي چارو څخه غوښتنه کوي، چې هر کال باید د خپلو عوایدو حساب وړاندې کړي. په هر حال، دا دلیل کیدای شي، غیر منطقي وي، چې هر هغه ارګان چې خپل حساب په ټاکلي وخت وړاندې نه کړي، نو هره ورځ باید د ۱۰۰۰ او یا ۵۰۰ په اندازه نغدې افغانۍ جریمه ورکړي. نو په همدې اساس، وړاندیز کیږي، چې د آیسا د جواز موده وغزیږي. په داسې حال کې، چې موږ په شپږو ولایتونو کې د آیسا د دفترونو د غزولو غوښتنه کوو. ایسا باید د تشبثاتي جوازونو د توزیع په څنګ کې، د واقعي پانګې اچونې د ملاتړ په برخه کې هم ډیرې هڅې وکړي.   دا ملاتړ د هغو کسانو له پاره (چې د پانګې اچونې پخواني فعالیتونه یې لرل) او د هغو کسانو له پاره چې پانګه اچونه کوي ، چې د مارکیټ له تحلیل او ارزونې او د پانګې اچونې له لارښود او نورو مواردو سره سم وي. همدارنګه دا باید

د بازار موندني فرصتونو، همغږۍ او ځانګړو مرستو په ګډون د پانګه اچوونکو راتلونکي فعالیتونه هم راونغاړي.

د ګرديو ميزونو د خبرو اترو په ترڅ کې، د تشبثاتي ټولني له خوا د ساختماني ټرونونو طريقه هم تر نيوکي لاندې راغله. دوی نيوکه کوله، چې د ټرونونو داوطلبي په رڼه او بې پلوه توګه نه تر سره کيږي. زياتره ټرونونه بهرنيو بنسټونو(شرکتونو) ته ورکول کيږي، چې بيا وروسته يې دا بنسټونه د فرعي ټرونونو له لارې افغاني شرکتونو ته ورکوي. د روغتونونو او ښوونځيو د جوړولو اړوند ساختماني ټرونونه، بهرنيو شرکتونو ته ورکول کيږي، چې په دې کار سره افغاني متشبثينو ناوړه غبرګون ښودلی دی.

په هغه صورت کې چې د حکومت د خريدارۍ بيه له **$500K** څخه لوړه شي، نو د (افغان پرمختيايي او بيا جوړوني خدمتونو) په واسطه داوطلبۍ ته اړتيا پيښيږي. په دې برخه کې، د افغان پرمختيايي او بياجوړوني خدمتونو له خوا د نړيوال بانک له کړندودونو څخه ګټه اخيستل کيږي. دواړو لوريو ته وروسته له ډيرو ستونزو او همدارنګه د داوطلب د وخت او پيسو د ضايع په ګډون، په پای کې د افغان پرمختيايي او بياجوړوني خدمتونو له خوا پريکړه کيږي، چې څوک ګټونکي دي او اړوندو دولتي ارګانونو ته خبر ورکول کيږي. اړوند ارګان کولی شي، غير رسمي پريکړه وکړي، تر څو له بل خرڅوونکي يا متصدي څخه خريداري وکړي، چې کيدای شي د داوطلبۍ ګټونکی نه وي او يا حتی داسې متصدي وي، چې په داوطلبۍ کې يې ګډون نه وي کړی.

درانه قوانين، مقررات او اداره

اوسنی حالت	وړانديز شوي بدلونونه	منطق او دليل
د ښاروالۍ چارواکي د خاصو شيانو د نرخونو ټاکنه تر سره کوي، د آزاد بازار د نرخو د ټاکلو په برخه کې د اساسي قانون او د وزيرانو د شورا له پريکړې څخه سرغړونه کوي. ځينې چارواکي ادعا کوي، چې دا کار	د وزيرانو شورا بايد د دغه فرمان ټوليز پيغام بيا بيا بيان او د ښاروالۍ له چارواکو څخه غوښتنه وکړي، تر څو دا کار ودروي. د غير قانوني انحصار او احتکار په صورت کې بايد واکمن	که چيرې اساسي قانون رعايت نه شي او يا د ښاروالۍ ولايتي چارواکي په خپله له قانون څخه سرغړونه وکړي، نو د افغانستان په حکومت شايد د خلکو باور کم شي. تشبثات هم د مارکيټ تحرکاتو ته نظر د حکومتي

يې د هغه احتكار او انحصار په غبرګون کې کړی دی، چې په قصدي توګه د ځينې شيانو بيې لوړوي.	چارواکي په دې هکله ارزونه وکړي او مرتكبينو ته د خپل جرم سزا ورکړي.	رپوټونو پر بنسټ ولاړو نرخونو ته په ښه سترګه ګوري.
آيسا د لايسنس د فيس غوښتنه کوي، په داسې حال کې، چې د تشبثاتو له پاره ډير لږ خدمتونه وړاندې کوي. په همدې حال کې، افغان تشبثات د تشبثاتي مهارتونو او تجربو نه لرونکي دي، تر څو له هغو لوبغاړو سره سيالي وکړي، چې په بازار کې دي.	څه ډول چې، آيسا وعده کړې، بايد خپل حمايوي خدمتونه د لايسنس له دايرې څخه وباسي. دغه اداره بايد خپل تمرکز د تشبثاتي خدمتونو په برخه کې زيات کړي او له متشبثينو سره مرسته وکړي، تر څو د سيالۍ بازار ته چمتو شي.	افغان تشبثات به هغه وخت ډير کاري فرمايشونه، ټرونونه او پانګه اچونه تر لاسه کړي، چې ښه مهارتونه کسب کړي او ځانونه په اوسنيو معيارونو او شرايطو (لکه د بين المللي تمويلوونکو له پيسو، د حکومت قراردادي او ګډو مشارکتونو) برابر کړي.
د داوطلبۍ په پروسه کې د روڼتيا، سيالۍ او ګډون نشتوالی، چې په ترڅ کې يې مهم ټرونونه، شرکتونو ته ورکول کيږي. په ځانګړې توګه هغه ساختماني شرکتونه، چې ټرونونه نورو نهادونو ته په دويم لاس سپاري.	تر هغه ځايه چې د داوطلبۍ پروسه مطرح ده. د اقتصاد وزارت د افغان پرمختيايي او بياجوړوني خدمتونو او همدارنګه د ماليې وزارت د تدارکاتو څانګې ته بايد ځانګړې پاملرنه وشي. د انفرادي سرچينې له تکرار څخه بايد مخنيوی وشي.	دا کار د روڼتيا او د ديموکراتيکو آزاديو لامل ګرزي او همدارنګه د تشبثاتو په معاملاتو کې انډول سلوک بيا راژوندی کوي.
د تشبثاتو د جوازونو د اعتبار موده کمه ده او د هغوی د ثبات او وړاندوينې له قابليت څخه مخنيوی کوي. آيسا د جواز د فيس ورکړې له پاره، پرته له دې چې مشهود حمايوي سيستم په نظر کې ونيسي، غوښتنه کوي.	زياتره تشبثاتي جوازونه بايد لږ تر لږه پنځه کاله د اعتبار موده ولري او همدارنګه آيسا بايد د تعهد په توګه د جواز د ورکړې په څنګ کې خپل حمايوي خدمتونه نور هم زيات کړي.	دا کار په خپله تشبث او د کمپنۍ ثبات ته پراختيا ورښني.

۶. د زیربنا نشتوالی

په لسو وروستیو کلونو کې د بریښنا په سکتور کې د تولید، تورید، لیږد او ویشنې په برخه کې د دوه میلیارده امریکایي ډالرو پانګې اچونې سره سره، اوس هم متشبثین په دې هکله ګن شکایتونه لري. دغه شکایتونه د اسیا پرمختیای بانک **ADB**، نړیوال بانک، د امریکې د متحده ایالاتو د بین المللي پرمختیایي ادارې ، د آلمان د تخنیکي مرستو ادارې، **PDT** او **IFC** له خوا د بیلابیلو څیړنو او د تشبثاتو اړوندو سروې ګانو په پایله کې لاسته راغلي دي. د دې شکایتونو عمده برخې، د ولټاژ کموالی، لوړه بیه، قطع کیدل، ناسمه څارنه، بې کیفیته خدمتونه او د ثبات او تعادل نشتوالی رانغاړي. سره له دې چې ګڼ شمیر صنعتي پارکونو د امریکې متحده ایالتونو د بین المللي پرمختیایي ادارې او نړیوال بانک له خوا پراختیا موندلې، خو په زیاترو ښارونو کې، شته صنعتي پارکونه د بنسټیزې زیربنا لکه، پخو سرکونو، د اوبو بهیر، بریښنا، کانالیزاسیون، د اور وژنې اسانتیا او همدارنګه طبي او روغتیایي اسانتیاوو له کموالي سره مخ دي.

د بیلګې په توګه، په بلخ کې پراته دوه صنعتي پارکونه، چې یو یې د مزار ښار په جنوب کې د شادیانو په دښته کې پروت او بل یې د مزار په ختیځ کې د ګامور په دښته کې پروت دی. چې دواړه د زیربنا لکه، پخو سرکونو، د اوبو سرچینو، بریښنا، کانالیزاسیون او روغتیایي اسانتیاوو له نشتوالي سره مخ دي. د هغو متشبثینو په وینا، چې د بلخ په ولایت کې یې د تشبثاتو د ملي آجنډا په غونډه کې یې ګډون کړی ؤ، حکومتي چارواکو تر اوسه پورې د صنعتي پارکونو ریاست ته داسې بودیجه نه ده ورکړې، چې د هغې په واسطه له صنعتي پارکونو سره مرسته او دا ډول خدمتونه رامنځته کړي.

برسیره پر دې، له کندهار څخه د رارسیدلیو رپوټونو پر بنسټ، د کرندام صنعتي پارک د بریښنا، د چښاک اوبو، پلچکونو، پلونو او کانالیزاسیون له نشتوالي سره مخ دی. برسیره پردې، سره له دې چې د سړو زیرمو اسانتیاوې په کندهار کې شته دي، مګر د بریښنا د نشتوالي له کبله غیر فعال دي. د یادولو ده، چې د هرات په ولایت کې هم د بریښنا، د کانالیزاسیون سیستم او امنیت نشتوالی محسوسیږي. متشبثینو د تشبثاتو د ملي اجنډا په غونډه کې له چارواکو غوښتي، چې د ۵۰ میګا واټه ظرفیت لرونکي دستګاه، چې د صنعتي پارک له پاره ځانګړې شوې، ورغوي. په جلال اباد کې د تشبثاتو د ملي اجنډا په غونډه کې، غوښتنه وشوه، چې د باور وړ بریښنا باید د شیخ مرزي صنعتي پارک او نورو هغو صنعتي پارکونو له پاره برابره شي، چې د غالی اوبدونکو له خوا ترینه ګټه اخیستل کیږي.

په روښانه توګه، دولت باید دا کار په خپلو لومړیتوبونو کې وګڼي، چې صنعتي پارکونه باید د تشبثاتو د ملاتړ بشپړه وړتیا ولري او همدارنګه نوي تشبثات هم راجلب کړي. برسیره پر هغې، زیاتره خلک د صنعتي پارکونو د تنظیم د پلانګزارۍ د نظریې له نشتوالي، چې د سکتورونو او صنایعو په برخه کې په یوه مشخص پارک کې ورزیات شي او همدارنګه په دې تشبثاتو کې د مناسبو اسانتیاوو د تامین له نشتوالي څخه سرټکوي. پرته له شکه، د پیسو، واک او فني کارکوونکو په برخه کې د صنعتي پارکونو له ریاست سره نه ملاتړ روښانه دی. حکومت باید ډېره په بیړه په دې ولایت کې د تشبثاتو په ټولنه کې راګډ شي او همدارنګه د بین المللي تمویلوونکو سره یو ځای د دې پارکونو د اړتیاوو د پوره کولو له پاره یو مفصل پلان رامنځته کړي. نو له دې لارې به، هلته زیات تشبثات کار پیل کړی او صنعتي فعالیتونه به ډېر اغیزمن شي.

البته، پرته له صنعتي پارکونو، په زیربناوو کې کموالي په ځانګړې توګه اوبو او د اوبو بریښنا، کلونه کلونه د افغان تشبثاتو په لاره کې ډېر خنډونه پیدا کړي دي. د څو وروستیو کلونو په ترڅ کې هیواد د اوبو له کموالي سره مخ شوی دی او د افغانستان کرهنه په جدي توګه اغیزمنه شوې ده. مګر دې کموالي نور تشبثات هم زیانمن کړي دي. حتی که د اوبو کچه په هیواد کې په پوره توګه هم اټکل شوې، افغانستان د اوبو د بهیر په کنټرول کې له جدي ستونزو سره مخ دی.

په هغو سیمو کې چې د بریښنا انرژي په ټولیزه توګه د لاس رسي وړ ده، د هغې ویشنه او بیه هم تر نیوکې لاندې راغلې ده. د بلخ صنعتګران، ادعا کوي، چې دوی د یوه کیلو واټ په بدل کې نهه افغانۍ تحویلوي، په داسې حال کې، چې د کابل صنعتګران د یوه کیلو واټ په بدل کې ۴ افغانۍ ورکوي. په دې توپیر کې هیڅ منطق نشته دی. ورته شکایات په جلال آباد کې هم شته دي. نو په دې اساس، تر هغه وخته، چې بریښنا په منصفانه توګه ونه ویشل شي، نو د صنایعو تر منځ به د پخوا په څیر تورونو لګول دوام ولري همداشان د نرخونو په مینځ کې دا توپیر په هغو سیمو کې چې هلته د بریښنا بیه لوړه ده، د تشبثاتو په پرمختیا ناوړه اغیزه کوي.

د زيربنا نشتوالی		
اوسني حالت	وړانديز شوي بدلونونه	منطق او دليل
زياتره اوسني صنعتي پارکونه، د ټيټې کچې زيربنا او د خدمتونو له نشتوالي سره مخ دي، چې د دې په لرلو سره به تشبثات په دې وتوانوي، تر څو په اغيزمنه توګه کار او فعاليت وکړي. دغه عناصر د برېښنا نرژي، د چښلو پاکې اوبه، سرکونه، د کاناليزاسيون سيستم او امنيت رانغاړي.	د سوداګرۍ او صنايعو محترم وزارت او آيسا د خصوصي سکتور له دستګاه سره يو ځای د ANDS تعهداتو په بنسټ، د صنعتي پارکونو او د تشبثاتو د برياليو فعاليتونو او کارونو له پاره د يوې ښې ستراتيژۍ د تطبيق له پاره جدي پاملرنه وکړي.	د تشبثاتو له پاره يو فعال او د وړاندوينې وړ چاپيريال رامينځته کوي. توليداتو او اغيزمنتوب ته پراختيا ورښې او افغان شرکتونه توانوي، چې د سيالۍ له لارې کار وکړي او په تشبثاتو کې د تل له پاره پاتې شي.
د صنعتي پارکونو اوسني رياستونه، د واک او تجربې نه لرونکي دي. تر څو وکولی شي، په افغانستان کې د صنعتي پارکونو ضعيف حالت بدل کړي.	د صنعتي پارکونو د رياستونو د ځواکمنولو له پاره د پوره مالي، عملياتي واک او فني تجربې په برخه کې د مرستې برابرول، تر څو د زيربنا اړينه کچه يې لوړه شي، او په پارکونو کې د اوسنيو برياليو تشبثاتو سره مرسته وکړي او نوي تشبثات پارکونوته جلب کړي.	دغه ټوليزه پرمختيا او پراختيا په هيواد کې تشبثات هڅوي او همدارنګه صنعتي پارکونو ته نوي تشبثات او پانګې اچونې را جلبوي.
له صنعتي پارکونو پرته، زيربنا زياتره د تشبثاتو، په ځانګړې توګه، د باور وړ برېښنا او د چښاک اوبو نه لرونکي وي.	ولايتي او ښاري پرمختيايي ستراتيژۍ بايد، په خصوصي سکتورونو کې دخالت ولري او په خپلو سيمو کې د زيربنايي حالت تجديد نظر ته هم پاملرنه وکړي، او دا چې دغه په څه ډول، د سوداګرۍ او اقتصاد په پرمختګ اغيزه کوي. د دې سيمو، چې د دې مواردو له نشتوالي سره مخ وي، د ښه والي له پاره بايد پروژې هم په غاړه واخلي.	دا کار به د توليد وړتيا او د تشبثاتو اغيزمنتوب ، چې ښه خدمتونه تر لاسه کوي، ښه اغيزه به وربانديې وکړي. چې په پايله کې د تشبثاتو د ښه کار، پراختيا او بوختياوو لامل ګرزي.

د برېښنا د انرژۍ بيې په هره سيمه کې، ډېره په بې انصافه توګه، توپير لري. په کندهار او جلال اباد کې د هر يوه کيلو واټ بيه د کابل دوه برابره ده، چې دا په خپله د محصولاتو نرخونه لوړوي.	دولتي چاروکي بايد هر ډول توپير تر څېړنې لاندې ونيسي، چې ايا په رښتيا سره هم، دا توپير شته دی او کنه؟ حکومت بايد په هغه صورت کې، چې دغه کړنې د مارکيټ د منفي سيالۍ په بنسټ وي، نو بايد په جدي توګه دخالت وکړي.	ټول تشبثات بايد د برېښنا، د برېښنا د بيې او نورو دولتي خدمتونو او جنسونو د ويشنې په برخه کې په انډول او منصفانه توګه برخمن اوسي. دا کار به دا وښی چې د تشبث برياليتوب يا ناکامی د کاروباری دلايلو له مخې شوی که د نورو بهرنيو عواملو له مخې چې د تشبث د کنټرول نه بهر دی.

۷. د ځانګړيو سکتورونو سموني

الف: کرهڼه

افغانستان چې ۸۰ سلنه کاري ځواک يې کرهڼه رانغاړي، تر اوسه پورې د دې هېواد تر ټولو لوی سکتور بلل شوی دی. د يادونې وړ ده، چې د افغانستان د کرهڼې څانګې ۳۰ سلنه ښځې جوړوي. سره له دې هم، په لوژستيکي برخه کې د هېواد د کرهڼې سکتور لا زيات ملاتړ ته اړتيا لري. دغه کار د څاګانو په کيندنو، د بندونو په جوړولو او د کال په هر موسم کې د اوبو په زيرمه کولو رښتينې بڼه غوره کولی شي. برسېره پر دې، د اوبو د بهير او همدارنګه له اوبو څخه د ګټې اخيستنې د حق اړوند د افغانستان مقرراتو سمونه اړينه او لازمي ګڼل کيږي. له بزګرانو سره د کيمياوي او روغتيايي موادو نشتوالی هم هغه ستونزه ګڼل کيږي، چې بزګرانو د هغې پواسطه کولی شوای، د بوټو د ناروغيو له خپريدو مخنيوی وکړي. داسې وړانديز شوی، چې د بيلابيلو اصلاح شوو تخمونو په ګډون بايد بزګرانو ته دا ډول شيان او وسايل وويشل شي. زياتره بزګران داسې عصري ماشينونو ته اړتيا لري، چې د هغې په مرسته وکولی شي، خپلو تشبثاتو ته پراختيا ورکړي. ډيره موده کيږي، چې د تشبثاتو ټولنه د هغو کرهنيزو موادو له ټيټ کيفيت څخه سر ټکوي، چې هيواد ته واردیږي. همدارنګه

دې ټولنې وړاندیز کړی، چې د کرهڼیزو نباتاتو متخصصین باید په منظمه توګه د دې نباتاتو له لوړ کیفیت څخه کتنه وکړي.

کرهڼیزو پیداوارو ته د بازار موندنه په روښانه توګه، د اوږدمهالي پرمختیا له پاره ډېره اړینه ګڼل کیږي. په حقیقت کې، افغانستان باید د خپلو کرهڼیزو صادراتو کچه په ځانګړې توګه په بهرني بازار کې لوړه کړي او په همدې ترڅ کې په کرهڼیزو پیداوارو باندې لګول شوي، مالیات راټیټ کړي. په هر حال، څرنګه چې مخکې ویل شوي، هیواد باید د بزګرانو او کورنیو بنسټونو تر منځ د ښې همغږۍ له پاره خپلې پالیسۍ له سره وګوري او سمې یې کړي. د بیلګې په توګه، د هرات په ولایت کې د کبانو د ساتنې فارمونو له پاره د ځمکې او بریښنا د ځانګړې کولو په برخه کې همغږي نشته ده. همدارنګه د حکومتی او نظامي کارکوونکو له خوا د کورنیو لبنیاتي او پروتیني پیداوارو څخه ګټه نه اخیستل هم تر سترګو کیږي. په دې ډول کړنو سره، بزګران او متشبثین په دې اند کیږي، چې حکومت د پرمختیا په برخه کې، افغاني پیداوارو ته د لومړیتوب په ورکولو کې هڅې نه کوي.

کرهڼه		
اوسنی حالت	وړاندیز شوي بدلونونه	منطق او دلیل
افغانستان د کرهڼې او مالداري په برخه کې د نا بشپړو زیرمو سره مخ دی. په دې برخه کې، د کرهڼې او مالدارۍ د پیداوارو د پراختیا له پاره اصلاح شوو تخمونو، کیمیاوي او طبیعي سرو، چوکاټ، تراکتورونو او له حشراتو سره د مبارزې له پاره د کرهڼې او مالدارۍ درملو ته اړتیا لیدل کیږي.	د افغانستان کرهڼیز بانک او د کیمیاوي سرې برخه باید د اړتیاوو سره سم، بیا رامینځته او تنظیم شي. بزګرانو او مالدارانو ته باید د زیرمو کولو په موخه باید د کرهڼیزو، مالداریو او فارمسۍ د شرکتونو جواز ورکړل شي.	په دې کار سره، نه یوازې زموږ د مالدارۍ او کرهڼیز پیداوار پراختیا مومي، بلکې د بوختیا او صادراتو کچه هم لوړیږي.

افغانستان د زغم وړ وسایلو نه لرونکی دی او همدارنګه د خامو کرهنیزو موادو لکه، وړیو، کشمیرۍ، پنبې، د حیواناتو پوستکو او نورو کورنیو ثانوي پیداوارو لکه میوو، د پروسس اړوند تخنیکي پوهه نه لري، تر څو هیواد ته د وارداتو مخنیوی وکړي، چې دا د افغانستان له پاره لویه ستونزه ګڼل کیږي.	د فابریکو او په صنعتي چارو کې د دولت له خوا رنې پالیسۍ طرحه، رامینځته، تطبیق او څارنه یې وشي. مشخصې د اوبو لګولو پروژې اولویت بندي او تمویل شي.	تولید زیات کړي او په کرهڼه کې پانګه اچونه راجلب کړي.
د اوبو لګولو د سیستم بې کیفیته زیربنا لکه بندونه، کانالونه، څاګانې، د اوبو د راګرزولو او تنظیم میکانیزمونه او په ټولیزه توګه د اوبو د سیستم تنظیم او مدیریت.	د اولو لګولو د سیستم ټاکلو پروژو په ګډون د اوبو د تنظیم او مدیریت او همدارنګه د څوګونو موخو له پاره د جامع ستراتیژي له پاره اړتیا لیدل کیږي.	دغه کړنه د کرهڼې په برخه کې د پانګې اچونې کچه لوړوي.

ب. ساختماني ځانګه

ساختماني صنایع یو له هغو صنعتونو ځینې دي، چې په افغانستان کې یې په ۲۰۰۱ میلادي کال کې د طالبانو د رژیم له راپرزیدو وروسته پرمختیا کړې ده. د افغانستان د ساختماني ټولني له وینا سره سم، په ټول هیواد کې شاو خوا ۱۰۰۰ راجستر شوي، ساختماني شرکتونه شته دي، چې زیاترو یې په کابل کې دي. دغه شرکتونه، نه یوازې دولتي بنسټونو ته خدمتونه وړاندې کوي، بلکې غیر حکومتي خیریه موسسی او د ملګرو ملتونو بین المللي ارګانونه هم له دې خدمتونو څخه ګټه اخلي. په هر حال، دغه صنعت د ساختماني شرکتونو اړوند واحد سټنډرډونه او مقررات نه لري. داسې وړاندیز شوی، چې دا ډول مقررات باید د ساختماني صنایعو په نژدې مرسته طرحه او رامینځته شي.

ساختماني څانګه

اوسنی حالت	وړاندیز شوی بدلونونه	منطق او دلیل
د ساختماني کړنو له پاره د مناسبو معیارونو او مقررو نشتوالی.	باید د ساختماني موادو له پاره یو معیار طرحه او برابر شي او د شونتیا تر کچې ژر د شرکتونو د لاس رسي وړ وګرزي.	دا کار د استوګنځیو او سوداګریزو ساختمانونو په ګډون، د ساختماني پروژو د معیاریتوب لامل ګرزي.
د داوطلبی په پروسه کې ناسمه او منفي سیالي.	د داوطلبی په پروسه کې باید بریالیتوب د ټیټې بیې پر بنسټ نه وي ولاړ، بلکې د معیارونو، موثریت او کیفیت پر بنسټ هم ولاړ وي.	دغه اصل د ټیټ کیفیت لرونکی ساختمان، چې د بیلابیلو خطرونو لامل ګرزي، مخنیوی کوي.
د قرارداد د عملی کولو په وخت کې د ساختماني موادو په بیو کې بدلون، په تطبیق کوونکو ساختماني شرکتونو غیرمنصفانه بار اچوي.	که د ساختماني موادو بیه په سلو کې ۵ لوړه شي، نو د قرارداد ورکوونکي له خوا څخه باید دغه پیسې د قرارداد له قیمت له سره جمع شي.	دا کار به د پروژې د تم کیدو مخنیوی وکړي او ګټونکی شرکت به قرارداد له اړتیا سره سم پای ته ورسوي.
مخکې له دې چې د پروژې عملی کول پیل شي او یا عاید تثبیت شي، د ۲ فیصده انتفاعی مالیې اخیستل،	د ساختماني موادو مالیه د سوداګرو له خوا ورکول کیږي او هغه کمپنی یا شرکتونه، چې نوموړي مواد استعمالوي د هغوی نه د ۲٪ مالیې اخیستل غیر مناسب کار دی. دا مالیه باید وانه اخیستل شي.	دغه کار به د تشبث د اخلال کیدلو مخه ونیسي او دا به ډاډمنه کړي، چې د قراردادونو په تطبیق کې مالي ستونزه ونه ویني.

ج: لاسي صنايع او غالۍ اوبدنې صنعت

لاسي صنايع، چې د غالۍ اوبدنه، د غاليو سوداګري، زرګري، اوبدنه، ګل دوزي او چرمګري رانغاړي، له زرو کلونو راپديخوا د افغانستان له دوديزو صنعتونو څخه ګڼل کيږي. حکومت بايد د افغانستان د پيداوارو په ځانګړې توګه د لاسي صنايعو لکه غالۍ، جامې او جواهراتو د جوړولو لپاره يوه پروژه تر لاس لاندې ونيسي. د غالۍ اوبدلو صنعت يو له ډيرو مهمو سکتورونو څخه ګڼل کيږي او سره له دې يو دوديز صنعت هم بلل کيږي، چې د دې لارې، له دوه ميليونه زيات کارګران خپل ژوند ته ادامه ورکوي او زمونږ د صادراتو څلورمه برخه عوايد له همدې ځانګې څخه دي. غالۍ په نړيواله کچه د لاسي صنايعو او پاملرنې وړ پيداوارو په توګه پيژندل شوي دي او د بيلابيلو ډيزاينونو، رنګونو او موادو له مخې لس مشهور ډولونه لري. دوامداره جګړو، کډوالۍ، سيالۍ، نړيوال اقتصادي بحران او په ګاونډيو هيوادونو کې د وينځلو او برش ناسمې آسانتياوې د دې صنعت د پرمختګ په لاره کې خنډونه راپورته کړي دي. د افغانستان د غاليو مهم رقيبان او سيالان ايران او پاکستان دي او همدارنګه د دې پيداوارو له پاره مهم بازار اروپا او امريکا ګڼل کيږي.

د غالۍ اوبدلو د صنايعو مسول خپله اندينښه د دې صنعت د بازارموندنې د ستراتيژۍ د نه بسنې په هکله وړاندې کوي او زياتوي چې دولت د تشبثاتو له پاره د ښه چاپيريال د رامينځته کولو له پاره د پام وړ ګامونه نه دي پورته کړي. د بيلګې په توګه، د غاليو د فابريکو له پاره د ځمکو ويشلو اړوند د کابينې د ۲۰.۴.۱۳۸۴ تاريخ د ۱۷مې ګڼې مصوبه نه ده تطبيق شوې. برسيره پر دې، زياتره سيمه ييز متشبثين له هغو خلکو سره د پام وړ اړيکه نه لري، چې په بهر کې د افغاني غاليو په لټه کې دي. د دولت او د غاليو د سيمه ييزو توليد کوونکو تر مينځ د لا زياتو مرستو اړتيا ليدل کيږي. دا مرستې بايد د غاليو د ډيزان په برخه کې زده کړه ييز کورسونه راونغاړي او همدارنګه د وړيو د زيرمو له پاره ولايتي مرکزونه دې رامينځته او د وريښمو د چينجيو فارمونو ته دې پراختيا ورکړل شي.

په دې ټينګار شوی، چې بهرني بازارونه بايد وټاکل او همدارنګه د زونونو او ولايتونو په کچه مرکزي بازارونه رامينځته شي. غالۍ اوبدونکي تل د ويزې اخيستلو په برخه کې له ډيرو ستونزو څخه سر ټکويهغوی وايي چې د دې ستونزې له امله نه توانيږي چې په ټاکلي وخت سره غالۍ بهرني بازار ته وړاندې کړي، نو په دې برخه کې د مرستو زياتوالی به غالۍ اوبدونکو ته د ژر ويزې ورکولو په برخه کې ښه

مرسته وکړي. همدارنګه د دولت او سوداګرو تر منځ زیاته مرسته، په لوژستیکي برخه کې د شکایاتو څخه مخنیوی کوي، لکه د غالیو ورستیدل او کاستک سودا چې د غالیو وینځلو له پاره په کار وړل کیږي. د غالیو د څرنګوالي د ښه والي له پاره د هڅو په برخه کې، داسي وړاندیز شوی، چې اومه مواد باید د غالۍ اوبدونکو او صادراتي ټولنو له خوا وارزول شي. دا موضوع څکه تر لاس لاندې نیول شوې، چې هیواد ته د غالۍ جوړولو له پاره د ټیټ کیفیته موادو واردیدل تر سختو نیوکو لاندې راغلل. لاندې سپارښتنې به د غالیو د فابریکو د ښه والي په برخه کې ښه اغیزه وکړي:

لاسي صنایع او غالۍ اوبدنې صنعت

اوسنی حالت	وړاندیز شوي بدلونونه	منطق او دلیل
د غالیو د فابریکو له پاره د ځمکو ویشلو اړوند د کابینې د ۲۰.۴.۱۳۸۴ تاریخ د ۱۷مې ګڼې مصوبې نه تطبیق. چې د دې مصوبې اصلي لامل د تولیداتو د بیلابیلو مرحلو له پاره د ځای نشتوالی ګڼل کیږي، لکه برش او وینځل یې چې په غالب ګومان به د پاکستان په هیواد کې تر سره کیدل.	د صادراتي کیفیت له پاره د نړۍ له غوښتنې سره سم، د غالۍ د اوبدلو او تولید ټولو مرحلو ادغام او تحکیم.	دا کار د بیې د ټیټوالي لامل ګرزي، ارزښت لوړوي او د وروستني تولید په توګه بازار ته وړاندې کیږي.
د غالۍ اوبدلو د فابریکو د پراختیا په برخه کې د بودیجې کموالی	د پانګې او ځانګړو اسانتیاوو له پاره د کوچنیو پورونو بودیجه	د غالیو تولید کوونکي به د پاکستانیو پانګوالو په لټه کې نه وي.
د غالۍ اوبدلو تکره ډیزاینرانو او د بازار متخصصینو ته اړتیا لیدل کیږي، تر څو د غالۍ اوبدونکو ظرفیت لوړ کړي.	حکومت کولی شي، چې تخنیکي برخه کې د هند هیواد او یا نورو تمویلوونکو هیوادونو څخه د مرستې غوښتنه وکړي.	دا به د متبادل بازار د غوښتنې او د اوبدلو په برخه کې نورو ډیزاینونو رامخ ته کیدلو سبب شي
په پاکستان کې د غالیو برش او وینځل دا مانا لري، چې د خپل کار ارزښت ګاونډیو هیوادونو ته سپارو.	حکومت کولی شي، چې د مهمو پانګوالو پاملرنه د غالیو د برش او وینځلو په برخه کې پانګونې ته راواړوي، د دې کار په کولو سره به د غالۍ اوبدلو صنعت پراختیا ومومي او د کورنۍ بوختیا کچه به لوړه شي.	دغه اصل د بیې د لا زیاتوالي لامل ګرزي او په هیواد کې د بوختیا کچه لوړیږي.

د غالۍ اوبدلو له پاره د رسمي انسټيټیوټ نشتوالی	د غالیو د اوبدلو، ډیزاین او رنګولو په موخه باید د غالۍ اوبدلو انستیتیوت جوړ شي.	دا کار د غالۍ اوبدلو وړتیا راتلونکو نسلونو ته انتقالوي.

IV. مننه او کور ودانی:

د افغان د تشبثاتي اجندا سلاکاره کمیټه د نړیوالو خصوصي متشبثینو لپاره مرکز (CIPE) څخه چې د امریکې د متحده ایالتونو د سوداګرۍ د خونې اړوند ارګان ګڼل کیږي، مننه کوي چې د دې سند (د تشبثاتو ملي آجنډا) برابرولو ، ژباړنې، په لار اچونې او خپرونې په برخه کې یې تخنیکي او مالي مرستې کړې دي. د سلاکارې کمیټې او ځینو نورو ټولنو او د افغان صنایعو او سوداګرۍ خونې د کارکوونکو هڅې روښانه دي. په ځانګړې توګه د ۲۰۱۰ کال د اکتوبر او ډسمبر میاشتو په مینځ کې په ځینو لویو ښارونو کې د ګردیو میزونو له لارې د مرستو، افکارو او نظریاتو وړاندې کول. د خصوصي متشبثینو لپاره د نړیوال مرکز د کورنیو او بهرنیو کارکوونکو نه سترې کیدونکې هلې ځلې د یادولو وړ دي، په ځانګړې توګه د ښاغلي عبدالواسع حقیقي د مرکزي رول څخه یوه نړۍ مننه، تر څو یې معلومات داسې راټول کړل چې د لوستونکو پاملرنه ځانته را اړوي او هغه اساسي موضوعات رانغاړي، چې د افغانستان د متشبثینو ټولنه ورسره لاس او ګریوان ده.

www.acci.org.af